

115

Internet: iragana eta etorkizuna

ARGIA

ARGIA

Patxi Lopez (PSE-EE):
“Anoetako proposamena
aukera historikoa zela
sinetsi genuen”

Galatras jauregia
Ontzigitzaren ikur

2007ko azaroaren 25a | LXX. urtea | 2.112 zenbakia | 3,60 euro

www.argia.com Euskal Herriko astekaria

Endika Zulueta, abokatua M-11ko epaiketan

“Badakit Rabei Osman Egiptoarra errugabea dela”

50 LITRO UR
BEHAR IZAN DITU
HAZTEKO

10 LITRO UR
BEHAR IZAN DITU
HAZTEKO

JARRI BERRIKUNTZA ZEURE AGENDAN

Enpresako edozein alorretan eta edozein produktutan egin daitezke berrikuntzak. Zure enpresa berritzailego egiteko eta zure enpresako langileak berritzailego bihurtzeko aukera duzu orain.

berrikuntza
agenda
de innovación

Industria, Merkataritza eta Turismo Sailak eta SPRIk lagunduko dizute, horretarako, **Berrikuntza Agenda** ekimena jarri da abian euskal enpresak berritzaileak izan daitezen eta arrakasta izan dezaten.

ANOLKULARITZA + PRESTAKUNTZA + LAGUNTASUNA

Ez galdu aukera, inoiz ez baita berandu berritzaile izateko.
902 25 25 95 · www.euskadinnova.net

Asteko gaia

- 6 Galatras jauregia: 110 palet historiaz beteak.**
Urko Apaolaza.

Pertsonaia

- 12 Endika Zulueta: "M11ko epaiketan jendearen izateko era kondenatu nahi da".** Amets Arzallus.

Gaiak

- 18 Sareko Argiak 10 urte: Ideia berrien multid@ntza.** Elisabeth Pombo eta Jon Torner.
21 Naturpolis: Kaskamotzek 1 Lohikerrek 0.
Mikel Garcia.

Iritziak

- 23 Asisko Urmeneta.** Gora Pro Nobis.
24 J.I. Basterretxea. Tkun (h)errenka. Auto striptease.
25 Iñaki Antiguada. Luparekin.
Bide-orri politikoan *pixka bat es nada*.
26 Koldo Aldalur. Galderak.
Igor Estankona. Benetako Amerika (II).
27 Gorka Moreno. *Self made man* diskurtsoaren iruzurra.
Joxemari Ostolaza. Agapito.

Erdiko kaiera

- 33 Argitalpenak.** Iker Barandiaran eta Pilar Iparragirre.
36 Ezpalak eta Abarrak. Jon Torner.
38 Denbora-pasak. Ana Zambrano eta Kike Amonarriz.
40 Ihesi. Arabako Lautada oinpean, trikuharriei itzulua. Gorka Azkarate.
44 Makina bat kontu. Jabier Agirre, Joxerra Aizpurua, Jakoba Errekondo eta Nagore Irazustabarrena.

Termometroa

- 52 Cancha, banku bulego berezia.** Daniel Udalaiz.
54 Bero-beroan. Juan Mari Arregi, Onintza Irureta eta Xabier Letona.
56 Net Hurbil: Gipuzkoako ardiek mingaina ubel eta begiak borobil. Pello Zubiria.

29 | TMEOk 20 urte | Ander Egiluz

Ez dira garai onak komikigintzarentzat. Irakurleak eskas, jendarteko giroak ez du laguntzen eta epaile baten aurrean buka dezakezu monarkiaren kontura barre egiteagatik. Dena ez da lainopean galdu ordea. Gasteizko aldikari batek gogor aurre egin dio hogei urtez egoerari, urrezko umore isuria nonahi banatuz. TMEO du izena.

5 | Deabruaren abokatua: Castillo Suarez

Sustrai Colina

28 | Bertso berriak

Aitor Sarriegi

58 | Azkena

Anuntxi Arana

48 | Patxi Lopez | Mikel Asurmendi

Eusko Legebiltzarrean bildu gara Patxi Lopezekin. Euskadi birtualaz hitz eginenez Ibarretxek herritarrak nekarazi dituela dio, PSE-EE Euskadi erreala azaltzen saiatzen den bitartean.

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendariaren albokoa: Pello Zubiria. Erredakzio-burua: Estitxu Eizagirre. Erredakzioa: Urko Apaolaza, Lander Arbelaitz, Mikel Asurmendi, Gorka Bereziartua, Unai Brea, Katixa Garate, Mikel Garcia, Onintza Irureta. Dokumentazioa: Garbiñe Ubeda. Argazkilaria: Dani Blanco. Produkzioa: ANTZA, S.A.L. Sareko Argia: Eli Pombo, Jon Torner.

Kudeatzailea: Berdaitz Goia. Salmenta Burua: Bego Zuza. Harpidetzak: Urtzi Azpiroz, Olatz Korta. Publizitatea: Nere Armendariz, Urko Vivar. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Sustapena: Esti Parada. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde, Aloña Sorraluze. Bezeroen harrera: Nagore Lozano.

Argitalpenak: Arantza Egaña, Alai Zubimendi. Zerbitzuak: Joxe Mari Irazusta, Lore Agirrezabal, Naiara Irureta.

HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxa: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. Bizkaia: P.K. 140. 48.100 Mungia. POSTAELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Harpidetzak: harpide@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 130 euro. Ipar Euskal Herria: 160 euro. Espainia: 130 euro. Beste atzerriak: 165 euro. Airez: 260 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaila Taldeko partaidea da.

Azala: Antza. Azaleko argazkia: Carlos Terreros.

KULTURA SAILA
Hizkuntza Politikarako Sailburuordetzak
diruz lagundua

Gipuzkoako Foru Aldundia

ASTE HONETAKO

zozketa

JOLASTOKI JATETXEA

Jolastoki jatetxea

Afaria bi lagunentzat

Makalen etorbidea, 24 - Neguri
Getxo, BIZKAIA

www.jolastoki.com

1

URDAZUBL-URDAX

Xareta eskualdean
Sara, Zugarramurdi
eta Ainhoa ondoan

LEZEAK

Bisita gidatuak,
soinu eta argiekin

948 59 92 41
urte guztian irekia

Milaka urte dituen leze honetan, bada erreka bat,
Urtxume, istorioz betea. Nahi duzu ezagutu?

Urdazubiko lezeak

5 harpidedunentzat
bina sarrera

Leorlas auzoa, z/g
Urdazubi / Urdax, NAFARROA

2

Tarpoon urpekaritza

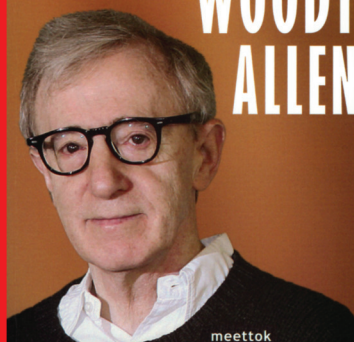
2 lagunentzat
"urpekaritza bataioa" opari

Kirol portua, A lokala - 7
Getxo, BIZKAIA

www.divetarpoon.com

3

anarkia hutsa WOODY ALLEN

Anarkia Hutsa Woody Allen

5 liburu opari

meetok
Donostia GIPUZKOA

Tel. 943 298 004

4

Kirolaz Badakit

2 mahai jolas opari

www.argia.com/denda

5

AURREKO ASTEKO IRABAZLEAK

GOG estudioa

- Iñaki Uruturtxu Fernandez (Antsoain)
- Esteban Odriozola Etxabe (Zumaia)
- Iñaki Markotegi Intxausti (Errenteria)

SU TA GAR

- Sabina Arruabarrena Sukia (Donostia)
- Maria Jose Etxaide Ibarguren (Bergara)
- Arrigorriagako Udal Euskaltegia (Arrigorriaga)
- Juanjo Barandiaran Arratibel (Donostia)
- Mari Eli Ituarte Zarragoikotxea (Markina-Xemein)

TXIKI POLIT JATETXEA

- Zubiola, S. Coop. (Azpeitia)

CHILLIDA - LEKU MUSEOA

- Regina Tolosa Agirrezabala (Amezketza)
- Leire Sagastizabal Bidarte (Arrigorriaga)

LAUBURUA ETA GARTXOT

- Teresa Alonso Herreros (Gasteiz)
- Ramon Beloki Irastorza (Donostia)

“Gorroto ditut emakume literaturari buruzko mahai-inguruak”

Castillo Suarez | Bokaziozko aholku emailea

Begiak hona, belarriak hara, etengabe dabil ideia baten bila. Oso selektoa omen da bere inguruarekin, oso exigjentea bere lanarekin. Bere hitzak bala hutsak ez balira, zer?

SUSTRAI COLINA

Argazkia: Josu Santesteban

Poeta izatea oso “kitsch-a” da.

Poesia oso genero apartekoa delako. Beti nahi izaten dugu mundua ordenatu, inguruan daukagun guztia kajoitxotan sartu, eta oso genero desordenatua da, bazterrekoa.

Eta zu zer zara, desordenatua ala bazterrekoa?

Oso urduria, ez dut batere pazientziarik. Nobela batek egiteko prest ez nagoen esfortzu bat eskatuko lidake. Ez dut uste inoiz nobela bat idatziko dudanik.

Jakina, errazagoa da “galdera iradokitzaileak” egitea.

Noski. Gertatzen dena da betiko erantzunak eta benetako erantzunak askotan ez direla berdinak.

Betiko benetako galdera: zer eskatzen diozu irakurleari?

Idatzi dudan unean sentitu dudan hori sentitzea prest egotea. Ez diot idatzitakoa literalki ulertzeko eskatzen. Ez zait iruditzen liburu edo poema bat osorik ulertu behar denik.

Eskerrak! Euskal Herrian poesia masa-zaletasuna dela ikusita...

Merkatuarengatik idaztea ez du merezi. Exhibilizismo puntu hori gustatzen zaigulako egiten dugu, egoarengatik. Ez dut uste inor aberastu denik poesia idazten.

Egozentrista, exhibizionista... Nik uste nuena baino askoz larriagoa da hau!

Seduzitzeko beharra sentitzen dut. Ezin dut saihestu. Nik uste dut uneoro test bat egiten ari garela zer neurritaraino garen interesgarriak jakiteko, zer neurritaraino garen erakargarriak konprobatzeko.

Ziur zure lanei egindako kritikak irakurtzen dituzula. Bai, eta gezurra esango nuke eragiten ez didate-la esango banu.

Ulertzen dut gezurrak liburuen promozio garairako gordetzea.

Kazetariak ez dute zure liburua irakurri. Irakurri dute argitaletxetik eman dieten dosierra, eta beti galdetzen dizute gauza bera. Azken finean, zure liburuaren koartada asmatzea da kontua.

Ez esan kazetariak liburua irakurri gabe galdetzen dizutenik!

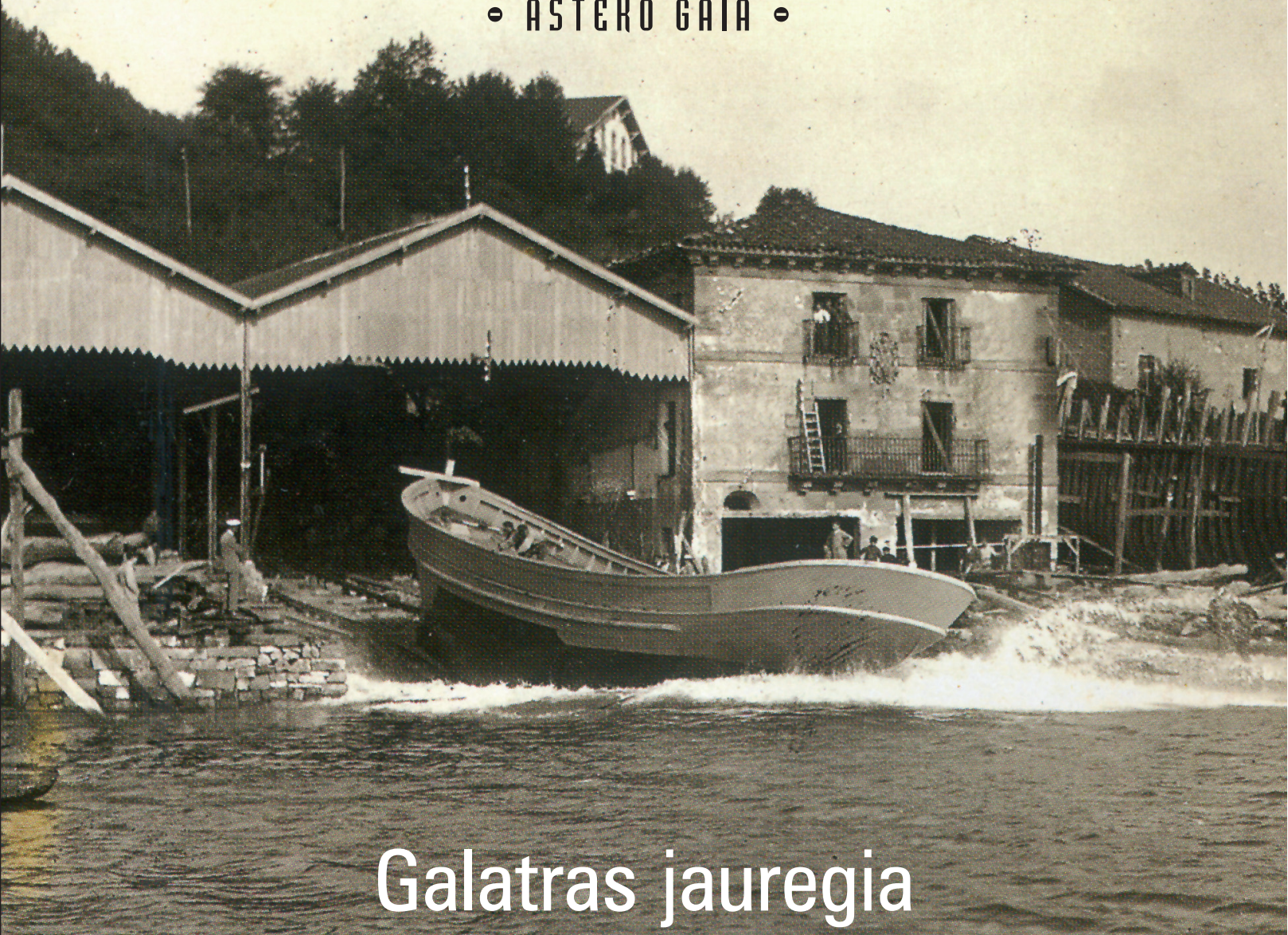
Nire kasuan, emakumea naiz, nafarra, poeta... Askotan iruditzen zait niri elkarrizketa egitea kuota betetzeko modu bat dela.

Ez da izango...

Badakit emakumea naizelako deitu izan didate-la. Zentzu horretan, ez ditut jasaten, gorroto ditut, emakume literaturari buruzko mahai-inguruak. Ez zaizkit interesatzen.

Gerrarako zaude!

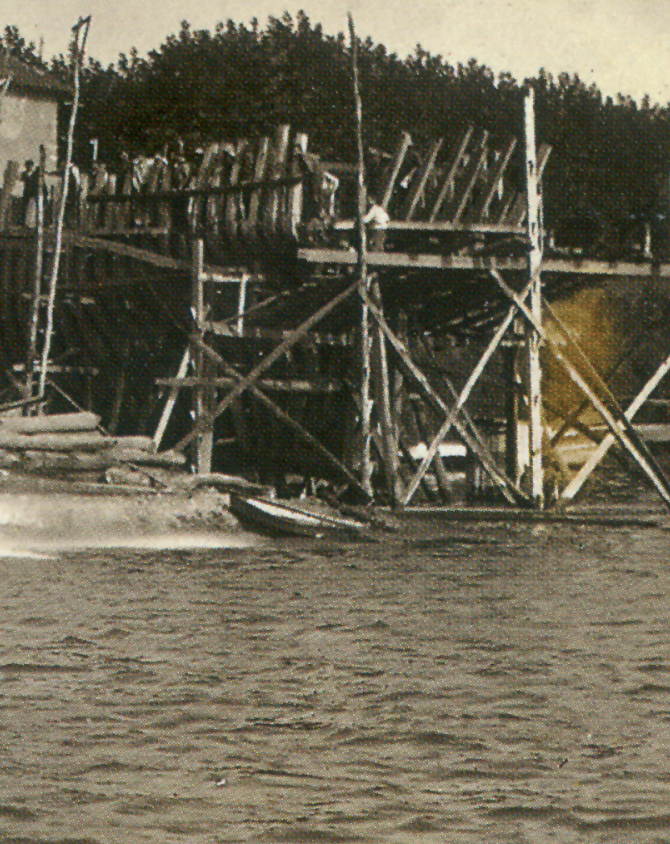
Ni emakumea naiz eta bakea. Iruditzen zait oso inguru interesgarria daukadala, oso maskulinoa izanagatik. Ez dut nahi inork nire lana nabarmentzea emakumea izateagatik. ■

Galatras jauregia

110 palet historiaz beteak

Pasaiaiko portuko Galatras jauregia *lego* baten moduan deseraiki zuten duela urte eta erdi. Orduz geroztik itsasoari begira daude haren harriak, paletetan bilduta, noiz eraikiko zain. Portuko proiektu urbanistikoetatik herioan salbatu zen itsas ondarearen altxor hau. Orain, arkeologiaren lupak emaitza harrigarriak atera ditu jauregiaren hesteetatik. Historiaren korapilo ugari askatuko ditu euskal ontzigintzaren epizentroan aurkitutakoak.

Galatras
jauregiaren
argazki zaharra,
XX. mende
hasierakoa.
Eraikina ontziolez
inguraturik
zegoen.

ITSAS ONDARE ARKEOLOGIKOA zaindu eta zabal-tzeaz arduratzen den Albaola elkarteko kideek Pasai Donibane (Gipuzkoa) Galatras jauregiaren egoera larria salatu zuten duela bi urte inguru. Eraikina erdi eroria zegoen, nabe industrialean artean preso, eta inguru hartarako zeuden urbanizazio proiektuengatik desagertzera kondenatua. Jauregi enblematikoak balio historiko eta arkitektoniko paregabea du, ontziola eremu tradizional baten erdian kokaturik baitago, eta antzinako itsas konpainia garrantzitsuen bulego izan zen. Ez da edifizio monumentala, bai singularrak. Nekez aurkituko dugu Euskal Herrian merkataritza eta ontzigintzari mende luzez hain estuki amarraturik egon den etxerik.

Harriz harri desmuntatua

Gipuzkoako Foru Aldundiari eta gainerako erakunde publikoei jau-

regia kontserbatzeko irtenbide bat eskatu zitzaion. Horrela, Aldundiko Kultura Sailak jauregia harriz harri desmuntatua izango zela jakinarazi zuen, leku egokiago batean eraiki ahal izateko. Donostiako Untzi Museoa 1993an Alberto Santana UHUNeko irakasleari enkargatutako txosten batean azaltzen denez, eraikina teilaturik gabe zegoen eta hondakin bihurtzeko zorian. Gainera, burdinazko balkoi eta elementu gehienak desagertuta zituen, batez ere aldameneko hormetan. Beraz, haren egoera ez zen batere ona desmuntatua izan zenean. Aste batzuen buruan, 200 tona pisatzen dituzten mila harri inguru orube horretatik gertu gorde zituzten, 110 paletetan. Harri horietatik gehienak fatxada eta alboko bi hormenak dira, eraikinaren oskolarenak, alegia.

Kultura Saileko arduradunen hitzetan, itsasertzeko lehen lerroan eta lorategiz inguraturik ikusi nahiko lukete etorkizunean Galatras. Aldundiak proiektu bat esleitu du eta jauregia berreraikitze bidean dira jadanik. Badirudi lehen zegoen lekutik gertu jasoko dutela eraikin historikoa eta kultur azpiegiturarako erabiliko dutela.

"Etxea misterio bat da"

Eraikinak utzitako hutsunean indusketa arkeologikoak egin ditu Aranzadi Zientzi Elkarteak —azkeneko kanpaina uda honetan izan da—. Emaizta bikainak utzi ditu lokatz artean egingako lanak eta dokumentuetan sumatu duten informazio falta orekatzeko balio izan die ikerleei. Izan ere, Xabier Alberdi Albaola eta Aranzadiko arkeologoaren esanetan "etxea misterio bat da, notiziarik ez dago bertako jabeak Perura joan zirenetik".

Dena den, artxiboetako paper-sortei hautsa astinduz gero jakin daiteke zer edo zer. Gaur egun ezagutzen dugun jauregia beste eraikin baten gainean jaso zen, XVII. mendean. Aurretik dorre errenazentista bat zegoen bertan, Eskorza familiarena. Eskorzatarrek bazuten beste dorre bat Donibane kale estu eta luzearen erdian eta indar handiko jauntxoak ziren. Galatras bezalaxe, familia honen historia itsasorari oso loturik dago. Esaterako, ezaguna da Juan Eskorza kapitainak 1582an Azoreetan egindako balentria: Gipuzkoako eskoadrako itsasontzi batekin, Felipe Strocci jeneral famatuari estandarte erreala konkistatu zion. Estandarte hura Donibane elizan jarri zuten, herritar guztiek ikus zezaten "jaunaren" trofeoa.

Balentriak balentria, urte batzuetara Espainia eta Frantzia arteko gerra piztu zen. Horren ondorioz, 1636an Gipuzkoako eskoadrak Lapurdiko portuak eraso zituen, Espainiako erregearen aginduz. Kontraerasoa 25.000 frantziar soldaduk egin zuten bi urte geroago. Hondarri-

Ustekabea estratu batzuk beherago
etorri da. Galatras jauregiaren
azpiek ontzigintza aztarnak kukutu
dituztela konturatu direnean

ANDONI CANELLADA/ARGAZKI PRESS

Hormak

Galatras jauregiak fatxada eta alboko bi hormak kontserbatzen ditu hoberen. Hauen egitura sendoak eraikinari soiltasuna ematen diote, baina aldi berean neurrizko jauregia dela ikusgarazten dute.

Harlandua

Hormak manposteriazkoak dira eta izkina guztietan harlanduzko akabera dituzte. Teilatuko erlitzak forma kurbatu probokatzailea du eta harrizko xingola batek jutzen du eraikin osoa.

Armarria

Fatxadaren erdi-erdian Martiarena-Barranco familiaren armari dotorea ageri da (jauregiaren lehengo jabeak). 1700 urte ingurukoa da armaria eta itxura barrokoa du. Honen ondoan burdin forjatuzko bi baranda bihurritu kontserbatzen dira oraindik.

Erlojua

Jauregiaren ertz batean elementu kurioso bat aurki dezakegu: eguzki erloju koadrante bat. Koadranteak jauregiaren antzinako itsas-merkatal eginkizuna gogorarazten du, baina aspaldi utzi zion ordua emateari, erdiko makila edo *gnomon*-a falta baitzaio.

bia (Gipuzkoa) setiatu eta Jaizkibel igarota Pasaia jausi ziren. Eraso hartan Galatras jauregia erre zuten goitik behera, zimenduak eta hormak bakarrik utzi zizkieten zutik. Handik hogei urtera, Mariana Eskorzak jauregiaren hondarrak saldu zizkion Salvador Barranco itsas kapitainari, 1.520 erreale truke. Uskeria bat. Honek eraberritu egin zuen eta ordutik Barrancos izenarekin ere ezagutu izan den eraikinak cite berdina mantendu du gaur arte.

Sententzia arkeologikoa: ontziolen eta itsas konpainien bihotza

Indusketek dorre zaharraren zimenduak azaleratu dituzte eta baita buztinezko fresna eta

lapikoen aztarnak ere. Inguruan etxe gehiagoren oinatzak azaldu dira gainera. Xabier Alberdiren hitzetan, etxe horien berri lehenago ere bazuten, Pasaia mapa zaharretan eraikinen oinplanoak ageri baitira. Ustekabea estrato batzuk beheago etorri da ordea, konturatu direnean Galatras jauregiaren azpiek ontzigintza aztarnak kukutu dituztela mende askoan. Arrasto horiei karbono 14 frogak egin dizkiete Suedian, datazio zehatza jakiteko, eta emaitzek XV. mendearaino luzatu dute aztarnategiaren bizitza.

Baina arrastorik garrantzitsuenak uda honetako indusketetan aurkitu dituzte, Nabalaldea itsas poligonoaren obrek aurrera egin ahala. Besteak beste, ontziolen zatiak agertu dira, adibidez, egu-

Txapela
bukuon
ta ibili munduan

Narrika, 18. Donostia
telf. 943428299 www.txapelaburuan.com

rrrezko antzinako ontzi arrapalak edota oholentzako biltegia. Azkeneko hau idatzizko dokumentuek aipatzen badute ere, orain arte ezezaguna zen adituentzat. Ez dira objektu ikusgarriak, baina berrikuntza handiak ekarriko omen dituzte: “Erdi Aroko ontzigintza mitoz josia dago, baina datu zientifikoki gutxi dugu” dio Aranzadiko arkeologoak. Horrela, orokortasunez beterik dagoen garaia hobeto ezagutze-ko aukera izango dute Galatrased emanako opariarekin. Material esanguratsuen Pagoetako natur parkean dagoen Agorregi burdinolara eramanez, bertako putzu batean sartzeko. Izan ere, egurra lokatz artekin ateratzean berehala hasten da usteltzen eta ezinbestekoa da ur azpian edukitzea. Gainerakoa Galatras ondoko “zementerio” inprobisatua dago, buztinetan seilatuak: “Ez dira txanpon txikiak, ohol handiak baizik eta zaila da leku batean mantentzea”, dio Alberdik. Etorkizunean, teknika berriek hala nahi badute behintzat, bertatik ateratzeko modua izango da.

Orain, jauregiak inguruko ontzietekin eta merkatal konpainiekin izan zuen harremana deskubritzeko ahaleginetan dabiltza ikerlariak. Donibaneke Bizkaia auzoan —erdi-erdian dago Galatras— Espainiako Erregearen ontziolak zeuden eta itsasontziak egiteko harmailak, nasak eta eraikinak kokatu zituzten bertan. XVIII. mendean, Caracaseko konpainiaren bultzadarekin, Pasaia guztiko merkataritza eta ontzigintza suspertu zen, baita Bizkaia auzoko moila ere. Orain arte uste zen Caracaseko Errege Konpainia Gipuzkoarraren jatorriko bulegoa Galatras izan zela. Baina adituek ez dute horren inguruan ezer topatu. Aitzitik, ikerketek konfirmatu dute Filipinetako Errege Konpainiak —Caracasekoaren errautsetatik sortua— metropoliko egoitza nagusi bezala erabili zuela eraikin berezia.

San Roke ermita: gera eta izurriteak

Badirudi iraganak Galatrased itsasoarekin zuen erlazioa berretsi nahi izan duela, eta estratigra-

Ikerketek konfirmatu dute
Filipinetako merkatal konpainiak
metropoliko egoitza nagusi bezala
erabili zuela eraikin berezia

Pasaiaiko kanala, portu naturala

Erromatarrek antzinako portu eraikitzaile handienak izan ziren. Zesarren inperioak teknika berritzaileak erabili zituen portuak egiteko: itsas hondo ezegonkorrean pisu handiko harriak jartzen zituzten eta material hidraulikoa erabiltzen hasi ziren. Hala ere, erromatarrek laster konturatu ziren ez zela berdina Kantaurin portuak egitea: *Mare nostrum* putzu bat zen gure itsasoaren aldean. Kantaurin olatuek indartsu jotzen dute eta marearen gorabeherak izugarriak dira. Horregatik, erromatarrek ibai estuarioetan bilatu zuten babesa. Erromatar portu garrantzitsu baten aztarnak aurkitu dira Bidasoa inguruan, Oiasson, baina Pasaiaiko badiaren babesa ere aprobetxatu zuten Eneasen seme-alabek.

Mokadu goxoa inguruko herrientzat

Dena den, Pasaia ez zen gainerako portuen artean nabarmendu XVI. mendera arte. Erdi Arotik atera berrikan, gero eta itsasontzi handiagoak egiten ziren, gerrarako prestatuak edo Indietako karrera egiteko modukoak. Horrek bidegurutzean jarri zituen portu guztiak: edo obra erraldoiak egin merkatal trafikoko oparo hartan sartzeko, edo arrantza portu txiki soil izatera etsi. Pasaia ez zuen arazorik izan, bertako kanalaren sakonera ezin egokiagoa zen itsasontzi handiak hartzeko, eta gainera, inguruan burdinola eta baso ugari zituen.

Horregatik, itsasertz hori mokadu goxoa bilakatu zen inguruko herrientzat. Portuko jurisdikzioa Donostiaren esku egon zen mende luzez eta horrek auzi ugari sortu zituen hiriburuaren eta beste herrien artean (Errenteria eta Hondarribia, esaterako). Donostiaren monopolioa XVIII. mendearekin amaitu zen, bi Pasaia (San Pedro eta Donibane) orduan batu baitziren, Vargas Ponce geografoaren informe erabakigarri bati esker.

fiak beste altxor baten hondarrak erakutsi ditu: San Roke ermitarenak. Ermita txiki hau jauregiari itsatsita zegoen eta San Roke plazari izena eman zion. Galatras jauregiko jabeak, Mateo Martiarenak agindu zuen eraikitzea eta 1734an Donibaneke bikarioak bedeinkapena eman zion. Kanpaia, harlauzez estalitako lurra, aldea eta harraskatxoak zituen.

Mende batez San Rokeren irudia bertan izan zen, marinelek adoratzeko, baina 1823an irudia parroikia-elizara eramanez, sukar-horia zabaldu zelako jendartearen. Hain zuzen, urte hartan, Galatras jauregian Fernando VII.aren aldeko lehen udal bilkura egin zen

ORDIZIAKO UDALA

EUSKARAZ NAHI DUGU BIZI

Ordiziako Udala

Euskara Zerbitzua

Kale Nagusia, 26 • 943 805622

euskara@ordizia.org

EUSKARAREN
AHOLKU BATZORDEA

Filipinetako Errege Konpainia, euskal enpresa bat artxipelago galduan

XVII. mendean Europako potentzia nagusiek merkatal konpainia pribilegiatuak sortu zituzten –Ekialdeko eta Mendebaldeko Indietako Konpainiak izan ziren indartsuenak–. Haien arrakasta ikusita, Euskal Herrian Caracaseko Errege Konpainia Gipuzkoarra sortu zuten mende bat beranduago (1728-1785). Konpainia honek La Guairako Caracasetik kakaoa eta kafea bezalako kolonialak ekartzen zituen, eta Ameriketara berriz, armak eta produktu elaboratuak eramaten. Caracaseko konpainiak Pasaian zuen Euskal Herriko portu nagusia. 20 itsasontzi baino gehiagoko flota zuen eta ehunka pertsonak egiten zuten lan berarentzat.

Baina loraldiaren ondoren heriotza luze eta gatazkatsua egokitu zitzaion. Alde batetik, frantziar, ingeles eta holandar kortsarioen presioa, eta bestetik, merkatal pribilegioak galtzeko arriskua. 1784an, hiltzerian eta krisiari ezin aurre eginik zebilen Gipuzkoarraren kapitala salbatzeko, Francisco Cabarrús baiona-

rrak proiektu bat aurkeztu zuen, eta horrela sortu zen Filipinetako Errege Konpainia, Caracaseko konpainiaren akzioak erosita.

Bizkaia auzotik Filipinetara, Cadizetik pasatuz

Caracasekoak bezalaxe, egoitza nagusia Pasaian jarri zuen enpresa gazteak, Donibaneko Bizkaia auzoan, eta bertako ontziola zaharkitua itxura berritu zuen. Hasteko, itsasontziak eraikitzeke harmaila berri bat jaso zuen, Galatras jauregia zegoen inguru horretan. Harmaila ontziola baten tresna garrantzitsuena zen eta galipotaz bustirik edukitzen zuten hezetasunik ez hartzeko; hor egiten zuten lan erriberako arotzek. Harmailaz gain, Filipinetako konpainiak pontoi bat eraiki zuen Pasaia badiaren, kanala garbi mantentzeko, eta soka lantegi bat jartzea ere aurreikusi zuen. Konpainiak hainbat itsasontzi eraiki zituen bertan, horien artean 600 tonako *Nuestra Señora de los Dolores* izenekoa,

gerora Manilara hamaika buelta egindakoa. Itsasontziak kalitate onekoak izateko funtsezkoa zen kroskoaren egurra ondo garbitu eta tratatzea, bakterioak eta hezetasuna eragozteko; ardura hori *kalafate* izeneko langileek zuten. Hain zuzen, Filipinetako konpainiak egindako itsasontzi batzuk berriz “kalafateatu” behar izan zituzten Cadizen, bestela ezin izango baitzuten Manilaraino iritsi.

Hasieran negozio errentagarria izan zen akzionistentzat, baina etengabe jasan zuten merkatal pribilegioen kontra zeudenen presioa. Gainera, 1793an Konbentzio Gerra hasi zen eta urte luzeko tirabirek ez zitoten batere onik egin, ez Filipinetako Konpainiari eta ezta Pasaia portuari ere. Mende berriarekin Konpainiak galerak besterik ez zituen izan; frantziar iraultzaren pentsakera eta liberalismoa edozein salbuespen edo pribilegioren kontrakoak ziren eta Erregearen faboreak amaitu ziren. Hala ere, euskal konpainia ez zen 1834a arte hondoratu.

George Carpenter-en *Pasaia ikuspegi* koadroa (1844). Merkatal konpainiek belazko itsasontzi trafikoa sortu zuten Pasaian.

ONDARE INDUSTRIALA PASAIAN

–“Hirurteko Konstituzionalaren” ondoren–. Urte batzuk beranduago, San Rokeren irudiak oraindik parrokia-elizan jarraitzen zuela salatu zuen Galatras jauregiko jabeak, Legio Britainiarraren soldaduek jauregia okupatu zutenaren aitzakian. Gerra Karlistaren zurrunbiloaren erdian izan zen hori; urte latzak Pasaia eta Euskal Herri osoarentzat. Nola nahi ere, itsasertzeko ermita txiki hark gerrak eta izurriteak jasan zituen, baina ezin izan zion industrializazioaren aurrerakadari eutsi. XX. mende hasie-

ran desagertu zen, PYSBE enpresaren nabeak eraiki zituztenean. San Rokeren adorazioak bere horretan iraun zuen ordea, enpresak patroï gisa hartu baitzuen santua, eta San Roke eguna egun berezia izaten zen langileentzat.

PYSBEren bakailoa lehertzeko toki

Galatras edo *Barrancos* etxea gaur egun arte iraun izanak badu esplikaziorik: praktikotasuna. Eraikina momentu eta egoera guztietara egokitu zen. Izan zen jauregi, ontziolen bulego,

udaletxe, jesuiten eskola –horrela azaltzen da zenbait planotan– eta baita bakailaoa lehertzeko biltegi ere. XIX. mende erdian Jose Aranbarri donostiarrak bertako ontziola zaharkitua erabili zuen bergantinak, korbetak eta baporeak eraikitzeko, eta mende erdi beranduago PYSBEk erosi zituen lur haiek.

PYSBE (Pesquerías y Secaderos de Bacalao de España) 1919an sortu zen bakailaoaren industrian murgiltzeko asmoz, baita lortu ere. Mende erdiz sektore horretako liderra izan zen eta Pasaia Europako portu indartsuena bilakatu zen bakailao arloan. PYSBEk sekulako garrantzia izan zuen Pasaia portua biziberritzeko, lanpostu ugari sortu zituen eta itsasontzi flota propioa eratu zuen. Gerora, itsasontzi horiek Gerra Zibilean erabili zituzten, errepublikarrek lehenik eta frankistek ondoren. Gerra pasatu zenean enpresak itsasontziak berreskuratu eta lanean jarraitu zuen, 70eko hamarkadako krisira arte.

ARGIA

Jauregia harriz harri desmuntatu eta 110 paletetan bildu dute; Donibaneko moilan daude harriak orain.

Bakailao enpresa Donibaneko Bizkaia auzoan ezarri zen hasieratik. Egoitza nagusia Arizabalo etxea zuen, *Almirantearen etxea* ere deiturikoa, bertan zituen bulegoak. Horretaz gain, pabilioi eta kai ugari eraiki zituen inguru horretan: biltegiak, tailerrak, klasifikazio lekuak... Horien guztien artean itota geratu zen Galatras eta eraikina bakailaoa sikatzeko erabili zuten urte luzetan. Aspaldi eder eta airoso ageri zena, arnasarik gabe eta ezkutuan egon da orduz geroztik, hondoa jotako lehorreko ontzia bezala. ■

kulturagenda

Azaroaren 15etik 30era

Urdaneta kalea, 9 | 20006 donostia

Erakusketa

Eraiki, bete, hustu
Espazioaren erabilerak

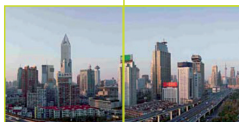
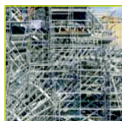
Erakustaretoa

2007ko azaroak 29
2008ko otsailak 9

Inaugurazioa
Azaroaren 29an,
20:00etan

Ordutegia:
Asteartetik larunbatera
10:30-14:00 / 16:00-20:30
Astelehen, igande
eta jaiegunetan itxita

Bisitaldi gidatuak
kmk@komazk.com

Kristobaldegia, 14 | 20014 donostia

www.arteleku.net

Symposiuma

Hiri ekoizpenak:

hiru ikuspuntu, hiru eskala,
hiru azterlan

www.hiriekoizpenak.net

Hitzaldiak. Sarrera doan

Astelehena, **azaroak 19**
19:30 16beavergroupen
hitzaldia. *Talde-praktikak*
hiri neo-liberaletan.*

Asteazkena, **azaroak 21**
19:30 Ayreen Anastas
eta Rene Gabriren hitzaldia.
Azterlan Palestinoarrak.*

*Hitzaldietan aldi bereko itzulpena
eskainiko da.

Nazioarteko Erakustaldia

MID_E 07

www.mid-e.com

Koordinazioa: Yox Kolektiboa

Larunbata, **azaroak 24**
22:00-03:00 Inaugurazio ekitaldia:
Fribotik. Soinu saioa
Sinestesia. DJ saioa
L'enfant terrible. DJ saioa
Alain+Landerground. DJs saioa
Gafapast. Ikustekoak
Tytti Thusberg. Instalazioa
Yon Amarilla. Bideo- instalazioa

Asteazkena, **azaroak 28**
19:30 *Closer Video*. Nazioarteko
bideo-sorkuntza egitaraua.

• PERTSONAIA •

Endika Zulueta

«M11ko epaiketan jendearen izateko era kondenatu nahi da»

Auzitegiek eta ospitaleek usain bera dute. Zuria eta beltza bezalakoak dira. Abokatuak eta zirujauak esku burdinekin aritzen dira lanean. Ospitaleek eta auzitegiek zuzen bide estuak dituzte, eta buru-buruan ate batzuk zenbakidunak.

AMETS ARZALLUS

Argazkiak: Carlos Terreros

Noiz ikusi zenuen zure lehen epaiketa?

Ni epaitua izan nintzenen. Hamazazpi urterekin maiatzaren bateko manifestazio batean atxilotu ninduten eta autoritatea iraintzea leporatu zidaten. Multa bat jarri zidaten.

Eta oroitzen zara zein izan zen defendatu zenuen lehen kasua?

Bai. Puerta del Soleko plazan dagoen taberna batetik urdaiazpikoak lapurtzeaz akusatzen zuten bat izan zen. Poliziak gaueko ordu txikietan taberna bateko atea irekita ikusi zuen, atea behartuta, hurbildu, eta mutiko bat ikusi zuten besapean urdaiazpiko batzuk zeramatzala. Nola defendatu ote liteke hori? Urdaiazpikoak besapean harrapatu zaituztenean, eta furgoneta bat zure zain dagoela, oso zaila iruditzen zitzaidan defendatzeko, baina erronka bezala hartu nuen. Eta orduan hasi nintzen ikasten epaileei erakutsi behar zaiela ez dela gertaera bakarrik epaitzen, pertsona dela epaitzen dena. Beraz, ikusarazi nahi izan nion tribunalar pertsona hori zerk eraman zezakeen horretaraino, berak onartu egiten baitzuen

egindakoa. Toxikomanoa zen eta laguntza behar zuen. Horiek izan ziren nire lehen harremanak bezero drogazaleekin, eta zoritxarrez, gure bezero gehienak hala dira.

Nola atera zen sententzia?

Kondenatu egin zuten, baina zigorra txikitu zioten toxikomanoa zelako. Nahiz nire ustez toxikomanoak gaixoak diren eta tratamendu errepresiboa baino gehiago sendagileen arta behar duten.

Beti sinesten duzu zure bezeroaren inozentzian?

Nire ustean pertsona denak dira errugabe kontrakoa frogatu artean. Orain ia iraultzaile kutsua du konstituzio espainiarrak dioena defendatzeak, baina konstituzioak argi eta garbi dio bere 24. artikuluan pertsona orok errugabetasun presuntziorako eskubidea duela. Horrek esan nahi du, nahiz eta urdaiazpikoak besapean eramaten harrapatu, pertsona guztiak direla errugabeak epaiketa batek aurkakoa frogatzen duen arte. Horrek Pernandoren egia ematen du, ezin gauza nabarmenagoa, baina uste dut oraindik ez zaigula buruan ongi sartu.

Poliziari sinesten ohituak gaude.

Bai, eta ezin da esan inor erruduna denik poliziak batek hala esan duelako. Agian bai, agian ez, ez dakit, agian urdaiazpiko lapurra nahastua zegoen, drogaren efektupean, eta ez zen bere ekintzen erantzule; agian poliziak gizon hori gorroto du bere emaztearekin oheratzen delako, eta korapilo batean itotzearren asmatu du dena. Mila zirkunstantzia egon daitezke. Beti oroitzen naiz irakasle batek fakultatean

Nortasun agiria

Endika Zulueta Donostian jaio zen 1963ko abenduaren 7an, Gros auzoan. Intxaurrondon hazi zen, bertako eskola publikoan ikasi zuen, eta gero beka bat lortu eta Jesuitetara jaitsi zen Grosera. Hamazazpi urterekin, Tenerifera joan zen bizitzera, eta handik Madrilera Zuzenbidea ikastera. Hogei urte daramatza abokatu lanetan, eta azken boladan, Martxoak 11ko atentatueta epaiketan Rabei Osman, *Egiptoarra* delakoa, defendatu duelako egin da ezagun.

esan zidan esaldi batez; fakultatean ikasi dudak gauza gutxietako bat izan da: “Kalera ateratzen bazara eta kalea bustia ikusten baduzu, automatikoki euria egin duela pentsatzen duzu. Baina abokatu penalista batek kalera atera eta kalea bustia ikusten badu, segidan lau hipotesi etorriko zaizkio burura: horietako bat da euria egin duela, bestea ureztatu egin dutela, bestea zakur batek pixa egin duela, eta azkena ez dakit zein. Denak pentsatu behar ditu, eta denak maila berean aztertu”. Beraz, edozein kasu esku artean hartzean, ez diot nik euririk egin ez duenik, baina hori frogatzen ez den bitartean beste hipotesiak ere posible dira.

Ez dago defendatzeko ezinezkoa den kasurik?

Badira kasu zailak, baina zenbat eta konplikatuagoa izan orduan eta politagoa da erronka, eta ez da existitzen ezinezko kasurik. Uste dut horren froga esku artean dudala.

Martxoaren 11ko epaiketa. Lehenik, zuk Rabei Osmani lehen aldiz Audientzia Nazionaleko *kala-bozoetan* ikusi zenuenean egin zenion galdera berdina pausatuko dizut: zer moduz zaude?

Kontutan hartuz sartua nagoen urakana zenbatekoa den, nahiko lasai. Nik bi pertsona defendatzen ditut, Raul Gonzalez meatzari asturiarra, eta Rabei Osman egiptoarra. Bigarrena baina, ikonoa zen akusazioarentzat, eta orain, sententzia eta gero, absolbitua izan denez, badirudi hogeita zortzietako bakarra bera bihurtu dela, fiskaltzarentzat, eta denentzat. Alegia, estatua bere aurka doa, eta urakana handitu egin da, beste eskala bat hartu du. Baina nik uste lasaitasuna dezente mantentzen dudala eta hankak lurrean ditudala.

Nola onartu zenuen urakan honetan sartzea?

Batetik aukera nuen Nurembergeko epaiketak eta gero Europan izan den epaiketarik garrantzitsuenean parte hartzeko. Eta ez soilik parte hartzeko, baizik eta inputatu handienaren defentsan hartzeko parte, beraz erronka profesional eta pertsonal bezala hartu nuen. Bestal-

detik, hasieratik ikusi nuen oinarrizko eskubi-deak defendatzera nentorrela. Rabei Osman epaiketa egin aurretik sozialki eta mediatikoki kondenatua zegoen, *Errukirik gabeko hamabi gizon* antzerki obran bezala. Obra zera esanez hasten da: “Tira, ez daukagu eseri beharrik ere, ezta? Badakigu erruduna bera dela, denek ikusi dugul”. Eta nik “itxaron pixka bat –esan nahi izan dut–, agian gauzak ez dira hain agerikoak”.

Zure baitan garbi daukazu berak ez duela inongo loturarik izan gertaerekin?

Bai. Ez naiz Jaungoikoa, baina badakit Rabei Osman errugabea dela. Eta ez nuke hau zertan esanik, aski nuke esatearekin akusazioak ez duela frogatu pertsona horren erruduntasuna. Errugabetasun presuntzioaren magiak dio akusazioak erakutsi behar duela norbait erruduna dela, eta ez defentsak errugabea dela. Baina nire lanaz haratago noa, eta galdetzen badidazu zer sinesten dudak, ez daukat inongo arazorik esateko sinesten dudala tipo horrek ez daukala inongo loturarik atentatuarekin, ez Al Qaedarekin, ez ezerekin. Benetan esaten dut. Kausan ikusi dudanagatik, berekin hitz egin dudanagatik, inguruko guziarekin, nik sinesten dut ez duela erruaren itzal txikienik.

Zergatik jarri ziren begi guztiak berari begira?

Batetik atentatuari profil nazioartekoagoa ematen diolako. Eta bestetik, poliziak kontrolatzen zuelako, eta hori entzunik, automatikoki pentsatzen dugulako zerbait egin duela, erruduna dela. Niri hala esaten zidaten: “Zure bezeroa, poliziak hainbeste kontrolatzen badu, zerbaitegatik izango da”. Zenbait hilabetetan gizon hori planeta osoko pertsonarik kontrolatuen izan da; kontrolatua zeukaten bere telefono mugikorra, bere etxeko telefonoa, bere Internet trafikoa osoa: txateatzen zena, mezuak, dena. Baita bere etxea inguratzen zuten kabinak ere, berak bisita zitzakeen lokutorioak. Egunekeo hogeita lau orduetan segitzen zioten atzetik, eta kamera bat zeukaten etengabe bere etxera enfokatua, ea nor sartu eta nor ateratzen

Endika Zulueta

ko dut. “Bai, baina zer inputatzen zitzaion?” galdetuko didate, “gorria izatea” erantzun beharko dut. Edo jendea kartzelan egon zen homosexuala izate hutsagatik. “Bai, baina zer egin zuen?”, “ez, egin ez, izan, homosexual”. Eta horrek ezberdintzen du kodigo penal bat estatu autoritario batekoa izatek estatu demokratiko batekoa izatera. Estatu demokratiko batean soil-soilik berak egin duenagatik

kondenatzen ahal da jendea, ez jokatzeko, izateko, edo pentsatzeko moduagatik, edo talde sozial, politiko edo erlijioso batekoa izateagatik.

zen, eta azkenean mikrofonoak jarri zizkioten etxe barruan. Ez dakit norbait egon daitekeen bera zegoena baino kontrolatuago. Eta hori entzutean denen erreakzioa zen, “poliziak hainbeste segitzen bazuen zerbaitengatik izango da”; estatu poliziala gure buruetan sartua dugu. Azkenean neronek galdetu nion behin polizia bati: “Eta zergatik segitzen zenuten hainbeste?”, nik ere ez bainekien. Eta bere erantzuna laburra izan zen: “Erradikal bat delako”.

Martxoaren 11ko epaiketa erlijioa kriminalizatzeko saiakera izan da?

Pentsa nire bezeroaren kontra zer esaten zen: “Agian ez du izango harreman handirik atentatuekin, baina gizon hau arriskutsua da, asko joaten da meskitara, gizon honek asko erreza-tzen du”. Iritsi ziren esatera ere, “begiratu zeinen arriskutsua den, bi bekainen artean marka bat du, hematoma bat, eta hori asko erreza-tzearena da”. Objektiboki hala da, lurraren aurka kolpeak ematearen poderioz hematoma bat egiten zaie, baina hori nola har liteke erruduntasunaren probatzat? Seguru ez dugula irudikatzen epaiketa bat non esaten zaigun: “Emakume edo gizon hori arriskutsua da, belaunburuetan markak ditu, asko erreza-tzearen marka, katoliko sutsua da”. Hori nori bururatzen zaio?

Martxoaren 11ko epaiketan, pertsonak kondenatu nahian dabilta, ez gertaerekin izan dezaketen loturagatik, beren izaeragatik baizik, etiketa bat erantsita. Atzerapauso handia iruditzen zait, zango bat frankismora eta beste zangoa Erdi Arora botatzea. “Pertsona honek agian ez du zerikusirik gertaerekin, baina islamista da, eta horregatik izan behar du kondenatua” esaten da. Erdi Aroan ere, sorginak, sorginak izatearren bakarrik kondenatzen ziren, ez zerbait egin zutelako. “Sorgina da”, esaten zen, eta Inkisizioak erre egiten zuen. Frankismoak ere jendea gorria izate hutsagatik atxilotzen zuen. Nire aitona kartzelan egon zen, “zergatik?” esango didate, “gorria zelako” esan behar-

Helegiteak beldurtzen zaitu?

Ez. Uste dut baditudala ongi oinarritutako arrazoiak tribunal objektibo batek gizon hori absolbituko duela pentsatzeko. Auzitegi Gorenaren aurrean helegiteek esaten dutena esanda ere, badakit ez dutela frogarik bere parte-hartzea erakusteko. Kontua ez baita frogak ezta-baidagarriak direla edo ez direla, ez, ez, frogarik ere ez dute.

Eta kondena sozialetik salba daiteke? Iritzi publikoak ere absolbituko du?

Iritzi publikoaren zati handi batek ez. Sufritu duen estigma hain da handia eta gordina, jende askok esaten duela, “tira, absolbitu dute, baina ez dutelako ongi harrapatu, bera da hiltzailea”. Ideia horrek sozialki indar handia hartu du, eta hori ahazteko uste dut belaunaldiak pasa beharko direla.

Oraindik ere egongo da norbait ETA izan zela pentsatzen duenik.

Arrazionaltasun minimo batekin hori pentsatzen duenik inor ez. Nik uste ez dela inoiz egon historian epaiketarik hainbeste denbora dedikatu dionik ea nor ez den izan bilatzeari, edo ea beste bat izan den. Eta azkenean garbi gelditu da ETAREN parte-hartzea zero dela. Hori esaten duenik bada, eta badira oraindik, nik uste ispiluan bere burua ikusten duen aldi oro ahots batek jan behar diola kontzientzia: “Esaten ari naizen hau nik ere ez dut sinesten”.

Epaiketaz aldatuz, joango zinateke Ibarretxe defendatzera?

Kar, kar, kar. Deitzen baldin badit, eta esertzen bada hemen, eta ikusten badut egoerarekiko enpatia sentitzen dudala, —gainera leporatzen diotena injustua dela uste dut, astakeria bat iruditzen zait, beraz halako sinpatia bat sentitzen dut objektiboki gertatzen zaionarekiko—, eta horrez gain, subjektiboki ere enpatizatzen bal-

din badut berekin, ez nuke inolako arazorik izango defendatzeko.

Esaidazu, legala da kontsulta bat antolatzea?

Ni abokatu penalista naiz, eta hori zuzenbide konstituzionalaren alorrean edo administrazio zuzenbidean sartzen da, beraz ez naiz aditua. Baina ezin zentzuzkoagoa iruditzen zait agintari batek galdera bat egin nahi duenean, kontsulta bat, herritarren iritzia jakin nahi duelako, hori legala izatea, eta ezin liteke normarik egon hori eragozten duenik. Ez dut uste gobernu autonomo bateko presidentea bizilagunen komunitateko ordezkari bat baino gutxiago denik, eta batek bizilagun guztiekin zerbaiz kontsultatu badezake, presidentek ere galdetu ahal izango die herritarrei ea zer pentsatzen duten honetaz edo hartaz, ala? Gainera galdera ez da zakarrontziak zer koloretakoak nahi diren, uste dut herritar denak hunkitzen dituen zerbaiz buruz egin nahi duela kontsulta, beraz logikoagoa litzateke jendeare bere iritzia galdetzea erabakia dekretuz hartzea baino.

Botere banaketa non gelditu da?

Uste dut Rousseau-n gelditu zela.

Eta XXI. mendea kontrol sozialaren mendea izango da?

Kezkagarria da teknologia berri guziak, oso aberasgarriak diren funtzio praktikoko batzuk edukitzeaz gain, kontrol sozialerako metodo bezala baliatzen direla. Bideo zaintza, Internet, mugikorrak, dena. Kalera atera eta kamerak daude han eta hemen, eta beraiek esaten dizute gainera metroko sarreran: "Mila kamerak gainbegiratzen dute zure segurtasuna".

Eta jendea kontent.

Norma bat sortzen denean Internet kontrolatzeko, gehiengoak "nik ez daukat inongo arazorik Internet kontrolatu nahi badute, nik ez

dut deus ere ezkutatzeko" esaten du. Eta %99,9aren kasuan egia da, baina ez gara kontziente gure nabigaziotik jasotzen ari direnak ez direla delituzko ekintzen datuak, gure izaeraren datuak baizik. Eta gure izaera indibidual eta kolektiboen datuekin, multzo sozialak osatzen ari dira, eta horren arabera beraien kalkuluak egiten dituzte nahi duten guztirako. Adibidez, lehengo astean aterazen, uste dut *El País*en web orrian irakurri nuela, badagoela ziberpublizitate bat hiperpertsonalizatua. Hau da, zuk bisitatzen dituzun orri guziak ikertzen dituzte, hala zure portaera ohituren profila ematen ari zara, eta hori gero ez

dakit zein auto marka potentek baliatzen du zuregana nola zuzendu jakiteko. Jada ez dute publikitate bat sortzen hamabost eta hogeit urte bitarteko gazteei zuzendua dagoena, publikitatea Alfredo Gartzia izenekoarentzat propio egingo dago. Agian anekdotikoa izan daiteke, baina politikan ere erabiltzen da hori, badakite zein nola manipulatu, edo gutxienez badute horretarako potentziala. Baina hori dena esanik ere, ez gara paranoia batean erori behar. "Ostia, hau Gran Hermano da!" pentsatzen dute batzuek, baina nik uste dut pixka bat lasaigo hartu behar dela, ez baita ahaztu behar teknologiak ere pertsonak kontrolatzen dituztela, eta pertsonak ere huts egiten du.

Uste al duzu gaur hemen norbait entzuten ari zaigula?

Begira, ez dizut esango inoiz buruan erabili ez dudana gauza denik. Baina hain daukat kontziente honezkero inkontzientziaren zati dudala. Beraz, baleude ere, berdin zait.

Baina teknologikoki posible da, ezta?

Jakina. Potentzialki mugikor denak daude kontrolatuak. Teknologikoki badakite orain bertan mugikor hau zehatz-mehatz hemen dagoela, eta mugikor hori nire izenean dagoela. Beraz, badakite norekin hitz egiten dudana, baina ez gaitezen erotu.

Ez da gauza berria ere, Orwellek irudikatu zuen hori 1948rako.

Bai, baina badira hiru faktore egoera hau Orwellena baino are kezkagarriagoa egiten dutenak. Bat, Orwellek pentsatu zuela hori guztia estatu autoritario baten kasuan eman zitekeela, sekula ez zuen pentsatuko formalki demokratikoa den estatu batean gertatuko zenik. Bigarrenik, Orwellek pentsatzen zuela kontrol hori estatutik egingo zela, eta hemen estatutik badago kontrol bat, baina baita

Zaintzailea

"Kontrol sozialean, nork kontrolatzen du kontrolatzailea? Nork zaintzen du zaintzailea? Eta ez hori bakarrik, hau dena multinazionalena da, eta multinazionalak beti daude boterearen zerbitzuko, Interneteko zerbitzari handiak bezala. Irailaren 11koa eta gero, American On Line, Microsoft, eta Yahoo, denak jarri ziren FBIren zerbitzura, eta kolpetik mundu guziko posta guziak filtroetatik pasa behar zirela esan zuten".

enpresetatik ere, gu komertzio objektu batzuk gara, eta ez gaituzte herritar bezala bakarrik kontrolatzen, baita kontsumitzaile bezala ere. Eta hirugarrenik berak ezin izan zituen irudikatu kontrolerako oraingo teknologia hauek, Internet ez zuen irudikatuko.

Eta Orwellek ez zuen imajinatuko zer den RFIDa. Esprika ezazu zuk.

RFIDak, lehengo guziak bezala, potentzialki kontrol indibidual bezala erabiltzeko balioko du, horretarako teknologia da, gure kontsumitzaile bizitza erraztuko digun aitzakiarekin –hipermerkatura joatean kutxan bost minutu pasa beharrean txip txiki batekin minutu batean pasako baitugu dena—. Eta jada hitz egiten ari da pertsona guziek azalaren barruan eramango dugun RFIDaz, alegia txip txiki bat denek azalpean sartuta. Eta utopikoa dirudi, baina jada kokatu dute NANan, eta horrek gutako bakoitzari ere koka diezaguketela erakusten du. Eta are utopikoagoa dirudi, baina jada Europako diskoteka batek funtzionatzen du pertsonen azal barruan sartutako txiparen bidez. Orain normalizatua daukagu gure argazkia eta gure hatz markak eduki behar dituztela. Baina hurrengo pausoa izango da gure argazkia, gure hatz marka, eta gure ADN biltzea. Eta hurrengo izango da zakurrei bezala denei mikrotxip bat sartzea barruan. Eta gainera hori guzia gure onurarako, jakina. Baina dudarik gabe, baditu onurak.

Haientzat?

Ez, ez, guretzat ere bai. Mikrotxip bat edukitzea azalaren barruan sartua oso ona izan daiteke gauza askotarako, adibidez ospitaleetarako. Alzheimerre daukan gizon bat, edo norbait kordea galduta iristen bada hara, eta mikrotxip bat baldin badauka azalaren barruan, detektagailu

AZKEN HITZA

18/98

“Oinarritzko eskubideen eta hiritarren eskubideen praktikan interesatua egon daitekeen beste edozein pertsonak bezala segitu dut auzia. Eta ezagutu dudak gutxia oso kezagarria iruditu zait. Uste dut pentsamendua eta elkartzeko askatasuna kriminalizatzeko arriskuan gaudela. Terrorismoaren eta talde armatuaren kontzeptua mitxelin asko hartzen ari da. Duela hamabost urte herrialde honetan ere ikusten ez ziren egoerak sortzen ari dira, atzeraka goaz. Orduan talde armatuko kide izatea armak eskutan edukitzea zen, eta kolaboratzea armak eskutan zituztenekin kolaboratzea, hori elementu garrantzitsua zen. Oraingo 18/98 epaiketa horretan, berrogeita hamar inputatu baino gehiago dira, eta ez da pistola bat bera ere. Alegia, inongo ekintza armaturik egitea leporatu gabe, eta inongo armarik eta dokumentazio faltsurik eduki gabe, talde armatuko kide izatea leporatzen zaie”.

batekin zinu pasa eta han aterako da pantaila batean bere historial guzia: zer gaixotasun pasa izan duen, bere aita bihotzekoak jota hil zela; ez diote odol analisi-rik egin beharrik izango zer duen jakiteko. Mikrotxipean pila bat informazio sar dezakete norberari buruz, eta oso informazio onuragarria izan daiteke kasu batzuetan. Baina jakina, medikuentzat balio dezakeen bezala balio dezake poliziarentzat. Polizia ere iritsiko zaizu, eta berdin pasako dizu detektagailua txip gainetik. Eta are gehiago, distantziara ere egin daiteke detektatze hori. Beraz, oso kontu delikatu da.

Alde egongo zinateke?

Internetekin egingo dizut galdera bera. Interneten aurka egongo zinateke? Nik ez dut esango Interneten aurka nagoenik. Alde nago? Bai. Beraz ona da? Bai. Eta ez. Mugikorrak onak dira? Bai. Horrekin kontrola gaitzake? Bai. Orduan? Ez dago erantzun errazik. Ez dago sententziarik. Ez da objektua bera

arriskutsua, bere erabiltzeko modua baizik.

Arazoa da kontrol sozial hori legalitatez janzten baldin bada.

Bai. Gu Interneten gabiltzan heinean gure ibiliaren arrastoak uzten goazenez, jada egina dago legea zerbitzari guziak derrigortzen dituen azken sei hilabeteetako edo azken urtebeteko bezero guzien arrastoak gordetzea. Zer da arriskutsua? Hori erregulatzea. Zer da adibidez komisarietan kezagarria, torturatzea, edo tortura legalizatzea? Ni askoz gehiago kezkatzen nau tortura legalizatzeak, bidea zabaltzen baitaio oinarritzko eskubideak urratzeari. Etikoki gainbeheran goazela dirudi. ■

Zumaia Udal

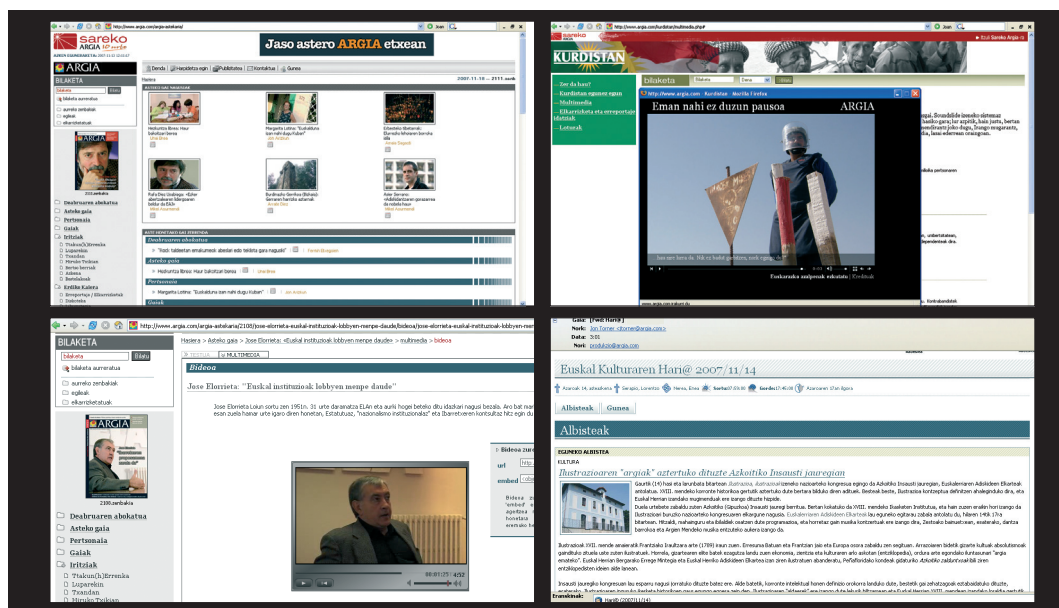
www.zumaia.net

Zumaian eta Euskal Herrian

euskal txanp

Ideia berrien multid@ntza

SAREKO ARGIAk 10. urteurrena beteko du abenduak. 1997az geroztik hainbat aldaketa izan ditu eta horiek izango ditugu hizpide erreportaje honetan. Esku artean ditugun proiektuez eta aurrera begirako erronkez ere arituko gara. Gure etorkizuna ezin uler daiteke multimedia kontzeptua edo formatu guztien osagarritasuna aipatu gabe.

1997KO ABENDUAN ekin zion bere ibilbideari www.argia.com web guneak. ARGIAko kideek Internetek zer nolako garapena izango zuen ez zekiten, baina urrats hura eman behar zela argi zuten. Aldizkariko atal batzuk sareratzaz gain, euskarri elektronikoan zituen edukiak —elkarrizketa historikoak eta Euskal Kulturaren aurkibidea, adibidez— jarri zituen ARGIAk sarean. Urte eta erdi beranduago, 1999ko maiatzean, Euskal Kulturaren Hari@ izeneko buletina sortu zuen. Orduz geroztik hainbat aldaketa izan ditu, baina funtsean, garai hartako helburuei eusten die gaur egun. Kultura, euskara, irakaskuntza, teknologia berriak edota komunikabideak hizpide dituzten artikulua biltzen ditu egunero, eta 2.500 harpidedunek jasotzen dute e-posta bidez. Bi lagun arduratzen dira albisteak pilatu eta idazteaz. Kontsultatzen dituzten dozena bat egunkarietan, hainbat aldizkarietan eta webgune zein blogietan agertzen diren albiste, iritzi eta elkarrizketen artean interesgarrienak hautatu eta labur erre-daktatzen dituzte, Interneteko ‘albistegiekin’ —era honetako buletinek bederen— eskatzen duten

JON TORNER

moduan. Buletina egunero doan jaso nahi duenak www.argia.com/haria_boletina.php orrialdean sartu eta formularioa betetzea besterik ez du.

Aldizkari osoa on-line

Euskal Kulturaren Hari@ sortzeaz gain, 1999an beste pauso handi bat eman zuen ARGIAk: aldizkariko eduki guztiak Interneten (www.argia.com/argia-astekaria) eskuragarri jar-tzen hasi zen. Urte hartatik aurrerako zenbaki guztiekin batera, 1963tik 1998ra bitarteko elkar-rizketak aurki daitezke orain. Hari@ buletinaren-kin gertatu bezala, aldizkariaren bertsio elektro-nikoak ere hainbat aldaketa jasan ditu urte hauetan. Azken hilabeteotan emandako bi berri-kuntza nabarmendu daitezke: batetik, aldizkaria PDF formatuan ikusteko aukera dago. Interne-tek eskaintzen dituen abantailak paperak duen xarmarekin —diseinuari dagokionez bereziki— uztartu nahi izan da horrela. Bestetik, 2006an audio grabazioak eta bideo muntaia egiten hasi ginen. Bideokamera besapean hartuta Boliviara

joan ziren Txomin Txueka argazkilaria eta Amets Arzallus kazetaria. Handik ekarritako materiala www.argia.com/bolivia kanalean bildu zen. Ametsek idatzitako artikuluez gain, argazki galeria eta hamaika bideo osatu ziren, tartean Evo Moralesi egindako elkarrizketaren bideoa. ARGIAk ikus-entzunezko mundura salto egin eta kazetaritza lantzeko beste molde bat ezagutu zuen.

Multimedia kanala

Argi genuen ikus-entzunezkoen esparrura jauzi egin behar genuela, kazetaritza egiteko moduan Internetek aldaketak ekarri dituelako eta etorkizunean gehiago eragingo dituelako. SAREKO ARGIAk sortutako bideoak www.argia.com/bideoak orrialdean daude ikusgai. Hain justu, bertan azaltzen den zerrenda luzea berrantolatu eta modu garbi eta erabilgarriago batean eskainiko dizuegu azaroaren 30etik aurrera. Aurki ARGIAren Multimedia kanala sortuko du SAREKO ARGIAk, eta bideoak bertan ordenatuta eskaintzea izango da lehen urratsa. Aurrerago audio grabazioak, argazki galeriak eta ikus-entzunezko beste euskarri batzuetan egindako lanak bilduko ditugu kanal horretan. Azken finean, testua ez den

SAREKO ARGIAren eboluzioaren adierazgarri, webguneak izan dituen azal desberdinak.

Aurki Multimedia kanala sortuko du SAREKO ARGIAk, eta bideoak bertan ordenatuta eskaintzea izango da lehen urratsa

beste formatu guztietan egindako proiektuak bilduko ditugu gune horretan, eta apurka-apurka izaera propioa eskuratuko du.

Soundslide sistemaren abantailak

Multimedia kanalean Soundslide izeneko sistemaz egindako ikus-entzunezko muntaiak bilduko dira. Argazkiak eta audioa uztartzen dituzte proiektu horiek, modu oso orijinallean. Jada egin ditugu bakar batzuk. Kurdistan kanalean (www.argia.com/kurdistan/multimedia.php) dituzue ikusgai. Karlos Zurutuza kazetariak herrialde hartan ateratako argazkiez eta bertan grabatutako soinu eta ahotsez osatutako lau muntaiak aitzindari dira euskarazko kazetaritzan, orain arte inork ez baitzuen soundslide sistema erabili.

Ospakizuna Victoria Eugenia

Esan bezala, bideoen kanal eraberritua hilaren 30ean aurkeztuko du SAREKO ARGIAk. Zergatik egun horretan? Orduan egingo delako 10. urteurrena ospatzeko ekitaldia, Donostiako Victoria Eugenia antzokiko Klub aretoan, arratsaldeko 19:00etatik aurrera. Ongietorri hitzalditxoaren ostean, Patxi Baztarrika Eusko Jaurlaritzako Hizkun-

TOLOSA

San Frantzisko kalean, Azaroaren 23tik abenduaren 2ra arte

- Euskal eta erdal nobedadeak
- Euskal musika
- %10eko beherapena

EUSKADIKO LIBURU GANBARA

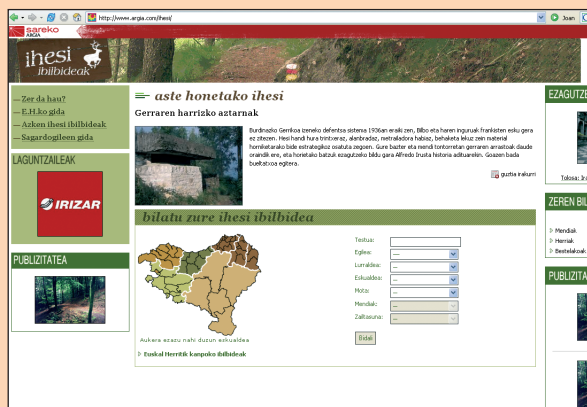
Bizi irakurriz!

Ihesi Ibilbideak: nora joan eta zer bisitatu, klik bakarrarekin

Aisia eta ibilbideei lotutako tradizio handia du ARGIAK. Alde batetik, 2001. urtean *Euskal Herriko Gida* liburua argitaratu zuen, euskaraz eta gaztelaniaz, losu Etxanizen eskutik. Bertako edukiak Interneten bildu ziren kanal berezi batean. Bestalde, astekariak urteak daramatza bere orrialdeetan *Ihesi* atala argitaratzen. Euskal Herrian barrena egin ditzakegun hainbat ibilbideren berri ematen da bertan. Artikulu horiek idatzi dituzten eta idazten dituzten egilean artean pertsona ugari pasa da, eta ibilbide motak ere askotarikoak dira: mendi tontorrak igotzen dituztenak, bizikletan egitekoak, herri eta hiriak zeharkatzen dituztenak, eta abar.

Orain arte astekarian argitaratu diren ibilbide horiei buruzko xehetasunak Interneten topatzeko ARGIA astekarira jo behar zen. Orain ordea, kanal berezi bat pres-tatu dugu, bilaketak modu errazean egin daitezen eta internautek ibilbide guztiak klik bakarra eginez izan ditzaten.

Ihesi Ibilbideak izango du izena kanal berezi horrek eta bilaketak Euskal Herriko maparen gainean edo formulario bidez egin ahal izango dira. Azken finean, erabiltzaileak gustuko duen ibilbidea topatzeko hainbat aukera izango

du: egilearen, lurraldearen, eskualdearen, motaren eta zailtasunaren arabera, besteak beste.

1999. urtetik aurrera ARGIA astekarian argitaratutako 400 ibilbide inguru eskualde, mota eta zailtasunaren arabera katalogatuak daude jada. Pixkanaka gero eta gehiago izango dira, astez aste kopurua haziz joango baita.

ELISABETH POMBO

tza Politikarako sailburuordeak hitz egingo du, eta haren ondoren Xabier Letona ARGIAKO zuzendaria. Hark azalduko ditu Multimedia atalaren nondik norakoak. Gainera, beste proiektu berezi bat ere aurkeztuko du: Ihesi kanala. ARGIA aldizkariako erreportajeak ditu ardatz web gune berriak, eta *Euskal Herriko Gida* liburuko edukiez osatutako web gunearen (www.argia.com/gida/index.htm) anaia gaztea da. Haren inguruko azalpenak goiko koadroan irakurri ditzakezue.

Letonak amaitutakoan, SAREKO ARGIAKO lagunek *Sareko Argia, 10 urte* bideoa eskainiko dute. Hamabost minututan, web gunearen historia, oraina eta etorkizuna laburbilduko du

Karlos Zurutuza kazetariak
Irakeko Kurdistanen lortutako
argazki eta soinu osatutako
soundslide-ak aitzindari dira
euskarazko kazetaritzan

ikus-entzunezkoak. Ekitaldiari Vicent Partal Vilaweb.cat web gune-ko zuzendariaren *Vilaweb, esperientzia eredugarria Katalunian* izeneko hitzal-diak emango dio amaiera. 1995ean sortu zuen Partalek erreferentzia bilakatu den katalanezko Vilaweb.cat web gunea. Erreferentzia aktualitateari—Herrialde Katalanetakoari zein nazioartekoari—egiten dion jarraipenagatik eta Internetek eskaintzen dituen baliabideen erabilpenagatik. SAREKO ARGIArentzat eredu den Vilaweb.tv web gunea dugu horren adierazgarri. Gainera, Partal TVEn, Kataluniako *La Vanguardia*, *El Punt* eta *Diari de Barcelona* egunkarietan, *El Temps* aldizkarian eta Catalunya Radio irratian aritu da kazetari lanetan. ■

Dive Tarpoon

Urpekaritza

Kirol portua, A7 lokala • 48992 Getxo • Tel / Faxa: 94 4912577
e-posta: divetarpoon@euskalnet.net • web orria: www.divetarpoon.com

MATTEO

JATETXEA

Ugaldetxo auzoa, 11
20180 Oiartzun
Tel. / Faxa: 943 49 11 94
e-posta: restaurantematteo@telefonica.net
web orria: www.restaurantematteo.com

Naturpolis jolasa

Kaskamotzek 1

Lohikerrek 0

Lohiker garaitzeko zure plana lehiaketa antolatu zuen duela hilabete ARGIA JOLASAK-ek. Kutsadura eta zaborraren munstro den Lohikerri aurre nola egingo zeniokeen azaltzea zen lehiaketaren muina. Dagoeneko, lehiaketak badu irabazlea: Lapuebla de Labarcako (Araba) Assa ikastolako Kaskamotz taldea.

Ezkerreko argazkian, talde irabazlea. Eskuineko irudietan, Kaskamotzek bidalitako lanak.

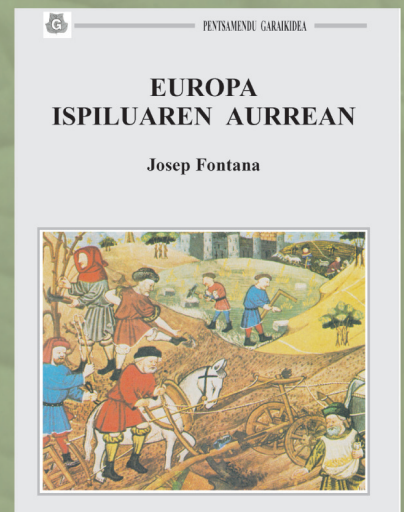
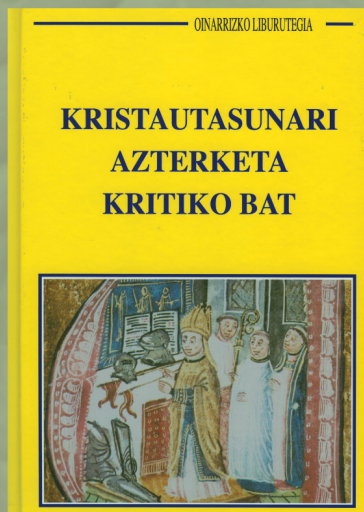
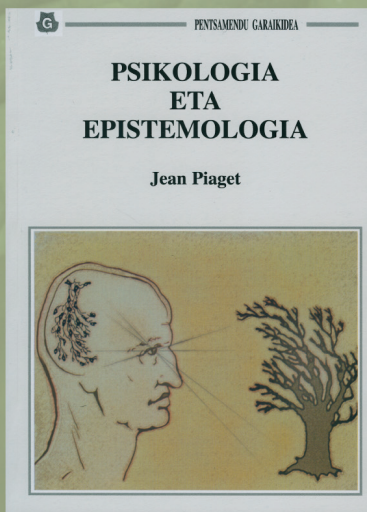
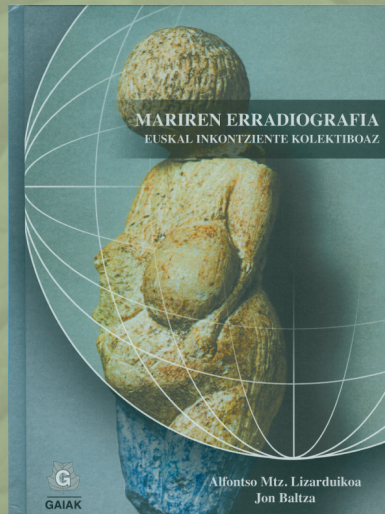
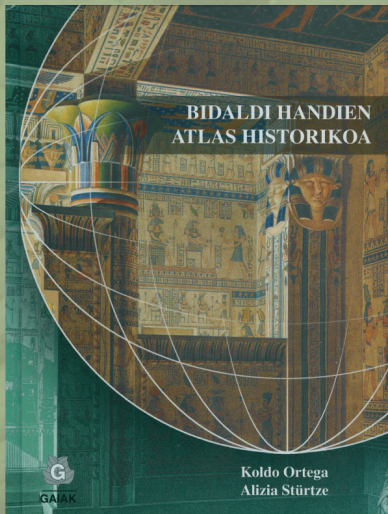
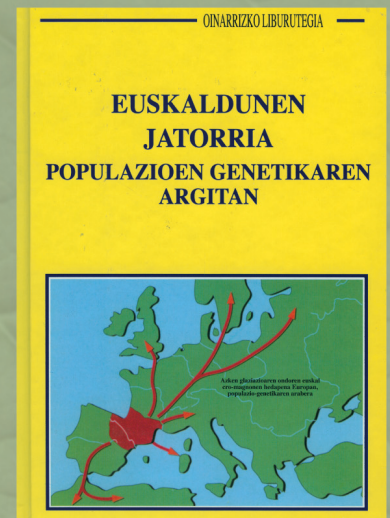
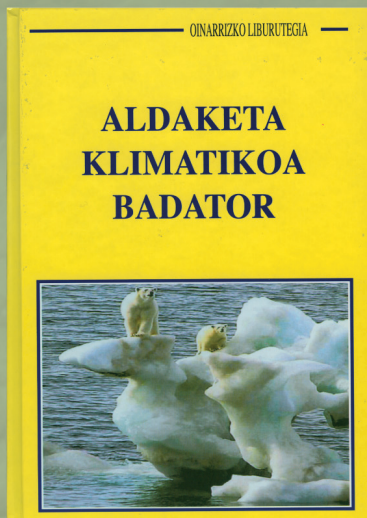
“LOHIKERREK Lurrean handituz doan kutsaduratik lortzen du bere indarra eta munstroarekin akabatzen ez bada, etorkizun iluna izango dute bai gure planetak eta bai Naturpolisek ere. Horregatik, ingurumena zaintzeko gai garela erakutsi beharko diogu Lohikerri”. Hitz horiekin aurkeztzen zuen ARGIA JOLASAK-ek lehiaketa irekia, LHko 3. maila eta DBHko 2. maila artean dauden ikasleei zuzendua.

Eta jasotako lanen artean, Kaskamotz taldea izan da irabazle, irudietan ikus ditzakezuen marrazkiei esker. Assa ikastolan ikasten duten DBH1eko lau lagunek osatzen dute Kaskamotz: Eneko Iza, Usue Ibañez, Itsaso Maraño eta Aida Goikoetxeak. “Euren lanaren orijinaltasuna, artistikoki duen garapen landua, eta kutsatutako eta kutsadurarik gabeko egoerak konparatzeko ideia” nabarmendu dituzte antolatzaileek. Ahalegina saritzeko, gelako lagun denek Naturpolis bana jaso dute (22 denera) eta egonaldi bat Zestoako (Gipuzkoa) Sastarrain baserri-eskolan.

MIKEL GARCIA

Naturako eta Plastikako irakaslearen artean, Assa ikastolan ariketa gisa planteatu zuten lehiaketa: lehenengo edukiak Naturako eskoletan landu zituzten eta ondoren Plastikan artelan bihurtzeko aukera izan zuten. “Haurrak oso gustura aritu dira, adierazteko eta espresatzeko ariketak atseginez hartzen dituztelako –azaldu du Eider Amondarain Plastikako irakasleak–. Gainera, taldeka lan egiteko aukera oso garrantzitsua iruditu zaigu”.

Usue Ibañezek dioenez, berak eta Kaskamotzeko gainontzeko kideek gogotsu ekin zioten ariketari: “Margotzen jarri eta ideiak pixkanaka joan ziren ateratzen. Azkenean, egoera bat irudikatu dugu: hasieran kutsatuta, eta ondoren, elementu kutsatzailerik gabe, garbi eta berde, beharko lukeen moduan”. Eguneroko bizitzan ere, birziklatu egiten duela eta gauzak lurrera bota beharrean zakarrontzira botatzen dituela azaldu du neskatoak, ingurumena zaintzeko garrantzitsua baita. Horri guztiari esker, Lapuebla de Labarcako laukoteak Lohiker gaintzea lortu du. Zorionak. ■

GAIK
ARGITALDARIA

**Durangoko azokan
zain gaituzue!!!**

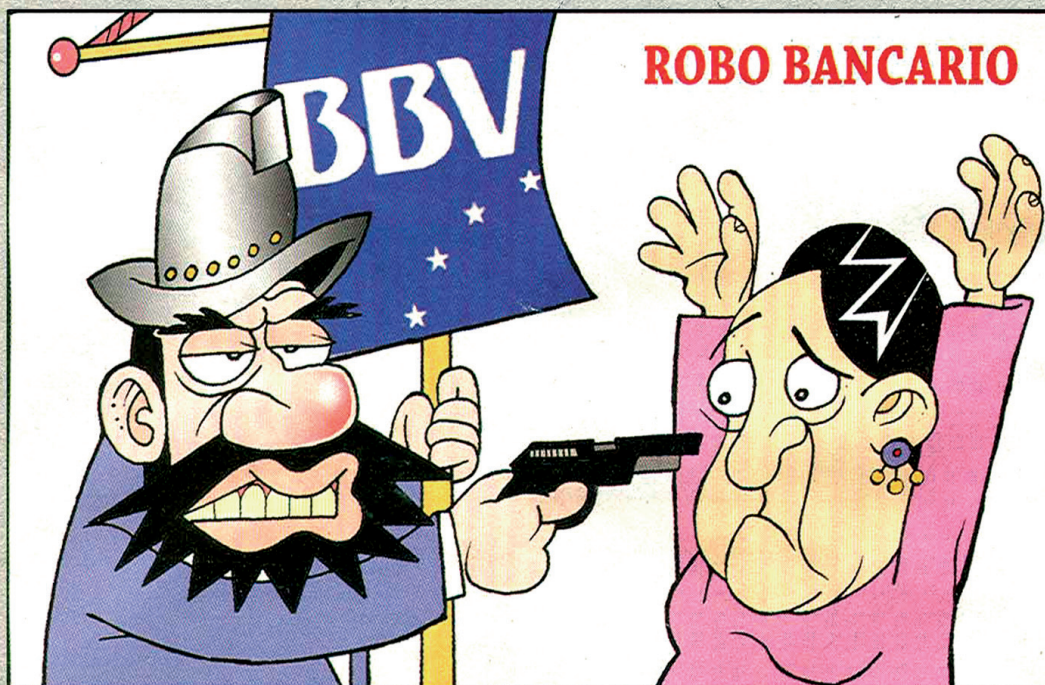
Tel. / Faxe 943 47 13 04
jjak@facilnet.es • www.gaiak.net

MUNDUKO UMORE GRAFIKOA

Mexiko

JANS EK, "el chamuco" aldizkarian.

nazioarteko banda espainiar eta estatu-
batuarrek burutzen dute delitu hau, eta
hain ongi daude antolaturik, non biktimak
tiketa hartu behar izaten baitu.

Auto striptease

Badira berba batzuk polise-
miko direnak, erabat. *Tta-*
kunkideok hitzetik hortzera
darabilgun “auto” delako
hori da bat. *Autoa* da
kotxea: automobila, beribila.
Autoa da teatroa, erlijio-antzer-
kia. *Autoa* da auzibide-agiria,
epailearen ebazpena.

“Auto” delako hori, izan,
aurrizki famatua ere bada: *auto-*
nomia, *autografoa*, *autozentra-*
tua... Berezkotasun-ideia bat
ekartzen digu horrek gogora.

Denak *autodun*, eta denak ekologista. Zintzo
arraio denak, den-denak: ministro izan, ekin-
tzaile izan, soldadu izan, apaiz izan. Baita Al
Gore bera ere.

Dokumental saritu eta famatu hori ikusi diot
nik ere amerikarrari. Eta, Ur, gustatu, niri ere ez
zait batere gustatu. *Zalditeriaren xazpigarrena*
bezala, ekologismoaren banderaren kirtenare-
kin jarri baita gure atzean.

* * *

Halere, lagunak, nire asmoa ez zen ekologis-
moaren zentzu puruaz aritzea. Ezta kotxe kon-
partituen zentzu hertsiaz. Ez. Ez zen hori nire
asmoa. Gai interesgarria den arren. Oso. Ezin-
bestekoa. Hil ala bizikoa. Halere, ez zen hori.

Argia izan ez baldin banaiz izkribuetan, bar-
katu. Edo, ziria sartu badizuet nahigabe.

Ihes egin diozue gaiari, lagunok.
Etsitzeko asmorik ez dut... Auto
konpartituarena, metafora zen. Hitz
jokoa. Gauzak argi esateko, argi ez
esatea. Politikaz ari nintzen. Antono-
masiaz, politikaz.

Ur, *Iparralde*a deitzen diogun
horretan bizi zara zu, Akitanian gal-
duta. *Nafarroako Erreina*a deritzoten
horretakoa zaitugu zu, Angel. Men-
debaldeko *Euskadi Autonomi Erkide-*
goa bataio-izen luze xamarra eman
dioten horretan ordaintzen ditut nik
neure zergak. Hiru esparru eta hiru
espektror.

Auto konpartituari buruz ari nin-
tzenean, ari nintzen gure lurraldeeta-
ko administrazio-estatusak hobetzeko

J. I. Basterrutxea

Errro

Apalategi

akordio politiko esanguratsu
eta posible direlakoei buruz.

* * *

Orain arte esandakoak
entzunda, eta idatzitakoak iraku-
rrita, etxe honetakoak nahiz bes-
tekoak, uste dut gure politikari
nagusiak ez daudela prest politi-
ka modu ekologikoan praktika-
tzeko eta kudeatzeko. Susmoa

dut, susmo, autoa konpartitzeko asmorik ez dutela
martxoan. Erratuta egon nahi nuke.

Triste nago, zeren toberak jo gabe joan baitira
aurtengo San Martinak... Txerri gorriak hil dituzte
baserrian. Bolandera eta suziri hitsak jaurti Getxo-
ko Justizia Jauregian. Arau guztiak hautsita ibili da
Borboia Ameriketara. Baina, berakatzak erein gabe
geratu dira.

Telesforo Monzon zenaren Maltzagarainoko
ekinbide politiko konpartituaz ari nintzen auto
konpartituaz ari nintzenean. Bidenabar, politika
abertzalearen eite ekologikoaz ari nintzen. Politika
abertzalearen ustiatze iraunkor eta ekologikoaz,
hain zuzen ere.

Martxoko hauteskundeei begira, “ni” eta “neu”
dira egungo politika-ereduek sustatzen dituzten
argudio kamuts eta herrenak. “Ni” eta “neurea”.
“Ni” eta “neurekin”. “Ni” eta “neuri”.

Lehen hitzak ikasi berri dauzkan etxeko iloba
gaztetxoa ekartzen dit politika horrek gogora.
Auzo-lotsak gorriturik nago, politika deitzean horri.

Orain arte alderdi bati eta besteri
entzun izan diedana entzunda, eta gau-
zak doazen moduan, laguntxoak, mar-
txokoetan zaila izango zait inori ematea
nire botoa. Espainiako futbol-ligarako
bada ere, Maltzagarainoko gastuak par-
titzen ez baditugu, nago ez naizela ino-
ren autoan sartuko. Barregarriak irudi-
tzen zaizkit ikurrinak Gasteizko
Legebiltzarrean, San Mameseko palko-
etan, Iruñeko arrano tabernetan...

Nora ez dakidan arren, tentazioa dut
hara bizikletaz joateko, han toberak
jotzeko bakardadean... edo kanpaia.

Angel, autobus-geltoki berria egin
dizuete Iruñean, telebistak hala esan du.
Hurbilago geratu al da orain Maltzaga
hortik? ■

Maltzagarainoko gastuak partitzen

ez baditugu, nago ez naizela

inoren autoan sartuko.

Barregarriak iruditzen zaizkit

ikurrinak Gasteizko

Legebiltzarrean, San Mameseko

palkoetan, Iruñeko

arrano tabernetan...

Bide-orri politikoan *pixka bat es nada*

Euskal gatazka deritzona behingoz konpontzeko guztiz zabalik utzi behar diren atek zeintzuk diren argi dago eragile askoren partetik, nork bere hiztegi propioa badu ere: euskal herritarren erabakieskubidea, honetaz eta hartaz erabakitzeke, eta ipar-hegoko euskal-nafar lurraldeen uztarketarako esparru-eskubidea, honetarako edo hartarako uztartzeko. Denbora luzea pasatu behar izan da hori, bigarrena batez ere, argi geratu dadin. Orain argitu beharrekoa, ordea, jendarteak helburu horietara heltzeko eskura izan ditzakeen bide politikoak dira, bideak eta bidai-deak. Baina horretan mugarri berri bat azaldu da, herri-galdeketa. Hauxe traba nagusia epe motzean askatu beharrekoa aurrera segitu ahal izateko. Hortaz, jendartearen hitzaren balioak bidegurutzean utzi ditu eragile guztiak, guztiok hitz egiten ohi baitute haren ize-nean. Ez gara helburuez ari, helbidez baino, baina biak dira elkarren osagarri. Lakuako lehen-dakariaren planaz izan edo Abiadura Handiko Trenaz izan jendarteari hitza eskatzea, eta balioestea, demokraziaren osasunaren neurri bihurtu da.

Bada honetan gauza argigarria. Gatazka politikoaren esparruan kontsultaren gainean jarra kontrajarria duten eragile politiko batzuek guztiz jarrera bateragarria dute bestelako gaien esparruan kontsultatzeaz: kontrakoa beti. Azpiegitura handiak, kasurako. Demokrazian izena eta izana gauza bera ez diren seinale. Hortaz, Euskal Herriaren uztardura politiko lortzeko burujabetasunaren aldekoek zelanbaiteko bide-orria badute ere, lausoa eta adostasun ezekoa izan arren, biharko Euskal Herriaren uztardura soziala eta lurralde-oreka lortzeko ezkerreko eragileek ez dute bide-orria, zabala eta sakona, izan daitekeenik. Gatazka politikoak ezker independentistaren balantza okertzen duen

INIGO AZKONA

bitartean, indarrean den globalizaziozko eredu sozio-ekonomikoak gauza bera egiten du eredu horretan sinesmen itsua duten nazio-identitate desberdineko eragileen balantzian. Marko juridiko-politikoak aldatzea bezain inportantea zait marko sozio-ekonomiko-lurraldekoaren gaineko gogoeta, azken hau aldatzeko askoz ere trantsizio luzeagoak eta nazioarteko lotura sendagoak beharko badira ere.

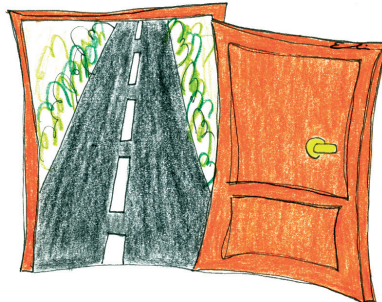
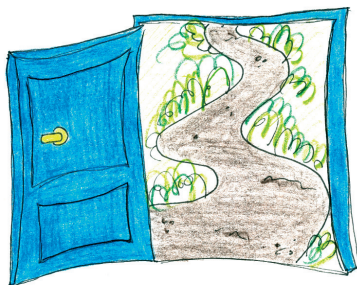
Tira, galdeketa da orain ezbaia. Bestelako kontuetan sartu gabe, modu bitan hartu daiteke galdeketa. Batetik, eragile politikoaren artean gatazkaren muinaren gaineko adostasun zabala egonda, adostuaz galdetzea adostutako esparru geografikoan, jendartearen adostasun-maila neurtzeko; bistan da ez dela unea, Loio-

lako paperak ez baitziren bide-orri hori gauzatzea heldu, eta ez dirudi ertaineko epean gauzatuko dutenik. Blokeoa da oraingo egoeraren argazkia, batzuen zuzenbide-estatua dela, beste batzuen iraganeko inertzia desberdinak direla, eta blokeoari astindua emateko balioa izan dezake galdeketak; konponbidea ez bada irtenbidea izan daiteke behinik behin. Gainera, astindua denak mugitzeko behar-rean uzten ditu, traba batzuk gainditzeko aukerak sortuz. Kontua, baina, zera da, norako bide-orrian kokatu galdeketa eta

horren aurretiko bidea bera. Baten batek *Pixka bat es mucho* filosofiarekin eutsiko balio galdeketa iruzur politiko berrirako bidea zabalduko luke. Hasieran aipatutako atek zabalitzeko norabidean ipini nahi ezker astindu lagungarria izan daiteke galdeketa, baina horrek zeta batzuk zehaztea eskatzen du aurretik: zer, zertarako, zeinek, zeini galdetu? Finean, atek urte

askotarako ixteko bidean nahi ala behin betiko zabalik uzteko bide-orrian nahi, horixe argitu beharrekoa. Beste batzuek eraldaketa sozialerako bide-orria zehaztuz joatearekin batera. ■

Marko juridiko-politikoak aldatzea bezain inportantea zait marko sozio-ekonomiko-lurraldekoaren gaineko gogoeta, azken hau aldatzeko askoz ere trantsizio luzeagoak eta nazioarteko lotura sendagoak beharko badira ere

Koldo Aldalur

KAZETARIA

Galderak

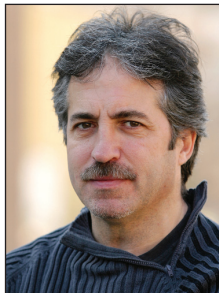
Zazpi atedun Tebas hura, nork eraiki zuen? Liburuetan Errege izenik baizik ez da ageri...". Eskerrak bere buruari —eta bide batez gainontzekoon kontzientziari— antzinako eta ez hain antzinako gertaerei buruzko galderak egiten zituen langile hark ez zuen kirol kazetaritzan lanik egiten. Bestela ez zen abesti laburra izango!

Abantaila bat badugu horretan ari garenek: aspertzeko betarik ez. Esaterako, har dezagun lau koadro t'erdiko txapelketa, edo aspaldi honetan antolatutako ia beste edozein lehia. Txapelketa ala torneo? Euskadiko txapelketa? EAE? Euskal Herrikoa? Pentsatzekoa da txapelketa ofiziala izan dadin dagokion federazioaren araupean jokatu behar dela, ezta? Parte-hartzaile denak Aspekoak edo Asegarcekoak badira, irabazleak ba al du tokirik lehengo txapeldunen zerrendan? Ba al da bere maila erakusteko aukerarik gabe geratu den kirolaririk?

Kirola saldu beharreko produktua da, eta jakina, errazagoa da Buruz Buruko Txapelketa saltzea, Aspe eta Asegarceko Pilotarien Arteko Torneoa saltzea baino.

Eta urtean zehar jokatzeko diren nazioarteko txapelketak? Nazioartekoak, Iparraldeko pilotariren bat tartean delako? Eta asturiar edo errioxar bat bada praka zuriak jantzita?

EHPK-k biltzen eta ordezkatzeko al ditu gure pilotari afizionatuak? Ala Munduko Pilota Kon-

DANI BLANCO

tseiluak? Nazioarteko Pilota Federazioaren magaletik urrun antolatutako nazioarteko txapelketari, nolako arreta jarri beharko genioke? Handiagoa, “gureak” direlako? Edo txikixea-goa, ofizialtasunaren zigilua falta zaielako?

Zer tratamendu eman gure mugekin muga egiten duten herrialdeetako kirol taldeei eta kirolariei? Gureak? Kanpokoak? Informazioaren zerrendan Espainia-Ukraina garrantzitsuagoa al da Italia-Alemania baino? Alonso ala Hamilton da etxekoagoa? Noren etxeari buruz ari gara? Futbolari atzerritarrek Espainiako ligara “datoz” ala “doaz”?

Egin dezagun demagogia ariketatxo bat. Goitibera txapelketa antolatuko dugu. Ilusioz betetako gidari ausartak maldan behera botatzeko federazioaren beharrik ez dugunez, libre gara nahi dugun bezala deitzeko antolatu dugun lehiari. Zer iruditzen zaizue, Kontinente Arteko Goitibehera Txapelketa deitzen badiogu? Hamar lagunek izena ematen badute, bale gara!

“Galdera gehitxo eta erantzun gutxi, eta gainera, xestra jarri nahia”, pentsatuko duzu. Baina nonbaitetik lehertu

beharra nuen. Besteak endredatu nahia barkagarria izan daiteke puzzle handi baten pieza txikiak garelako, baina geure burua engainatzea, ez.

Hitz aspertua utzi eta hel diezaiodan serio lanari, Galaxien Arteko Hirugarren Kanika Txapelketako txapeldun berriari elkarriketa egiteko geratu naiz eta! ■

Kirola saldu beharreko produktua

da, eta errazagoa da Buruz

Buruko Txapelketa saltzea, Aspe

eta Asegarceko Pilotarien Arteko

Torneoa saltzea baino

TXANDAN

Igor Estankona

Edo beste Amerika. Amerika bihozbera bezain erreala baita, zori-

txarrez, aurka gauzkan Amerika. Hegoaldeko estatuei egindako keinu lez, Esklabo Iheslarietako Legea onetsi zuten 1850ean: esklabo izandakoak harrapatu eta kotoiaren infernu gorrira itzularazteko modua errazten zien tratulariei. Iparraldeko beltzek legearen aurkako erresistentzia antolatu zuten orduan. Fillmore presidentea auzitara eramane zuten hura sinatzearen, eta Daniel Webster senataria ere bai, babesa ematearen. J. W. Loguen borroka horretan nabarmendu zen. Ugazabaren zaldia harturik egin

Benetako Amerika (II)

zuen ihes, eskolatua zen eta abade ari zen Syracusen; lepoko zuria, traje iluna, behar bada eraztun

urre-antzeko bat, dena dela... berak esana da:

“Ordua iritsi da sumisio itxura hau utzi eta erronka botatzeko, eta Fillmore jaunari eta Webster jaunari esateko, gure aurkako neurri hori indarrean sartzeko gura badute ehiza-txakurrak bota beharko dizkigutela... Nik nire askatasuna zerutik jaso nuen, eta harekin batera aske izateko dudane eskubidea defendatzeko mandatua... Ez dut lege hau errespetatzen —ez diot beldurrik—, ez noa betetzera! Legez kanpo jartzen nau, eta nik ilegala dela diot”. ■

Gorka Moreno Márquez

EHUKO SOZIOLOGIA IRAKASLEA

Self made man diskurtsoaren iruzurra

Sarritan entzuten dugu *Self made man* bezala ezagutzen den diskurtso tipikotopikoa. Pobre eta baliabiderik gabeko familia batean jaio eta hazi egin den pertsonaren kasua. Bere jatorrizko jakintza eta dohain naturalei esker bizitzan aurrera egin duena, klase sozialetan zein gizartearen estatusen gora egin duena.

Hauxe izaten da AEBetako ametsa saltzen dutenen ipuinen ardatza, baina baita ere zenbait goi-mailako politikari edota enpresari arrakastatsuen biografia ofiziale-tan agertzen den gidoia. Hauek muturreko adibideak dira, baina maila orokor-rago eta apalago batean klase ertainaren artean gero eta hedatuagoa dagoen sindromea ere bada, bidea bakarrik eta laguntzarik gabe ireki egin duelakoa. Baina horrela al da benetan historia/istorioa?

Lehenik eta behin diskurtso hau gehienetan nolabaiteko amnesia selektibo batean oinarritzen da. Iraganeko lorpen pertsonalak goraipatzen dira eta besteengandik jasotako laguntza anitz —eta ezinbestekoa— ahaztu egiten dute. Dirudienez, familiaren edo ingurukoaren laguntzarik ez dute izan. Eta noski, beraientzat gizarte laguntzak ez dira existitu, ez dute inoiz hezkuntza publikorik erabili, ez dira inoiz erietxetara joan, euren ikasketetan ez da inoiz

INIGO AZKONA

bekarik egon eta diru laguntza ezberdinak beste batzuentzat izan dira beti.

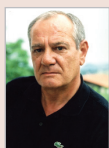
Azken finean ahazten dute dauden tokira ailegatzeko gizarte politikak eskaintzen dituen eskailera mekanikoak erabili dituztela eta hauek gabe ez zirela hor izango. Zubiaren metafora ezin hobeto egokitzen da diskurtso mota honetara: pertsona hauek ertz batetik bestera pasatzeko zubia erabiltzen dute, baina behin bestaldean izanik zubia dinamitatu eta desagerrarazten dute. Eta gero —zubi hori existitu ez balitz bezala— ibaia zeharkatu eta bizi nahi dutenei esan diete, eurek igeriketan edo salto handi baten bidez egin zutela igaraldia. Izan ere, bestaldera jende gehiegi zeharkatuz gero bere egoera eta estatusa okertu daiteke.

Hau guztia esan ondoren, beraz, ezin dugu ahaztu lurralde garatuene-tan klase ertaina existitzen bada, Ongizatearen Estatuari esker dela, eta ez norbanakoen lorpenen eta arrakastan ondorioz. Hortaz, klase ertainak ez luke gauza bat ahaztu behar: beste garaietan gizartearen hobetzeko eta igotzeko eskailera mekanikoak egon diren bezala jaistekoak ere badaudela. Are gehiago, batzuetan jaisteko azkar-ragoa eta merkeagoa izaten da igogailuaren —beheragailua kasu honetan— erabil-pena. Galdetu diezaiotela bestela klase ertainekoen seme-alabei. ■

« Klase ertainak ez luke gauza bat ahaztu behar: beste garaietan gizartearen hobetzeko eta igotzeko eskailera mekanikoak egon diren bezala jaistekoak ere badaudela »

HIRUKO TXIKIAN

Joxemari Ostolaza

Eta Ordoki. Gure garaiko auzokoak. Bat herrena, ezker hankarekin mainguka ibiltzen zena, bestea bi begioker, bere sudurrari begira beti. Biak Jauregi tabernako bezero ohiak, goizero ordu berean gosaltzen zutenak. Bakoitza bere mahaian ardo porroi bana. Porroi erdia husterako sesioan hasiko ziren elkarri erronka, zernahi zela ere gaia. Tabernako jabeak bazien zer eskertu, haien espektakuloari zor baitzion goizeko etekinaren zati bat. “Gaizki habil” esango zion Ordokik. “Ba hi ibiltzen bahaiz ikusten dukan bezala, hori muturrekoa” erantzungo zion Agapitok. Auzoko gauzak, tabernako pasadizoak. Bakoitzak berea

Agapito

ordaindu eta bihar arte. Telebistan ikusi dugu antzeko zerbait Espainiako erregeak Venezuelako Chavezi ihardetsita. Porroi gabeko mahaia eta bokadilorik gabeko iharduna. Jantziak ere, igandetakoak. Estetika ezberdina oso. Garestita. Honetan xahutu sosekin, Agapitok eta Ordokik bizi osoko gosariak ordainduko lituzkete eta eguerdiko poteoak hor nonbait. Zuri-beltzeko telebista kate bakarrak ez zizkigun ekartzen honelakoak. Orain alprojaz beteriko telebista kate koloretsuen garaia bizi dugu. Eta oroz gaine-tik konpatriotak dituzte erronka zio. Beharrik ez garel-a espainolak eta ez gaituela horrek harrapatzen, nahiz eta erronda ordaintzaile garen kontra-etzarriz. ■

Alkate aberatsei jarriak

I

Alkate aberatsak
dira diruzale
boto erosle eta
proiektu saltzaile.
Etkez bete dituzte
auzo eta kale
inoiz ez dute eman
pausorik debalde
borrokatzen baitute
diruaren alde.

MADDI SOROA

IV

Herria zerbitzatzeko
izenean denak
eman zituzten noizbait
zerrendan izenak.
Bi aldiz azaldu ta
jaso hogeirenak
hilabete amaieran
ez dauzka problemak
“zerbitzua” horrela
ulertzen duenak.

II

Gaur alkateak dira
kategorikoak
geuk botoz, Jaunak eskuz
hautaturikoak.
Ustez ez badira hitz
hauek neurrikoak
informa zaitezte ta
izan kritikoak
zenbat kobratzen duen
zuen herrikoak.

V

Enpresa pribatutik
pixka bat harago
aurrera egiteko
Udala han dago.
Baina karguan egon
ezkero luzaro
eskaileran ezin da
joan beherago
erretiratzeko dira
maila bat gorago.

III

Dieta eta prima,
hau kakanahastea!
Liberatua edo
langile askea...
Sailburu zahar edo
kontzejal gaztea
dena da bat eginda
lau irabaztea
gogorragoa baita
lanean hastea.

VI

Eta bitartean gu,
inutilok pozik
goizero lanera ta
eskertuaz kasik.
Baina nik nola esan
haiei agur hitzik
azkenik ez baitira
lapurrak ez ezik
negozio bateko
langileak baizik.

Denboraren makina
Historiako
heriotza bitxiak

❑ Ezpalak
❑ Argitalpenak

❑ Denbora-pasak
❑ Makina bat kontu

Thesi
Entzia mendilerroa:
Arabako Lautada
oinpean

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

TMEO

Umore parrastadak

Hogei urte bete ditu *TMEO* aldizkariak aurtan. Euskal Herriko komikigintzan lehenbiziko fanzinea izan ez bazen ere, 1980ko hamarkadatik gaur egunera arte biziraun duen bakarra dugu. Horregatik aste honetako Getxoko Komiki Azokan omenaldia jasoko du Gasteizko aldizkariak. Atzera begiratu, eta nostalgiaz gogoratzen dituzte hasierako urteak; baina lortu dutenaz harro, aurrera jarraituko dute, umorea nonahi isuriz.

ANDER EGILUZ

Marrazkiak: TMEO

Santi Orue.

Joaquín Delgado, *Kini*.

Helduak, bai

FANZINEAK GAUR EGUN ez daude modan. Ezta horien inguruko gauza gehienak ere. Alde zaharretako taberna asko arropa denda bihurtu dira; eta individualismoa gailendu da garai bateko gizarte mugimendu jendetsuen gainetik. Horren eskutik etor liteke fanzineen gainbehera Santi Orue (Gasteiz, 1964) *TMEO*ko komikilariaren ustez: “Lehen jendea tabernetan batzen zen, eta komikiak elkarren artean trukatzeko zituzten. Gaur egunean ez dago ez tabernarik, ezta trukatzeko komikirik ere”.

Komiki eta fanzineak kontrakulturaren ikurrerarik bat izan dira beti, nahiz eta, aldi berean, produktu kulturala ere badiren, Antton Olariagaren (Usurbil, Gipuzkoa, 1946) ustez. Baliabide gutxiarekin sortutako aldizkariak ziren, gehienetan afizionatuek eginak eta, beti ere, boteretsuak kritikatzeko asmoz sortuak. Hala ere, 1980ko hamarkadan, *TMEO*ko garai berrietara egokitzen jakin zuen eta politika hutsa jorratu beharrean egunerokotasunaren inguruko umorea egiten hasi zen. “Urte haietan umore aldizkariak politika gehiegi jorratzen zuten, eguneroko bizitzatik urrunegi zeuden. Gizarte aldatzen zihonan heinean aldatu behar izan zuten aldizkariak, eta *TMEO*ko hori aski ongi ulertu zuen”, *El Jueves* asteleheneko Maikel zuzendariaren hitzetan.

Ernesto Murillo *Simonides* (Murchante, Nafarroa, 1952) dugu *TMEO*ren sortzaileetarik bat.

Santi Orue eta bera hasierako urratsak azaltzeko solaskide ezin hobeak dira.

Hogei urte bete ditu aldizkariak aurtan. Zelan hasi zen hau guztia?

Simonides. *TMEO* lehenagoko fanzine eta saiakera guztiei oso lotuta dago: *Octopus*, *Theos Kopón...* Baina herentzia behinenak *El Txino*, *Hamelin* eta *El Víborarenak* izan ziren. Aldizkari horietan genbiltzan askoren ondorioa izan zen *TMEO*: Pedro Osés, Joaquín Resano, Bernardo Vergara, Txas... hiruzpalau aipatzearen. Gainera hasieratik Hegoaldeko lau lurraldeetarako geure banaketa sarea eduki nahi izan genuen.

Santi Orue. Giro hori gaur egungo komikigile askoren haztegia izan zen. Nik bigarren aletik kolaboratu dut, baina banuen erlazioa *TMEO*koekin lehenagotik. Erredakzioa Iruñetik Gasteizera mugitu zenean, teknologia berria ere sartu zen, eta orduan hasi nintzen lan gehiago egiten. Repromasterra eta fotolitoak atzean utzita, ordenagailuarekin hasi ginen koloreztatzen.

Teknologiaz aparte, zelan eboluzionatu du *TMEO*ko?

S. Orue. Gizartearekin batera aldatu da. Hasieran politikaz gehiago arduratzen zen, Euskal Herriko gaietara mugatzen zen batik bat. Eta

Ernesto Murillo, *Simonides*.

Ignacio Murillo, *Furillo*.

na ez galduak

denborak aurrera egin ahala egunerokoari buruzko umorea hasi zen lantzen.

Simonides. Hala ere *politikaria* larregi ikusten dut egun komikigintzan. Politikariak izugarri aspertzen naute, eta komikigile batek lehenik eta behin egin behar duena bera dibertitzea da. Haserreak umorea galarazten dizu.

Atzera begirada bat eginez, zer esango zenukete gaur egungo egoeraz?

S. Orue. 1980ko hamarkadako urteak alaiagoak zirela. Manifestazioak, punk giroa, euskal rock erradikala...

Simonides. Garai hartan, askatasun gutxiago zegoenez ofiziala ez zen orok zuen indarra. Egun alderantziz gertatzen da: artearen munduan batik bat, ikuspuntu ofizialak du oihartzun handiena. Nekatuta omen dago jendea...

Nekeza da, bai, komikigilearen lana, Olariagaren iritziz: "Sentsibiltatea behar duzu bizitza aztertzeko. Ganbara jantzi behar duzu, lan handia egin, eta ez da erraza irabazi ekonomikoak lortzea". Baina nekeak ez die *TME*Okoei lortutakoen alaitasuna kentzen. Badute pozik egoteko arrazoirik, euskal komikigintzari egin-

Artezblai

ARGITALETXEAREN AZKEN ARGITALPENAK

FTI - Antzerkiola Imaginarioaren liburuak

8 Olivetti poetiko - Mundopolski, erreboltaren ziaboga
Yuri Sam. Otoitza - Au Revoir triunfadoreak

Yorick Liburudendan edo
www.libreriayorick.com eskura ditzakezu

San Frantzisko, 15ren parean, 48003 - Bilbao / Tel: 944 795 287 / www.libreriayorick.com / info@libreriayorick.com

dako ekarpenagatik. “TMEOk barre ugari eta esportatzeko marrazkilari asko eman dizkio Euskal Herriko komikigintzari”, Julio Albitre *El Karma* aldizkariko zuzendariaren iritziz. Olariagak fanzinearen ekarpenen artean garaiko tabu asko hautsi izana azpimarratu du.

Hogei urte hauetan lortutakoaz harro beraz?

S. Orue. Bai. Azken batean, *TMEO* komikigile gazteentzako erakusleho bihurtu da.

Atsotitz batek hala dio: *Irudi batek mila berba adina. Eta, bineta batek mila editorial adina?*

S. Orue. Baietz uste dut. Gauza asko hitz gutxiarekin esateko dohaina dugu. Horregatik gero eta bineta gehiago dago beste medioetan ere.

Simonides. *El País*ek adibidez, sekulako marrazkilariak ditu: Máximo, El Roto, Forges...

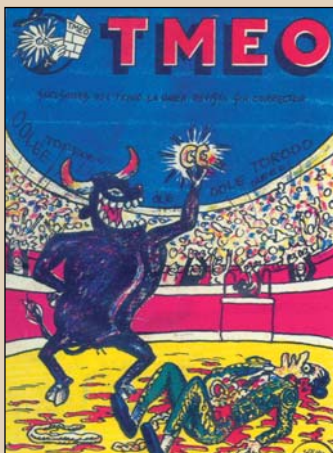
Komikigile gehientsuenak gizonezkoak zarete, eta *TMEOn* beste horrenbeste. Zer dela-eta?

S. Orue. Komikigintzan emakumezko gutxiago dago zentzudunagoak direlako, eta ogirik ere ematen ez dizuen ogibideetan ez dihardutelako. Pragmatismoa esaten zaio, kar, kar, kar!

*TMEO*koek darabilzuen hiztegia erabiliz, komikiak egiteko bi estilo daude: “estilo pinpirina”, txukuna eta landua alegia, eta “estilo arina”, batere ortodoxoa ez dena. *TMEOn* zergatik nagusitzen da bigarren hori?

Simonides. Hasierako urteetan, ofizialtasunetik aldentzearen izan zitekeen. “Estilo arina” ez-ofizialaren irudikapena izan zitekeen, agian.

S. Orue. *TMEO* azken batean fanzine bat da, eta kolaboratzaileek ez dute kobratzen. Hori izan daiteke hain landuta ez dauden marrazkiak izateko arrazoietariko bat. Hala ere,

Goian *TMEO* aldizkariaren 0. zenbakia. Behean berriz, 96. zenbakia, argitaratu den azkena.

badaude estilo landuagoa dagiten autoreak *TMEOn*: *Piñata* eta *Furillo* kasu. Ez ditugu egileak estilo zehatz bat erabiltzera behartzen.

Autogestionatutako fanzine batentzat hogei urte irautea ez da ahuntzaren gauerdiko eztula. Orueren hitzetan, autogestioak askatasuna ematen dizu, baina diru aldetik muga jarri ere bai. Honetaz asko daki Joaquín Delgado *Kink* (Salamanca, Espainia, 1960), fanzinearen gaur egungo koordinatzaileak: “Autogestioarekin eta publizitate txikiekin hogei urte irauteko ezinbestekoa da langilea eta tematia izatea. Eta egile berriak izatea ere bai. Baina, baldintza-pen editorialik ez izate horretan tinko mantendu behar dugu”.

*Simonides*entzat hainbeste urte irauteko gakoa “berritasunean datza”. Eta hori, “askotan egile gazteek ematen dute”. *TMEO*ko gazteenetarikoa Ignacio Murillo *Furillo* da (Zaragoza, Espainia, 1976). Baina nahiz eta belaunaldi desberdinetako marrazkilariak egon, *TMEOn* oinarritzko gaietan bat datoz.

Etorkizunari so, zelan ikusten dituzue hurrengo urteak? Internet izango da eboluzioaren hurrengo urratsa?

Furillo. Internet, egun, pertsonen sormenaren ihesbidea da. Eta horixe da etorkizuna. Baina niri irakurtzen dudana eskuetan izatea gustatzen zait, eta gero apalategi batean gorde ahal izatea.

S. Orue. Liburuak ere desagertuko direla esan dute askotan... Rajoyren lehengusuari galdetu beharko genioke, kar, kar, kar!

Furillo. Paperezko komikiak ez dira sekula desagertuko, poesia oraindik desagertu ez bada! Kar, kar, kar!

Kini. Gainera *TMEO* komunean irakurtzeko aldizkaria da, eta ordenagailua komunera eramatea... Kar, kar, kar! ■

- Abentura kirolak
- Eskola kanpainak
- Kanpamentuak
- Ospakizunak
- Multiabentura
- Prestakuntza ikastaroak
- Bidaia antolatutak
- Bizikleta edo/eta mendi materialaren alokairua
- Aurrekontuak (Neurrira egindakoak)

Harremaretarako telefono zenbakiak: 635 748 947 / 635 748 948 - Tel. eta Faxe: 945 288114
San Juan kalea 18, 01208 Albeniz - ARABA · www.inguruabentura.com · info@inguruabentura.com

Argitalpenak

Diskoteka

IKER BARANDIARAN

Intentsitatea eta sentimendua gutunazal zurian

Oraingoan ere luze itxaron dugu irundarren lana esku artean izateko, baina emaitza merezi du, alajaina. Ivan baterian jarri da berriro, eta Jabiren itzulerak arindu du Karlosek aho-tsean hartutako zama. Zenbaitzuk post-hardcore deitzen dugun abaniko zabalean kokatuta daude, baina ñabardura askorekin eta estiloaren patroiz egagunetik aldentuz. Erritmoak garrantzia handia du, giroek ere bai, eta baita distorsionatutako urruneko ahotsek ere. Intentsitatea eta sentimendua dira kantu gehien oinarria. Baina badira pasaje orkestralak dituzten zati intimoagoak edota alaitasun izpi batzuk –gutxi– ere. Shellac, Portobello Bones eta Akauzazte datozkigu burura. Bestalde, Bidehuts autoekoizpen ekimen interesgarria estreinatzen duen disko honen diseinua, dotorea benetan. Zorionak!

Ezlekuak
Lisabö

BIDEHUTS

Iraupena: 41'08"
15,45 euro

LISABÖ

«Inoiz baino gehiago sinesten dugu autoekoizpenean»

“Zugandik ezer espero ez denean zara kasik askea”. Zuen kasua alderantzizkoa da. Presio handia izan duzue diskoa egiteko aspaldian jaso dituzuen kritika onak ikusita?

Kritika horiek guztiek presioa baino gehiago laguntza eman digute. Disko batean hainbeste denbora eta neke utzi ondoren, horrek asko pozten gaitu. Presioa guk ipintzen diogu geure buruari; diskoko lehen abestitik azkenera arte guztiz gustukoa izan behar dugu.

“Inon ez gustura, nahiz eta lurrak egiten duen argi gure begien aurrean”. Zer dira *Ezlekuak*?

Testiguak dira, gure bizitzaren parte diren testuinguruak. Pertsonalitate guztiz aldakorra izan arren gure egunerokotasunean guztiz normalak diren leku modura ulertzen ditugu.

Martxel Mariskalek egin ditu hitzak. Askatasun osoz utzi diozue *Ezlekuak*en ideia garatzen? Orain arte hitzak musikaren gehigarri izan al dira?

Ezlekuen kontzeptua oso irekia eta pertsonala, proposa, iruditu zitzaigun Martxel idazten hasteko. Berari asko gustatu zitzaion. Bere idazteko modua asko gustatzen zaigu, argazki kamerarekin idazten duela dirudi. Martxelek gurekin egin duen disko bakoitzaren %50 berea da. Hitzak oso garrantzitsuak dira, eta itzulpenak ere egiten ditugu.

Beste askoren artean Portobello Bones eta Shellac taldeek garrantzitsuak dirudite zuentzat. Lehenak badu eragina ahotsean trataeran eta giroetan; eta bigarrenak erritmo eta soinu motan...

Ba ez dakit... Egia da talde horiek nahiko presente egon direla gure eraginetan, batez ere Shellac, baina ez nituzke hain eragin zuzentzat hartuko. Gaur egun partaideok entzuten dugun musika zabalegia da.

Bidehuts da ekimen bateragarriena zuen jarrerarekin?

Bai. Inoiz baino gehiago autoekoizpenean sinesten dugu, Lisabök beti sinistu izan du, eta unerik egokiena zen horrekin aurrera egiteko, Metak itxita egonda. *Do It Yourself*ean sinesten jarraitzen dugu.

Liburutegia

PILAR IPARRAGIRRE

Zubigilea

Lutxo Egia

SUSA

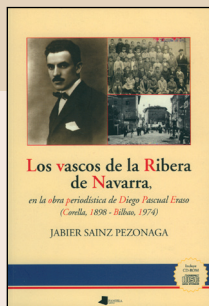
170 orrialde

14,50 euro

Lutxo Egiaren nobela politikoa

Joseba Jaka V. literatur bekako sariduna izan zen Lutxo Egia, *Zubigilea* izeneko idazlan proiektuarekin. Deustuko Zorrotzaurre auzunea Manhattan txiki bat bihurtzeko asmoaz mintzo da nobela honetan. Bilbo Europako, eta are, munduko beste edozein hiri baino aurreratuago dela erakutsi nahi dute zenbaitzuk, eta horren ikur izango da Zorrotzaurre berriua. Eta noski, hara begira daude udala –hauteskundeak laster dituela kontuan hartuta–, banketxeak eta eraikuntza enpresak. Egitasmoa aurrera eramateko, munduko arkitekto goraipatuenetako bat hautatu dute, baita

Bilbo bertako bi arkitekto bulego ere, laguntzeko. Iragana eta oraina elkartzen dituen nobela bizia eskaini du Lutxo Egiak *Zubigilean*. ■

Los vascos de la Ribera de Navarra

Jabier Sainz Pezonaga

PAMIELA

206 orrialde

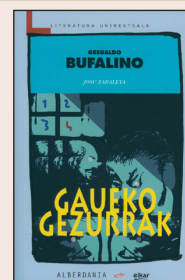
21,50 euro

Diego Pascual Erasoren artikulak Erriberaz

Jabier Sainz Pezonaga korellarrak Pamiela argitaletxearekin plazaratu du *Los vascos de la Ribera de Navarra en la obra periodística de Diego Pascual Eraso (Corella, 1898-Bilbao, 1974)* liburua, edukiak osatzeko CDarekin batera. Lurralde horretan jaio ostean beharrak Bilbo aldera eramanez abertzale baten ekarpenaren berri ematen du, Diego Pascual Erasoren berri, hain zuzen ere. Jabier Sainzen iritziz, Pascual dugu Erriberaz euskal nazionalismoaren ikuspegitik idatzi duen aurrenekoa. 1929tik 1937ra bitartean maisu lan egin zuen Bilbon; 1931n ekin zion bilduma honetan jasotzen den kazetaritza lanari, *Euzkadi* egunkarian eta beste zenbaitzuetan. 1937an erbestera jo zuen eta 1941ean itzuli zen Bilbora. ■

Bufalinoren Gaueko gezurrak euskaraz

Gesualdo Bufalino siziliarra, 1920an Comison sortu eta 1996an hil zen, auto istripuz. Hark idatzitako *Le menzogne della notte* nobela Josu Zabaletari esker irakurri ahal izango dugu hemen. Hemen aurrera euskaraz, *Gaueko gezurrak* tituluarekin. Atxilotuta dauden lau gizon dira nobelako protagonistak. Errege borbondarraren kontrako matxinadaren buruzagi-taldeko kideak izateagatik eta ekintza odoltsu batean parte hartzeagatik hiltzera kondenatu dituzte. Itsasoan, ihesbiderik gabeko uharte bakartu bateko espetxean daude, hil aurreko azkeneko gaua igarotzen. Espetxeko gobernariak tratatu bat proposatuko die orduan: lauretatik batek, besteek ez jakiteko moduan beren buruzagiaren izena salatzen badu, salbu izango dira laurak. ■

Gaueko gezurrak
Gesualdo Bufalino

ALBERDANIA, ELKAR

186 orrialde

11,30 euro

Azkue sariaren irabazleak

2006 *Narrazioak eta olerkiak*. R. Mª Azkue saria liburuak iaz Euskaltzaindiak eta Bilbao Bizkaia Kutzak antolatutako Resurrección Maria Azkue literatur lehiaketan irabazle gertatu ziren gazte-txoen lanak plazaratzen ditu. Saridunak bi mailatan bereizita daude, adinaren arabera. Hauek dira: Itsasuko Mailen Dago-rret (13 urte), Azpeitiko Lierni Varela (13 urte), Kanboko Aurélie Christmann (12 urte), Azpeitiko Leire Arenas (13 urte), Angeluko Naia Laconte (12 urte), Aiherrako Kattalin Duhalde (11 urte), Oiartzungo Izar Azpiroz (16 urte), Bermeoko Alain Agirre (16 urte), Oiartzungo Olaia Azpiroz (15 urte), Zumarragako Jon Cadierno Gutierrez (16 urte), Beasaingo Maite Agirre (15 urte) Getxoko Haizea Alvarez (17 urte), Oiartzungo Izar Azpiroz (16 urte) eta Ondarroako Unai Lires (14 urte). ■

2006
Narrazioak eta
olerkiak.
R. M^a. Azkue
sariak

Batzuen artean

EUSKALTZAINDIA,
BBK FUNDAZIOA

92 orrialde

Vitoria Gasteiz, ehun paisaia

Jorge Moreno

SUA

128 orrialde

19 euro

Jorge Morenoren Gasteizko ehun irudi

Vitoria-Gasteiz. Ehun paisaia liburuak hamaika arlotan trebatua den argazkilari baten lana erakusten digu. Sua argitaletxeak plazaratu du Jorge Morenoren obra hau. 1967an Iruñean sortua, arkitektura du argazkietarako gai gogokoenetakoa Morenok. San Pedro elizatik hasita, ikusgai jarri ditu Harategi kantoia, Plaza Berria, Bakar-dade kantoia, Posta bulegoaren eraikina, Koldo Mitxelena liburutegia, Diputazio kalea, Zeledonon monumentua, Juan Jose Eguizabalen *Ibiltaria*, Foru plaza, Florida parkea, Azukreolaren eraikina, San Bizente

elizako teilatuaren barruko aldea eta Goya gozodenda, besteak beste. ■

Etxeko txikiek autoa gidatzearen ardurak ikas ditzaten

Motordun ibilgailuz inguratutik bizi garenez gero, komeni da txikiek ere haien berri izan dezaten. Eta horretarako aproposa dugu Ibaizabal argitaletxeak plazaratu duen *Zeu gidari* bilduma. Kartoi lodizko orrialdez osatutako *Larrialdietarako ibilgailuak* izenburuko liburuxkan, esate baterako, honako gomendioak agertzen dira: polizia laguntzera bada-tor, pasatzen utzi behar zaiola argiak piztuz eta sirena jarritz. Salbamenduko txalupan berriz, salbamenduko txalekoa jantzi behar dela. Baita beste hainbat gomendio ere. ■

Zeu gidari

Dan Crisp

IBAIZABAL

14 orrialde / 6,50 euro

PIRRITX ETA PORROTX

«Bilduma hau bukatu da, baina gogoetaren espiritua ez, noski»

Zein da zuen proiektuaren helburua?

Honekin hasi ginenean, gogoeta bat genuen buruan: haurrek eskolan dituzten familia eredu anitzak. Haurrek ikasgelan bizi duten egoera bat jaso nahi izan dugu: familiaren dibertsitatea. Gaur oso normala da, ikasgela batean, familia eredu “tradizional” batean (aitak, amak eta seme-alabek osatua) bizi den haur baten ondoan, beste-lako familiak dituzten haurrak eserita egotea: guraso bananduen haurrak, adopzioan hartutakoak, bi ama edo bi aita dituztenak, atzerriko haurrak, amarekin edo aitarekin bakarrik bizi direnak... Guretzat denak dira familiak, maitasunak lotzen ditue-lako. Eta horixe azpimarratu dugu proiektu honetan.

Labur esanik...

Maitasuna dela familiak egiten dituen, odolezko loturen gainetik, aurreiritzi moral, sozial edo bestela-ko kontsiderazioen gainetik.

Eta zer ikasiko du haurrak bilduma honi esker?

Ba, dibertitzea dela inportantea; ongi pasatzea baita ikasteko modurik onena; sormena lantzeko, lagunak egiteko... Horretan haurrak azkarragoak dira. Desberdintasunak onartzeaz lezioa ematen digute

Oraingo honekin amaitutzat eman duzue bilduma?

Bilduma bera bai, baina gogoetaren espiritua ez, jakina. Guk puntu bat azpimarratu dugu, eta hortik aurrera etorriko dira horren inguruko proiektu asko. Eta ez gure argitaletxean bakarrik, beste batzuk ere hasi dira bide hori jorratzen. Hori pozgarria da guretzat, gure proposamena sozializatzen ari delako.

DANI BLANCO

Familia anitzak Pirritx eta Porrotxen eskutik

Pirritx eta Porrotx pailazoez *Familiak milakolore* egitasmo osoa jaso dute bi CD-ROM eta sei

puzzletan. Horretarako hainbat elkarteren laguntza jaso dute, besteak beste, adopzioaz arduratzen den *Ume Alaiarena*; harreran hartutako haurren gurasoak biltzen dituen *Beroa*; gay eta lesbianen *Gebitu* elkarte; eta guraso bananduen *Agipase* elkarte. Hiru urte baino gehiago dituen edonork ondo pasa eta ikastea dute helburu Pirritx eta Porrotxek. CD bakoitzak honako elementu hauek bildu ditu: eskolan aurki daitezkeen famili eredu ezberdinen adibideak azaltzen dituen bideo bat; *Marimotots* eta *Maite zaitut*-en bideoklipa; hiru ipuin bizidun orain arte kaleratutako kontakizun-ekin —*Arrantzán*, *Herri-ko postariak* eta *Gorka konpontzailea*, batean; *Nerearen argazki-albuma*, *Tiderrekin tea hartzen* eta

Familiak milakolore

Pirritx eta Porrotx

ELKAR, KATXIPORRETA

2 CD + 6 puzzle

25 euro bakoitza

Agur, Pakito! bestean—Horiez gain, jokoak ere badaude —margotzekoak, labirintoak, puzzleak, memoria jokoa eta idazketa txokoa—, eta baita musika ere. CD bakoitzak zortzi kanta ditu, jolastu edo ipuin bizidunak zein bideoak ikusi bitartean haurrak entzun ditzan. Bi kaxatan banatutako sei puzzleak ere *Familiak milakolore* osatzen duten sei kontakizun-ekin dira. ■

egileari galdezka

Ezpalak

JON TORNER

Cristobal Molon animaziozko lanak film luze onenaren saria irabazi du Cordobako (Espainia) Animacor jaialdian. Iñigo Berasategi eta Aitor Arregiren filmak 12.000 euroko saria jaso du.

Xabier Mendiguren Elizegi

idazle beasaindarrak 1977ko errealtate soziala islatu du *Elvis hil zen urtean* (Elkar) liburuan. Edu, Rober eta Etxe dira nobelako protagonistak. Istoria herri industrializatu batean gertatzen da, euskaldunak eta erdaldunak kopuruz berdintsu diren herrian. Mendigurenek dioenez, "herri hori izan liteke Ordizia, Andoain edo Bergara", beste mordoxxa batekin batera.

Mikel Urdangarin

ek *Anek idatzi dit zutaz* diskoa kaleratu du. Rafa Rueda, Bingen Mendizabal, Nika Bitchiasvili, Saihela eta Koldo Uriarte izan ditu alboan Zornotzako musikariak. Abenduaren 7an aurkeztuko du lan berria Durangoko Plateruenan.

Xabi Otero

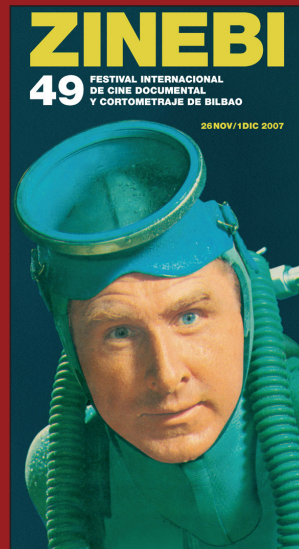

argazkilari iruindarrak *Euskal Herria Esentziak* izeneko erakusketa jarri du ikusgai Iruñeko Contraluz galerian. Bere zenbait

liburutan –*Basque; Aezkoa, el Pirineo vasco...*– bildutako argazkiak jaso ditu bertan. Azaroaren 30a arte izango da zabalik erakusketa.

400 film eskainiko dituzte Zinebi jaialdian

Azaroaren 26etik abenduaren 1era bitartean egingo da Zinebi Zinema labor eta Dokumentalen Bilboko Jaialdia. 400 film eskainiko dituzte orotara 49. edizioan. Horietatik 92 sail ofizialean lehiatuko dira. Hogei-ta hemezortzi herrialdetako lanak proiektatuko dituzte; tartean, euskal zuzendarien bederatzi film: *Columba Palumbu. Uso basatia* (Koldo Almandoz), *La carta del amigo* (José Julián Bakedano), *Limoncello* (Luis A. Berdejo, Borja Cobeaga eta Jorge Dorado), *Taxi*, (Telmo Esnal), *Tex Norton* (Jon Garaño), *Decir adiós* (Víctor Iriarte), *Las horas muertas* (Haritz Zubillaga), *Footnotes to a house of love* (Laida Lertxundi) eta *Hezurbeltzak, una fosa común* (Izibene Oñederra). Bestalde, Zinebi jaialdiak Pere Portabella zinegile kataluniarra omenduko du. Ohorezko Mikeldia emateaz gain, bere filmak eskainiko dituzte sail ofizialetik kanpo. Egitarau osoa www.zinebi.com web gunean kontsulta daiteke.

Ziberkultura kritikoaren inguruko jardunaldiak egingo dituzte Bilbon

BILBOKO NETLACH 2007 jardunaldiek ziberkultura kritikoa izango dute ardatz. Azaroaren 22tik 24ra bitartean hainbat ekimen egingo dira Antiliburudendan, Abisal gunean, Sarea tabernan eta Badulake kafe-antzo-kian: Cyberpunkari eta hacktibismoari buruzko hitzaldia, tailerrak, *Canal Accesible* proiektuaren aurkezpena, *Conectado-desconectado* performancea, Yves Robot eta Entter-en ikus-entzunezkoaren emanaldia... Ekitaldi guztiak doakoak izango dira. Helbide honetan duzue informazio gehiago: www.netlach.org.

Arantxa Urretabizkaia *Aldaketa Hamasei* aldizkarian:

«(Literatur sarien) epaimahai ezberdinetan parte hartu dut eta inork ez nau ez presionatu eta ezta baldintzatu ere. Askatasun osoz egin dut nire lana. Eta inork ni baldintzatu nahiko banindu, altxa eta ospa egingo nuke. Horrez gain, sari hau egunen batean irabazi nahi dut. Nobel Saria, ez; baina Euskadi Saria, bai. Ez diot uko egiten».

Miren Agur Meabek *Deian*: «Euskadi Sariaren alderik ederrera da dozenaka pertsonak, lagunak eta idazle jendek eman dizkidatela zorionak. Estimazio hori igartzea, horixe da benetako saria. Epaimahaiak desberdinak izan dira kasu batean eta bestean, eta bihotzez eskertzen diet nire liburu-en alde egin izana, indarra ematen didatelako».

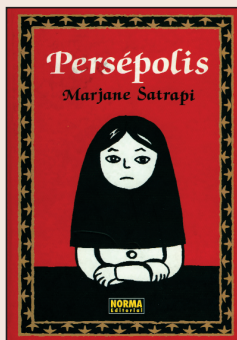
Aritz Sound System DJak *Gaztetxulo* aldizkarian:

«Nik arazo handiak izan ditut kanpoko musika jartzeagatik. Euskal kultura defenditzeko esaten dira gauza horiek (kanpoko mehatxu dela bertakoarentzat), baina zer da euskal kultura? Nik uste dut kanpokoak aberastu egiten gaituela, beti ere kanpoko hori baldintza jakin batzuetan badator, noski. Gai polita da hori, ezin da errazkerian erori».

Ramon Lazkano musikagileak *Berrian*: «Bakartasunean lan egiten dugunontzat etxetik kanpoko oihartzuna jasotzea behar-beharrezkoa da kementa sustatzeko. Hala, zeharo poztigarria da azken urteetako nire lanak ospe honetako akademiarentzat (Frantziako Arte Ederren Akademiarentzat) aipagarriak izatea, are gehiago atzerrian».

Abarrak

JON TORNER

Emakume belaunaldi
baten erretratu
izugarri zintzoa

Persépolis. Marjane Satrapi.

Norma argitaletxea. 366 orrialde, zuri-beltzean.

"Badakizu zer egiten dieten atxilotzen dituzten neska gaztetxo-ei? Badakizu Niloufarri zer gertatu zitzaion? Badakizu legearen arabera ezin dela birjinik hil... Bada, iraultzaren zaindari batekin ezkontzen dute... eta exekutatu aurretik desloratu egiten dute. Badakizu horrek zer esan nahi duen?! Inork ilerik ukitzen badi-zu, akatu egingo dut!"

Marjane Satrapi irandarrari bere amak gaztetxoa zenean esan zizkion hitz horiek. Beranduago *Persépolis* komiki-liburu autobiografikoan jaso zuen amarekin izandako solasaldi hura, bere bizitzako beste hainbat pasarte hunkigarriekin batera. Jomeiniren 1979ko iraultza islamikoaz ari zitzaion ama. Marjanek bederatzi urte besterik ez zituen orduan, eta errealtateak gain hartzen zion sarri. Dena den, ez zen kikildu, eta ausardiaz egin zion aurre patuari. Komiki honetan, bere bizitza baino, bere gaztaroko Iran erretratatu nahi izan duela dio autoreak. Iraultza islamikoa du hizpide, Iran eta Irak arteko gerra, CIAren esku-hartzea nazioarteko gatazketan, erlijioa, petrolioak gerrateekin duen harremana, atxilotetak, agintarien hipokresia, torturak... eta emakume irandarraren egoera. Familia-egitura, ileko zapia, gona luzeak, sexu harremanak... gai oro jorratzen du Satrapik, ikuspegi kritiko eta sarri ironiko batetik. Baina *Persépolis* belaunaldi baten erretratua ere bada, askatasun egarri dagoen gazteriarena. Askatasun horren ikur dira, adibidez, Satrapik oso gustuko zuen Iron Maiden musika taldea, punkiak, debekatutako idazleak eta abar.

Zuri-beltzezko irudiak ez dira bereziki dramatikoak, baina komikiak kontatzen duen istorioa batzuetan hain da gogorra, hizkiak koadro zurien gainean idatzita ere mila sentipen sortzeko gai izango lirakeela.

(Duela bizpahiru aste komikia oinarri duen *Persépolis* animaziozko filma estreinatu zen Euskal Herriko zinema aretoetan).

Euskal
Museoa

Miguel de Unamuno plaza 4,
48005 BILBO, Tel.: 94 415 5423
e-posta: museoa@euskal-museoa.org
www.euskal-museoa.org

Sudoku

Hutsik dauden gelaxkak bete 1etik 9ra bitarteko zenbakiekin. Kontuan izan ezin dela zenbakirik errepikatu ez errenkada ez zutabe berean, ezta dagokion 3x3-ko laukian ere.

		2	9	5		1	7	
6	4		1				3	8
	1				4		5	2
		6		1				
	3		5		7		9	
				9		3		
8	7		3				6	
4	6				1		2	3
	2	3		6	9	7		

Gurutzegrama

	1	2	3	4	5
1					
2					
3					
4					
5					

EZKER - ESKUIN

1. Jendaurreko jarduera.
2. Iparra seinalatzen duen izar.
3. Diabetesaren aurkako hormona.
4. Ontzian sartzen den kantitate.
5. Zergen errentatzaile.

GOITIK BEHERA

1. Bilboko musika taldea.
2. Uharte batean bizi dena.
3. Kuia.
4. Zazpinako multzotan.
5. Nazkarazi.

Azokan

Duela pare bat aste Tolosako azokan entzuna. Bezero ugari bildu da barazki eta fruituen saltokiaren aurrean. Txanda zegokion amonak patatak eskatu dizkio saltzaileari eta honek erakutsi dizkionean, amonari zera atera zaio sakon-sakonetik:

– Hara! Nire senarraren koskabiloak bezalakoak!

Hori entzuterakoan, beste emakume batek aldamenetik:

– Horren handiak al ditu?
– Ez! Handiak ez... Zikinak!

Soluzioak

[illegible]

Bertsozopa:
Maialen Lujanbio
Batzuk **ipurtalde** zabalagik
ta beizulu sakonak
batzuk **galtzak** estuegak
bestek juxtu antxa gonak...
Oundik ez zerate **konturatu**
ai pareko **lagun** onak
berik nahi duna ikusten dula
niri **beiza** dagonak.

Ispilua ta espejismoa
parcotasun **gogorra**
ispilu aurren irakurketak
egin ditzakegu sobra
zuek hor ta ispilu hernen
adibide on bat horra:
batzuk heni bat **ikusten** diute
besteeek bidetxidorra

	E	F					A		A				
E	R	R	A				A	M	A	I	T	U	
	A	T	A	L					E	R	E	I	N
A	I	E	N	E			S	E	T	O	R	R	I
K	T	X	E	K	O	R	Z	E	U	R	T		
O	I	E	S	G	A	L	T	Z	E	I	Z		
			S	E	K	O	E	Z	U	N	E	A	
K	U	T	S	A	K	O	R	L	A	S	T	O	
D	I	L	I	S	T	U	A	K	U	I			
G	A	T	Z	A	P	I	Z	T	I	A	L		
	T	X	I	K	L	E	K	U	K	U	K	A	
L	E	U	N	A	R	A	Z	I	E	R			

3	8	2	9	5	6	1	7	4	
6	6	4	5	1	7	2	9	3	8
9	9	1	7	8	3	4	6	5	2
7	7	6	2	1	3	8	4	5	
1	3	8	5	4	7	2	9	6	
2	5	4	6	9	8	3	1	7	
8	7	1	3	2	5	4	6	9	
4	6	9	7	8	1	5	2	3	
5	2	3	4	6	9	7	8	1	

S	P	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L	L
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

**Emakume eta gizon askez osatutako
Euskal Herria eraiki nahi dugulako,
emakumeen aurkako indarkeriarik ez!**

Usurbilgo Udala

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

Entzia mendilerroa (Araba)

TESTUA ETA ARGAZKIAK:
GORKA AZKARATE

Lautada oinpean, trikuharriei itzulua

Laurogeita bost trikuharri inguru ezagutzen dira Araban; Aguraindik gertu, Arabako Lautadako goxotasunean, horien artean ezagunenetakoak diren bi daude: Sorginetzekoa eta Aizkomendikoa. Trikuharri horiek bisitatze hutsa Euskal Herriko txoko eder honetara gerturatzeko nahikoa aitzakia ez balitz, mendi txango erraz bezain ederra osatzea proposatzen dugu, lautada hautsiz mila metrotik gora altxatzen den Entzia mendilerroan barrena. Gozamen itzela eremu berdingabea.

Zortzi udalerrik osatzen dute Aguraingo eskualdea: Agurain bera, Dulantzi, Asparren, Barrundia, Burgelu, Gauna, Donemiliaga eta Zalduondo. Udalerrri bakoitzak, halaber, Arabako Lautadan barreiaturiko herri eta auzo andana hartzen du bere baitan. Bizkaia, Gipuzkoa eta Euskal Herriko beste inguru konpromituagoetan ez bezala, paisaia eta ikuspegia zabaldu egiten dira eremu emankor honetan, distantziei beste dimentsio bat emanaz, ezinbestean.

Aguraingo erdigunetik abiatu eta Foru kaleari jarraiki herriko irteerantz joanez hasiko dugu txangoa. Autobide nagusia zeharkatzen duen zubia igaro eta Opakuara eta mendera doan eskualdeko errepidea hartu arte, auto artean egin beharko ditugu ibilaldiko lehen urratsak, oinezkoentzat propio prestatu gabeko asfaltozko eremu gorabeheratsuan. Okariz herria da, ordea, gure ibilbideko lehen mugaria, eta bertara joko dugu, Opakuara eramango gintuen bideari jarraitu eta ondoren ezkerrean joaz edo, hobe, aukeran, autobidea zeharkatu bezain laster Opakuako errepideari paralelo zaion nekazal bide lasaiago bat hartuz.

Zangoak berotzeko baliagarri izango zaigun pare bat kilometro egin ostean, Donemiliagako Okariz herrira helduko gara. Udalerrri berean dagoen Bikuña izango da gure ondorengo jomuga. Gorabehera handirik gabeko estreina-kilometro hauetan, benetako bakea eta barne atsedena aurkituko ditu ibiltari bakartiak. Hausnarketarako tarteak, funtsean. Nekazal bide estu batek lotzen ditu Okariz eta Bikuña, eta luze baino lehen helduko gara azken horretara. Entziako mendilerroa gertu haiteman daiteke honez gero. Hortzak estutu eta lautadatik mendilerroa igotzeko ordua heldu da.

Legaireko soilgunea

Bikuña herritik abiatuz Bikuñako lepora doan bide zabalari jarraitzea da, ziurrenik, Entziako gailurreriara igotzeko biderik zuzen eta erabiliena. Oraingoan, ordea, bide ezezagun baina ezin ederrago bati jarraitzea proposatzen dugu: Mirutegi eta Surbe (Atau) gailurren arteko Atauko mendatera zuzenean igotzen den xenda paregabeari jarraitzea, alegia. Atauko harrartetik Legaireko soilgurena heltzea, ibilaldian biziko dugun

une zoragarrienetakoa izango da zalantzarik gabe. Harratearen azpiko baso itxiaren gerizpetik Legaireko zelai zabalaren argitasunera igarotzea betegarria da oso.

Harratera heldu eta ezkerrentz joko dugu lehendabizi, Nafarroa alde-
ra ikuspegi paregabea duen Surbe edo
Ataiko gailurrera (1158 metro) igo-
tzeko. Pare pare izango dugu Beriain
erraldoia, Entzia eta Urbasa mendile-
roen ertz amaigabearen zelatari. Lau-
tadaren bestaldean, gertu sumatuko
ditugu Aratz eta bere inguruko gailur
ezagunak (Allaitz, Allarte, Umandia,
Arbarrain...) eta atzean Aizkorriko
mendilerroa. Ekialderago, berriz, Ara-
lar hegoaldeko tontorrak, aski ezagu-
nak horiek ere, Putterri eta Artxueta
kasu. Eguraldi ona lagun, Kodes eta
Kantauriko mendikateek itxiko digute
Surbetik izango dugun Araba hegoal-
dearen gaineko ikuspegi zabala.

Ikusmiraz gozatu eta atsedean hartu ostean, Mirutegiko gurutzea dagoen muinorantz joko dugu, Legaireko soilgunea zeharkatuz; Atauko harrate ingurutik bigarrenegaz igaro eta Mirutegiko azken maldatxoari aurre egingo diogu. Araba-

Ezkerreko argazkian, pagadi ederra Opakuako bidean. Eskuinekoan, Surbeko ertza eta Olanoko haitzak, Mirutegitik ikusita.

ko Lautadaren gaineko ikuspegi zoragarriaz gozatu badugu Surbeko gailurretik, Mirutegiko talaia-
tik izango duguna ere ez zaigu makala irudituko. Urrun xamar hautemango dugu Agurain, dagoeneko bada-
ramatzagu-eta hamabi kilometro inguru ibilbidea hasi dugunetik. Mirutegin (1185 metro) dago
Entziako gurutze famatua, baina gailur horretatik hurbil dagoen Ballo (1197 metro) da Entziako
punturik garaiena. Legaireko soilgu-
nea utzi, pagadi ederrean barneratu eta Bikuñako lepora eramango gaituen xendaren arrastoak bilatuz
—kontu handiz jarraitu kairn edo harri-pilo arrastoei—, Opakuako

mendaterako bideari ekingo diogu. Baso pista batetik Opakuako mendateko errepidera hurbiltzen goazen heinean, geroz eta gertuago sumatuko dugu Entzia mendilerroari jarraipena emango dion Arrigorrista gailurra.

Arrigorrista eta Santa Elena

Opakuako mendatean errepidea zeharkatu eta laster agertuko du xendak goranzko joera, Arrigorrista berezia jomuga. Ordu laurden inguruko igoera ederraren ostean, Entzia mendilerroko gailur ezagunera helduko gara. Ikuspegi mugatu xamarra eskainiko digu Arrigorristak (1153 metro), basoak eta landa-

rediak ia guztiz ezkututzen baitute punturik garaiena. Gaitz erdi, lautadaren gaineko ikuspegia ahalbide-tzen duen leihatila bat badagoen. Parean hautemango dugu Arrizala herria, eta bertatik gertu Sorginetxe-ko trikuharria. Jarrai dezagun, hala ere, Entziako gailurrerian barrena garamatzan txangoa!

Arrigorristarako igoera nahasi xamarra izan bada zenbait unetan, gorabehera askorik gabeko ondorengo kilometroetan xenda eroso eta nabarmena izango dugu lagun, eta bizkor egingo dugu aurrera. Atxuri edo Larredeko gailurrera igoko gara ia oharkabea (1103 metro), ibilbideak jarritako beste muino bat baino ez

Sei mila urteko hilobiak

Trikuharri edo dolmenak —dolmen hitzak harrizko mahai esan nahi du—, taldekako hila-
biak dira. Komunitate bakoitzak bertan lurperatzen zituen hildako kideak, beren ondasunekin batera. Monumentu sendoak dira, eta eraikitzeak jende askoren parte hartzea eskatzen zuen.

Trikuharriaren neurriak alda daitezkeen arren —ia pertsona bakarrarentzat soilik ziren megalito txikie-
netatik handienetaraino—, osagai bertsuak izaten zituzten denek ala denek: hildakoak lurperatzeko gela, hartarainoko korridorea eta guztia estali-
ko zuen harri eta larrezko tumulua. Trikuharri batzuk eraikitze-
ko, harlauza handien ordezkurra, harri zabal txikiak eta harri kozkorak ere erabili izan ziren.

Sorginetxe-ko trikuharria.

Kristo aurreko 4000. urte inguruan hasi ziren trikuharriak eraikitzen, eta oso azkar zabaldu ziren. Bigarren milurtekoaren hasieran amaitu zen betiko, hilobi eraikuntza horien erabilpena.

Aizkomendiko trikuharria Euskal Herrian ezagutzen den mota horretako lehenengo monumentua da. Egilaz herrian dago, eta halabeharrez aurkitu zuten, 1832an. Haren jatorrizko itxura oraingoaz bes-
telakoa zen, gaur egun oso eraberriturik baitago. Hainbat arkeologo aritu dira ikerkuntza lanak egiten aztarnategi horretan, tartean Joxe Migel Barandiaran bera ere.

Arrizala herrian kokaturik dagoen Sorginetxe-ko trikuharriari dagokionez, ez dago oso argi noiz aurkitu zuten, baina badirudi hurbil dagoen Aizkomendiko trikuharriaren aurkikuntzaren inguruko zenbait idatzitan Sorginetxe-koaren berri ere ageri dela.

bailitzan. Arrigorrista atzean uztearekin batera xenda basotik irten denez, lautadaren gaineko ikuspegi panoramiko itzela berreskuratu dugu berriro. Eremu honetan, gainera, amildegia ertzetik bertatik egiten du xendak aurrera zenbaitetan, ibilbidea are ikusgarriago bilakatuz. Emandako pauso bakoitzak dastatuz, San Juan lepora helduko gara. Lepo honetan lautadara zuzenean jaisteko ihesbidea topatuko dugu, luze gabe Egileor herrira doan bidexka, alegia. Guk, ordea, ibilbide zirkularra borobiltze aldera, gailurreriari jarraituko diogu, Santa Elenaren bila.

Agertu eta desagertzen den bidexkarekin jolasean, baina kairn arrastoei adi, aurrera egingo dugu, beraz, Santa Elena (1111 metro) gailurre-raino. Mendi honen punturik garaiena basoan dagoenez, metro batzuk beherago dagoen talaia baliatu beharko dugu lautadari azken begiratu egiteko. Izan ere, Santa Elenaren oinean dagoen Luzkandoko lepora jaistearekin batera, gailurreria utzi eta Gereñu eta Alaiza herriak batzen dituen errepideranzko xenda hartuko dugu, Idiagaina, Itxogaina eta Gasteiz inguratzen duten gainerako gailurrak (Kapildui, Pagogan, Lendiz,...) hurrengo baterako utziaz.

Agurainera itzulera

Luzkandoko lepotik lautadarako jaitsiera ere ederra da zinez, txangoari amaiera ezin egokiagoa emango diona. Hankak hosto artean hondoratuz ametsetako baso bat igaro eta urmael bat inguratuz Gereñu Agurainengandik bereizten duen errepidera helduko gara. Errepidea jarraituz Agurainera heldu besterik ez zaigu faltako ibilaldi ezin ederragoa osatzeko. Egun zoragarria igaro izanaren sentipen gozoarekin helduko gara Agurainera. Ez dugu askorik behar zorientasun betea erdiesteko. ■

GPUNTUA

IPUZKOAKO BERTSOLARI TXAPELKETA 2007

www.gpuntua.com

2. FINALAURREKOA

Azaroak 24, larunbata
OIARTZUN, Elorsoro Kiroldegia,
18:00etan

Amaia Agirre, Iñigo Manzisidor "Mantxi", Jon Maia,
Iker Zubeldia, Xabier Sukia, Arkaitz Oiartzabal.

Laguntzailea:

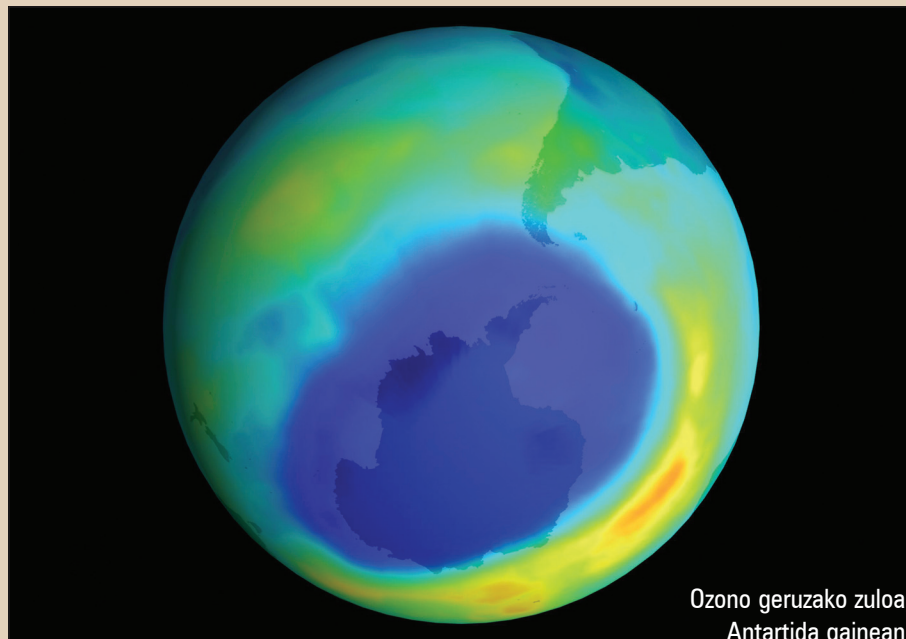
Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

INGURUMENA

Ozono geruza: baikor izateko arrazoiak

IRAIL AMAIERAN aurreratu genuen aurtengo ozono zuloari txikia izango zenaren traza hartzen geniola. Azkenean halaxe gertatu da, azken bost urteotako joera berretsiz. Ozono geruzako zuloaren inguruko alarmak ezin dira oraindik itzali, baina 90eko hamarkadan hartutako neurriek uste baino eragin handiagoa izan dutela baieztatu daiteke. Kontuan hartzekoa da ozono geruzarik gabe gaur egun Lurrean dauden espezieek —gu barne— ezin izango luketela bizi. **I**

Ozono geruzako zuloa, Antartida gainean.

Osasuna

JABIER AGIRRE

Hirietako kutsadurak bihotzari kalte

GERO ETA FROGA GEHIAGO dago atmosferako kutsadurak osasunari dakartzion kalteak zer-nolakoak diren jakiteko. Azken urteotan ikusi den bezala, hirietako poluzioak zenbait hilabete —baita urteak ere— aurrera dezake gaixo batzuen heriotza. Horiez gain, badira txikiagoak izateagatik oharkabean pasatzen diren beste erasan batzuk. Esaterako, gaixotasun kardiobaskularren ondorioz gertatzen diren ospitaleratzeak. Horietan ere, kutsadurak badu zeresanik.

Espainiako Estatuko hamalau hiritan egindako ikerketa epidemiologiko batek erakutsi du aireko substantzia toxikoek —batez ere automobilen konbustiotik datozenek, CO eta NO₂ gasek, suspentsioan dauden partikulek eta ozonoak— epe laburrean bihotzeko arazoekin edo baskularrekin duten lotura. Kutsadura nabarmen gehitzen den egunetan, arrazoi horiengatik ospitaleratze kopurua ere %1 handitzen omen da.

Iruñea, Bilbo,artzelona, Cartagena, Castelló, Gijón, Granada, Huelva, Madril, Oviedo, Sevilla, Valentzia, Vigo eta Zaragozan hartutako erregistroekin hainbat gauza argitu ahal izan dira. Arazo nagusia erregai fosiletan omen

Autoen keak bihotzeko arazoekin du lotura.

dago; zehatzago esateko, ikatzaren errekuntza ez osoak sortutakoetan eta petrolioaren eratorrietan. Pneumatikoen hondakinak, edo ibilgailuen ihes-tutuetatik ateratzen diren partikula txikiak —hamar mikra baino txikiagoak, PM10 deituak— airean dantzan dabiltza hirietan, haizeak hara-hona daramatzalarik, eta oso erraz sartzen dira gizakion arnas aparatuan.

Zenbat eta txikiagoak izan partikulak orduan eta arriskutsuagoak dira, biriketako albeoloak zeharkatu eta zirkulaziora pasa baitaitezke. Ondorioz, odola koagulatze gaitasuna eta plaketa kopurua gehitu egiten da, eta hipertentsioa edo eritmo kardiakoaren alterazioak ager daitezke.

Europar Batasuneko arautegiaren arabera, aireko PM10 partikula kopuruak 40 mikrogramokoa izan behar du gehienez metro kubikoko. Osasunaren Munduko Erakundearen gomendioek, berriz, 20 mikrogramotan ezartzen dute muga. Kontuan hartu behar da, gainera, partikula horiek sufre dioxido, nitrogeno dioxido eta karbono monoxidoarekin erreakzionatzen dutela, eta horrek are larriago bihurtzen duela kutsaduraren eragin kaltegarria.

BIOLOGIA

Zahar-zaharra

ZIENTZIALARI TALDE BATEK 410 urteko moluskua topatu du Islandiako itsas azpian, *Artica islandica* espeziekoa hain zuzen. Orain arte espezie horretako ale asko aurkitu dira, baina hau izan da guztietan zaharrena, aurreko errekorra 374 urtetan zegoen eta.

Molusku mota hori aztertzeak zahartze-prozesua hobeto ezagutzeko balio dezake, eta horregatik, zientzialariek ikerkuntza egingo dute espezie horretako animalien zuntzen inguruan. Esan beharra dago, hala ere, errekorreko animalia hil egin zela probak egiten zizkieten bitartean. Zaharra bai, hilez-korra ez. **I**

ZOOLOGIA

Arriskuaren usaina

JAPONIAR IKERLARI BATZUEK *Nature* aldizkarian argitara eman duten artikulua araberan, animaliek usaimenaren bidez arriskua antzemateko duten sistema deuseztatu egin daiteke. Ikerlariok usaimenaz arriskua antzematen ez duten saguak sortu dituzte, bi gauza frogatuz: batetik, animaliek jaiotzatik daramatzatela sudurrean arriskuaz ohartarazten dituzten hargailuak, eta bestetik, animaliak gai direla usain berrien inguruan erreakzio berriak sortzeko. **I**

Japonian beti temati asmakizun bila. Arriskua usaindu ezin dezaketen saguak sortu dituzte oraingoan.

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Horikotea

MATRILA DENOI gorritzen ez zaigun eran zuhaitz guztiek ere ez dute larrazken gorrirako bidea gustuko. Gorritzea arruntatxo-eta muzin egiten dietenek arrea ez bada horia dute helburu. Joera honetako aparejuak ezagunak ditugu: astigar gehientsuenak (zorrotza, arrunta, zuria edo ostar-txa, lizar-astigarra...), ezkiak (hostozabala, ilauntsua edo zilarkara, hostotxikia...), sahats eta zumeak, lizarrak, urkiak, gaztainondoak, ginkgoak, hostazuri ugari, indigaztainondoak, platanok, maaltzak eta sagar-makatzak, gereziak, makal zurzuri eta lertxunak, alertzea eta abar. Hasi eta ezin buka, alajaina! Tira eta tira erreskada ederra osatua, azken egun hauetan ikusitako horikoteen zerrenda honetan ez al daude ba ezagutzen ditugun ia zuhaitz gehienak? Eta haritz askok, otso-lizarrek, zumarrak, fagoak eta abarren gisan gorritzeko adina horitzeko joera duten espezieak erantsiz gero... geurean arrunta horitzea dela esan behar! Gorria da bai aparteko perla, baita udazkenean ere...

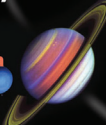
Liriodendron tulipifera.

Eta aparejutik bezala horietan ere bada perlatik. Orain artean udazkeneko neure buruari egiten nion zein da hori horietan horiena galderarentzako urrezko erantzuna baldin banuen ere, ezkia, azken urte hauetan badu urte horrek uztarri laguna eta laster, orain baino maizago ikustera jarri ordurako, uztarri bakarrean puntako azalduko zaigunaren zainak jo nau aurtengo tuliparbola edo idi-bihotzarbolaren, *Liriodendron tulipifera*, hori bizia ikusita.

Han-hemenka lorazain eroren batek aspaldi landatutako ale bakanen bat topa daiteke, baina ez da zuhaitz ezaguna. Txina eta Ipar Amerikatik ekarria, 1581ean landatutako aleak ezagutzen dira Ingalaterran, batik bat apaingarritarako landatu izan da: 60ren bat metro arteraino hazten da, aitatu bezala udazkeneko horia ikusgarria du eta horitzen den hostoa behin ikusiz gero ez zaizu sekula ahaztuko: lau gingil ditu, hostoaren alde banatan bina eta muturrik ez, hosto-punta kamutsa da zeharo. Zuri antzeko zura du eta *whitewood* –zur zuria– izena bereganatua du mundu osoan. Lehendik zurzuri eder bat izaki (*Populus alba*), euskaldunok nola deitu behar ote dugu honoko zur hau?

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Ikerketa

Erremintak

Soluzioak

Zerbitzuak

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Denboraren makina

NAGORE IRAZUSTABARRENA

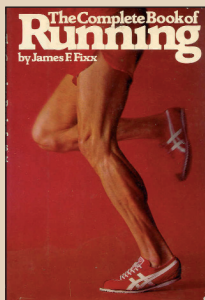
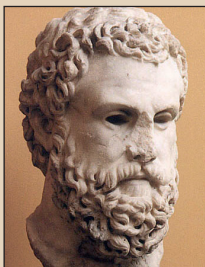
Orotariko hiltegia

GELA (GREZIA), K.A. 456. Eskilo, tragedia grekoaren sortzailetzat jotzen dena, hil zen. Arranoek dortokak jaten dituzte, baina lehenago oskolaren oztopoa gainditu behar dute. Horretarako, dortokari heldu eta, hegan doazela, arroka baten kontra jaurti ohi dute. Bada, arrano batek Eskiloren burua arrotzat hartu zuen –burusoila zelako agian?– eta dortoka buruan jaurti zion. Urte batzuk lehenago azti batek iragarri zuen Eskilo etxe baten erruz hilko zela, eta eskola dortokaren etxetzat jotzen badugu, iragarpen zuzena egin zuela esan genezake.

Ordutik hona asko izan dira pertsona ezagunen heriotza bitxiak. Hona hainbat adibide:

✓ Frantziako errege Henrike I.a Akren zen 1197ko irailaren 10ean, balkoi batetik begira, Pisako armada noiz iritsiko zain. Pisako delegazioa gelan sartu zenean, erregeak buelta eman zuen estropezu eginez. Balkoitik behera erortzeaz zela gorteko kide batek arropatik heldu zion. Baina gorteko kidea Scarlet izeneko nanoa zen eta, beraz, erregeak baino askoz pisu gutxiago zuen. Erregeari amaieraraino segi zion; biak batera hil ziren lurraren kontra jo zutenean.

✓ Tycho Brahe daniarra XVI. mendeko astronomo garrantzitsua izan zen. Bere ikerketak lagungarri izan ziren Isaac Newtonen grabitatearen teoria gara zezan. Garai hartan otordua amaitu baino lehen mahaia uztea iraina zen. Brahek gehiegi edateko ohitura zuen eta, orduko hartan, mahairatu baino lehen maskuria hustea ahaztu zitzaion. Afarian zehar, bere ohiturari jarraiki, ez zion edariari muzinik egin eta, hala ere, manera onei eutsi eta ez zen komunera joan. Azkenean maskuria lehertu egin zitzaion eta hamaika egun geroago hil zen.

Goitik behera,
Eskilo, Tennessee
Williams eta Jim
Fixx-en liburu
arrakastatsua.

✓ Politikoa, filosofoa, idazlea, zientzialaria... Francis Bacon ingelesa bere garaiko pertsonarik esanguratsuenetakoa izan zen. 1625eko bazkalondo batean, kanpoan ari zuen elurrari begira, okela luzaroan gordetzeko metodo berri bat bururatu zitzaion. Oilasko bat erosi, hil eta elurrez bete zuen. Elurpean oilaskoari begira geratu zen, bilatutako emaitza lortu zain. Oilaskoa ez zen izoztu; Bacon bai.

✓ Alexander I.a Greziako errege izendatu zuten 1917an, aitak abdikatu ondoren. Lorategian txakurrarekin pasiatzen ari zela, txakurra eta maskotatzat zeukan tximino bat borrokan hasi ziren. Erregea tartean sartu zenean, tximinoak kosk egin zion orkatilan. Zauria infektatuta hil zen.

✓ Jerome Irving Rodale janari organikoen aldeko mugimenduaren sortzaileetako bat izan zen. “100 urtetik gora beteko ditut, lehenago taxi batek ez banau harrapatzen”, zioen Rodalek. 1971ko urtarrilean 72 urte zituen eta “Dick Cavett Show” telebista saioan elkarrizketa egin zioten. Elkarrizketaren erdian, bihotzekoak jota, aulkian eserita hilda geratu zen. Saioa ez zuten emititu.

✓ 1983an Tennessee Williams idazlea New Yorkeko Elysee hotolean zela, sudurrerako spraya zabaldu eta tapoia ahoan erori zitzaion. Tapoiak itota hil zen.

✓ Urtebete geroago Jim Fixx korrika egiteko irten zen etxetik. 1970eko hamarkadan *The Complete Book of Running* liburu idatzi zuen, jogging egiteko modari hasiera emanez. Bada, lasterka hasi eta berehala zerraldo erori zen. Korrikalarien guruak aurreko asteetan beste hiru infartu izan zituela ikusi zuten autopisian. ■

ARRASTOAK

HOMO HABILIS, *Homo erectus*, *Homo sapiens*. Horixe da orain arte onartu dugun segida genealogikoa. Baina agian, Turkana aintzira inguruan (Kenia) aurkitutako arrastoek onartutakoa errebisatzera behartuko gaituzte. Meave Leakey paleontologoak eta haren alaba Louisek 1,44 milioi urteko matrailezurra aurkitu dute. Orain arte aurkitutako *Homo Habilis*

arrastorik “gazteena” da. Eta horrek esan nahiko luke *Homo erectus*a ez litzatekeela *habilis*aren oinordeko izango, matrailezurrea baino zaharragoak diren *erectus* arrastoak aurkitu baitira. Beste frogak batzuek, ordea, berriro aurreko teoriara garamatzate. Hortaz, ikerketan asko dago sakontzeko, testuliburuak aldatzen hasi baino lehen.

Homo habilis burezurra.

BASANDERE ARGITALETXEA

Testu benetan interesgarria da liburu honetan Antonio Tovarrek lantzen duena; alegia, historian zehar, euskararen inguruan Iberiar penintsulako intelektualen eta euskaltzaleen artean gertatu diren eztabaiden azalpenak eta ateratako ondorioak.

Iberiar penintsula osoaren antzinako hizkuntza izan zen euskara? Eta kanpotik etorri bazen hori zeinek ekarri zuten? Zein harremanak ditu beste hizkuntzekin: zeltaerekin, latinarekin, grekoekin, iberierarekin, etrurierarekin, ...?

Testuan zehar eztabaida zorrotzak eta gogorrak agertuko dira. Estrabonetik hasita, Erdi Aroan zehar eta, azkenean, euskaldunen eskutik jadanik: Esteban de Garibay, Andres de Poza, Oiehnart, eta nola ez Larramendirekin eta hark sortutako obra itzelarekin:

Hiztegia, toponimiako lanak, euskaraz idatzitako lehenengo gramatika eta haren euskararen apologiarekin. Gero Moguelek euskaraz idatzitako lehenengo nobela argitara emango du eta Astarloa saiatuko da gure hizkuntza mundu osoko jatorrizko hizkuntzekin konparatzen, ... eta nola ez, beti ere, Madrileko akademikoekin borroka latzak izango dira.

Hervá'e1s, Humboldt, Arana-Goiri, eta Unamuno izango dira euskaltzaleen historia honen azkeneko belaunaldia, euskarak gaur duen maila zientifikoa lortu baino lehenago.

Oso liburu atsegina, erabilgarria, eta euskararekiko maitasuna isurtzen duena. Euskaltzale guztiok gure liburutegian izan behar genuena.

**BASANDERE
ARGITALETXEA**

**DURANGON IZANGO DUZU BASANDERE
ARGITALETXEKO SALTOKIAN**

Basandere argitaletxea
Bermingham 1 • Pral. eskuina
20002 Donostia • (Gipuzkoa)
Tel / Faxe: (943/453852)

Patxi Lopez

«Ez gaude euskal nortasun bakarra dagoela onartzeko prest»

Portugalete (Bizkaia), 1959. PSE-EEko idazkari nagusia. *Ibarretxe auzian auzipetua dago.* Lasai agertu zaigu halere: "Epaiketa ezerezean geratuko da". Halaber, Ibarretxek herri galdeketa hobetsi eta Gernikako Estatutuaren heriotza iragarri badu ere, lehendakariari Euskadi erreala berba egitea ahaztu zaiola esan digu: "Euskal politika jira-bira dabilen noria balitz bezala agertu arren, politikagintzak arazoak konpontzen ditu. Niretzat politika batez ere konpromisoa da".

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Dani Blanco

Ibarretxe auziaz, bake eta normalizazio prozesuaz, EAEko politikagintzaz eta nazionalismoaz aritu gara PSE-EEko idazkari nagusi Patxi Lopezekin. Lehendakariarekin, Rodolfo Ares alderdikidearekin eta Batasuneko zenbait kiderekin batera itxaron duen epaiketa izan dugu abiapuntu.

Nola bizi duzu EAEko Auzitegi Nagusiak irekitako kausa?

Lasaitasun handiz, kontzientzia oso garbia daukat. Epaiketa hau, ziur nago, hutsean geratuko da, ezerezean. Euskal gizarteko parte baten ordezkari direnekin izandako elkarriketan ez dago ezer zigortzeko edo legez kanpo. Sistema demokratikotik at dagoen sektore batekin bildu ginen, arazoaren parte den sektorea. Sisteman sartu daitezen zirkunstantzia bereziak eman ziren, eta bake bidean aurreratzen saiatu ginen.

Elkarriketak legez kanpoko jo dituztenek ez dute horrela ikusten ordea.

Kausak begi-bistako bultzada politikoa dauka. PPk ezarria, gerora elkarte satelite batzuen esku utzi duen bultzada: Ermuko Foroa, *Dignidad y Justicia* edo *Manos Limpias*en esku. Bultzada

"Ez gaude sinesgarritasunaren zero puntuan, hau da, guk sinetsi genuen bazegoela politikaren aldeko apustu serioa, baina ez da horrelakorik izan".

politikoa dauka, baina ez du oinarri judizialik ez legalik. Garzon epaileak ezker abertzaleko kide hauekin egin-dako bilera ez zela legez kontrakoa esan zuen, aitzitik, bileraren helburua zintzoa zela adierazi zuen.

Jaurlaritzak dagoeneko Ruiz Piñeiro eta Garcia epaileak errefusatu ditu jarrera alderdikoiak izateagatik.

Jaurlaritzaren neurria garaiz kanpo dago. Hau da, epaituko gaituen tribuna ez dago izendatuta. Epaileak ez daude izendatuta eta Jaurlaritzak helegiteak ipini ditu. Ez da normala. Errekusazioa prozedurari aurreratu zaio. Aldiz, sozialistok ez dugu inor errefusatu behar justizia gailendu dadin.

Alderdi batzuek berriz, PSE epaiketa- ren arduradun zuzentzat jo dute.

Hori lelokeria! Ezker Batuak esan du hori. EBk epaile hauen aurka jo eta jarrera politikoa sustatzeko ekimena abiarazi nahi du. Gu ez gara amarru horretan eroriko. EBren zein alderdi nazionalisten ustez, gu errudun gara Alderdien Legearen ardura dugulakoan. Bada ez, inolaz ere.

Alderdien Legea arazo iturri da, halere.

Alderdien Legea tartean dela ere, epaiketa ezerezean bukatuko da. Alderdien Legeak ez ditu ideologiak jazartzen, ez du agenda politikoa markatzen, agenda politikoa ordezkari politikoen esku dago, aldian aldiko gobernuen esku. Auzitegi Konstituzionalak ere horrela esana du. Alderdien Legea ez da oztopo, baizik sistemen babesa, hots, herritarren eskubideen zaintzailea.

Zer sentitzen duzu, bakea eta normalizazioa helburu, zurekin eserita izan ziren pertsonak espetxean ikusita?

Anoetako Proposamena aukera historikoa zela sinetsi genuen. Bileran sentitu genuen pertsona horiek apustu garbia eginga zutela politikagintzan bide egiteko eta herri honek dituen arazo handiak konpontzeko. Orain, espetxean daudelarik, ez zirela iragarri zuten jarrera politikoa bermatzeko gauza izan konturatu gara. Areago, banda terroristak berriz ere bere planteamenduak diktatu dituela ulertu dugu. Gainera, politikari bidea ireki beharrean, pertsona hauek banda terrorista horren transmisio

NAZIONALISMOAZ ETA IDENTITATEAZ

"Tomas Meabek zioenez, aberria nigan hasten da eta ez da inon bukatzen"

Gainditu al daiteke egungo marko politikoa?

Gehiengoak horrela erabakitzen badu, bai. Konstituzioa muga dela esatea interpretazio interesatua da. Konstituzioa eskubideen, askatasunen eta bete-beharren bermea da, ez muga.

PPk ere horrela ulertzea falta da orduan.

Ez. Behar dena da arrazionaltasunean elkar ulertzea. Nazionalismoak kontzeptu batzuk birdefinitu behar ditu egungo egoerara egokitzeko.

Nazionalismo espainola barne.

Bai, ziur. PP da adibidea, baita sozialista batzuk ere. Baina ni ez naiz nazionalista sentitzen eta ezagutzen ditudan sozialista gehienak ere ez. Nazionalista bere identitatea erreferententzat jartzen duena da, eta identitatea eskuarki zatitzea erabiltzen da.

Zein da sozialista baten identitatea?

Bakoitzak berea. Nirea Coscojaleskoa da.

Esan nahi baita.

Coscojales Portugaleteko kale bat da. Han hasi eta inongo partetan bukatzen ez dena. Tomas Meabek zioenez, aberria nigan hasten da eta ez da inon bukatzen. Baina hori ez da politika egi-

tera bultzatzen nauen motore, solidartatea, askatasuna eta berdintasuna baizik. Identitatea estimu handitan dut, baina ez da nire motore, nazionalistarena bai.

Eman dezagun Coscojalesko pertsona hori, Ataungo, Baigorriko edo Berako karrika batean jaio dela...

Badu bere identitatea...

Diferentzia batekin, berak ezin duela izan...

Zer ezin du izan?

Estatu batek dituen adina baliabide, agian.

Zer egiteko?

Bere identitatearen ezaugarri den hizkuntza bizirik mantentzeko, adibidez.

Eta guk ez dugu horretarako baliabiderik ipini? Hau da munduan hizkuntzan gehien gastatu duen herrialdea. Baina ez gara gauza hizkuntza sozializatzeko. Haurrek eskoletan ikasten dute baina ez dute erabiltzen. Zerbaiteak huts egiten du. Euskalduntzeko lehen plana eta eskola publikoaren lehen birmoldaketa Jaurlaritzan zeuden bi sozialistek gidatu zuten: ETAK hil zuen Fernando Buesak eta Jose Ramon Rekaldek, ETAK hil nahi izan zuenak.

lana burutu dute, normalizaziorako bidea zapuztu dutela sentitzen dugu.

Zirkunstantziak errepikatuko balira Arnaldo Otegiarekin bilduko zinatekeela esan duzu inoiz. Horretarako aukerarik eman daiteke berriz ere?

Ez dakit. Baina ez aurreko prozesuan izandako oinarri berberekin. Bake

"Jaurlaritzaren errekusazioa

garaiz kanpo dago.

Epaituko gaituen tribunala

ez dago izendatuta eta

Jaurlaritzak helegiteak

ezarri ditu jada"

prozesua banda terroristak indarkeria uzteko asmoaren ondorioz sortu zela esan genuen eta diogu, politikari bide emateko eta armak uzteko borondatearekin. Gertatuak baina, hori ez dela sinesgarria erakutsi digu. Barajasko atentatuaren ostean, bi hildako tarteko, ETArekin agiriak su-etena indarrean zegoela esan zuen. Hitzek ez dute baliorik jada. Etorkizunean egitateek balioko dute, egitate horiek baieztatu beharko ditugu denok. Alegia, ETA banda terrorista desagertu den konstatazioak argi eta garbi gelditu behar du.

Iragan prozesuaren ostean galdera hau egiten dugu: zero puntuan al gaude?

Galderak erantzun adina zehazpen behar ditu. Noski, ez gaude lehengo

"Diputatuen Kongresuko ebazpenak indarrean jarraitzen du, etorkizunean bestelako oinarriak eta euskarriak izanez gero, aukera irekita dago. Halere, ebazpenak argi eta garbi dioenez, politikagintza euskal gizartea ordezkatzan dugunoi dagokigu soil-soilik".

*"Egia bada ezker
abertzaleak politikaren
aldeko apustu serioa egin
zuela, banda terroristak
ezinezkoa eta bideraezina
egin du apustua"*

egoeran —bake prozesuaren aurreko egoeran, elkar ulertzeko—. Gizartearen gehiengoak dezepzio eta frustrazio izugarriak sentitu ditu —baita ezker abertzalearen baitan ere— ETAk jokatu duen rolarengatik. Egia bada ezker abertzaleak politikaren aldeko apustu serioa egin zuela, banda terroristak ezinezkoa eta bideraezina egin du apustua. Alabaina, gertatuak mundu horren jarreretan eragin du, gaur bandaren aurka garenok gehiago gara atzo baino, baita abertzale erradikalen baitan ere. Politikaren eta demokraziaren bidean ari garenok indartsuagoak gara. Zentzu horretan ez gaude zero puntuan. Jakina, bakoitzak bere prisma erabiltzen du. Esaterako, ez gaude sinesgarritasunaren zero puntuan, hau da, guk sinetsi genuen politikaren aldeko apustu serioa zegoela, baina ez da horrelakorik izan. Politikaren bidea urratu bide nahi zutenak banda terroristaren aginduetara makurtu dira.

Zapaterok Diputatuen Kongresuan hartutako ebazpena indarrean dago halere.

Bai. PPK xedapena bertan behera uzteko hamaika saio egin arren. Ebazpenak indarrean jarraitzen du, etorkizunean bestelako oinarriak eta euskarriak

(1906-1984)

Klaudio Gasteiz Zenarruzabeitia

Euskaltzale bizkaitarrak

euren urteurrenean

“Urkiaga laguna, gogoratzen zaitut,
ikastaroak zuzat nik egin baditut,
Josulaunen etxean Durangon alkarrak
iru bat urteetan bizi nintzan zuzat.
Mutil mardul argia bai burudun betik,
txiki txiki gitanok bai zuzan lagunik.
Bekokia zabala, begiak argiak,
ikastetan aurrengo, gorengo jolasak ”

BFA
DFB
Bazkako Foru
Aldundia
Diputación
Foral de Bizkaia

izanez gero, aukera irekita dago. Hala ere, ebazpenak argi eta garbi dioenez, politikagintza euskal gizartea ordezkatzeko dugunoi dagokigu soil-soilik.

Olarra Guridi etakideak ETaren eskaintza indarrean dagoela esan du berriki. Zerbait berria ondorioztatu al duzu?

Ez. ETak bere eskaintzari eusten diola!? Zein apusturi eusten dio? Barajasko txikizioari? Bizkartzainen aurkako bonba lapari? Guardia Zibilararen eta Ertzaintzaren aurkako atentatu? Zer eskaintza eta zein apustu?

Transbertsalitatea da euskal politikagintzan akordioa lortzeko erabiltzen ari den kontzeptua. Zer da berau zuretzat? Niretzat transbertsalitateak diferententeen arteko ituna adierazi nahi du, pentsatzeko eta euskalduna sentitzeko modu ezberdinak daudela. Ez gaude euskal nortasun bakarria dagoela onartzeko prest, euskal nazionalistena alegia, herri honetan identitate ugari dira, herritar adinako identitate.

Batzuen ustez horretan tranpa dago, aurretik erabakitzeke subjektua ez baitago zehaztuta.

Hori hizkuntzarekin jokatzeko nahial EAJren buruzagi batzuen jokoa da hori. Nazionalistek transbertsalitatea finean modu bakarrean ulertzen dute, herri hau inposizioz definitu nahi dute, identitatea euskal nazionalistarena izaki betiere. Transbertsalitateak akordioa inplikatzeko du, besterik ez. Euskalduna sentitzeko modu eta ideia ezberdinen arteko akordioa. Komunitate politikoa balore politiko diferententeen arteko akordioa da, eta ez berdinen arteko akordioa. Nazionalistek gizartearen gehiengoari euren

eredua inposatu nahian segitzen dute, ez dute modu ezberdinez pentsatzen dugun artean akordioa sendoa lortzeko saiorik egin nahi.

Transbertsalitatea tarteko, Gernikako Estatutuak ez du normaltasuna ekarri, Loiolako bileretan transbertsalitatea landu dela aipatu da.

Euskadi diferententeen arteko akordio bidez eraiki da orain arte: PSE euskal nazionalistekin moldatu da Errepublikak garaitik: Gerra Zibilararen batailoietan elkarrekin egon ginen, baita erbeste Eusko Jaurlaritzan ere. Senaturako lehen hautagaitza elkarrekin egin genuen, hamahiru urteko koalizioa gobernua osatu genuen... Herri honetan etengabe izan dira nazionalis-

“Transbertsalitateak
diferententeen arteko ituna
adierazi nahi du,
pentsatzeko eta euskalduna
sentitzeko modu
ezberdinak daudela”

ten eta sozialisten arteko akordioak. Gure aldetik akordiorako betorik ez da izan, akordioetara iristeko borondate politikoa baizik. Noski, ez gaude inposizioak irensteko prest. Ibarretxek planteatzen duen kontsultak zer dio? Akordio bat nahi duela hemen edo Espainiako gobernuburuarekin negoziatu nahi duela?

Akordio bat nahi duela hemen...

Ez. Ez da egia. Ez ditu Euskadiko alderdi politikoak biltzera deitu

akordioa lortzeko. Bere proposamenaren arabera, gaurtik ez dakit noizera bitartean, Espainiako presidentarekin negoziatuko du. Eta proposamena gizarteari entzuteko dela dio? Zergatik ez gaitu euskal gizartea ordezkatzeko dugunoi entzuten. Non dago euskal herritarrok erabakitzeke dugun eskubidea aurrera eramateko Ibarretxeren borondatea? Zergatik beti, diferententeen arteko akordioak behar direlarik, nazionalistak ez garenok hurbildu behar dugu euren aldera? Zergatik ez behingoz alderantziz?

ETA bukatuta, eman al daiteke transbertsalitatea?

Eta orain ere bai. Baina transbertsalitateak ez du esan nahi nire printzipioei uko egingo diedala, beste batzuenak neure egiteko. Zergatik lortu behar dugu normalizazio politikoa buruzagi nazionalista batzuen nahien eta baldintzen arabera?

Espainiako Estatuaren aldetiko baldintzak ere traba izan daitezke..

Hurbilduko al gara? Hurbilduko gara edo guk bakarrik bereganatu behar ditugu euren jarrerak?

(...)

Akordioak esan nahi du nik uko egingo diodala nirea den parte bati, baina besteak ere bereari uko egingez. Bestela ez da posible. Gauza bat da akordioa eta beste bat amore ematea. Gauza bat da arazoaren soluzioa eta beste bat konponketa. ■

<http://www.argia.com/argia-astekaria/2112/helbidean, elkarriketaren bertsio luzea eta bideoa.>

La Encartada museo

www.laencartadamuseoa.com

XIX. Mendeko Fabrika
XXI. Mendeko Museoa

Fábrica del Siglo XIX
Museo del Siglo XXI

Cancha, banku bulego berezia

Nafarroako Aurrezki Kutxak, CANek, aurten banku bulegorako eredu berria abiatu du, Cancha izenekoa. Espazio soziokulturala Aurrezki Kutxaren ohiko egitekoekin lotzen du. 2008a bukatzerako eredu hori 437 bulegotara hedatu nahi du.

DANIEL UDALAITZ

Argazkia: Josu Santesteban

CANek Iruñean duen banku bulegotako bat da, ez badirudi ere.

NAFARROAKO AURREZKI KUTXAREN, CANen, bulego bat aurten ikusten duena harritu egingo da. Ez dauka zerikusirik gainerako bankuek oraindik ere eusten dioten finantza bulegoaren ereduarekin. CANen bulego berriotan nahasturik aurkituko ditugu ume batzuk jolasean, gazte bat Interneten, jubilaturen bat egunkariak irakurtzen edo kafea doan hartzen, musikari bat abesten... Dena doan, hainbat bezerok bankuko gorabeherak egiten dituzten bitartean. "Iraultza" da, publizitatean bertan eurek dioten moduan. Finantza negozioa egiteko era berria da eta, banketxe nafarrak ematen dituen datuen arabera, emaitza ekonomikoak ederki

hobetu ditu. Bulego horiek Cancha izena dute.

Canchak gainerako erakundeetako bulegoen aldean beste era batera daude diseinatuak. Barruan altzariek ludotekaren antza daukate banku bulegoarena baino. Leku zabalagoak, atseginagoak eta informalagoak dira eta merkataritza jarduerak jendearentzako ordutegian programatzen diren ekintza ludiko-kulturekin nahasten dira. Canchatan sartzeko ez da bezero izan behar, ezta finantza-konturik egin behar ere. Ez dago leku finkorik, ezta Kutxako zatian ere, eta bulegoko langileak hara sartu direnak aisialdi edo kultura-ekintzetarako partean ere hartuko

ditu. Bulego berriaren zati nagusian mahai txikiak daude, umeentzako liburu eta margoekin, haurrek jolasteko, Internetarako sarbide batzuk eta eguneko prentsa, baita doako kafea ere.

2010erako bulego guztiak ancha izango dira

CANek %50 azkartu eta handitu du hedapenerako plana. 2008 amaierarako 437 Canchatara heltzeko asmoa dute. Horietatik %60 Nafarroatik kanpora egongo dira. 2008 amaierarako, CAN orain arte egon ez den lekuetan ezarriko da. Zehatzago, 14 Cancha irekiko ditu Levanten, bost Asturiasen, hiru Andaluzian eta hiru Galizian. Eremu geografiko berrietan irekitzeaz gainera, CAN hazi egingo da dagoeneko bada-

goen lekuetan. EAEn adibidez, 78ra helduko dira; Madrilén zazpi Cancha berri egongo dira, 63 guztira; Katalunian 14 berri izango dira, guztira 43 izateko; Aragoi beste bostekin 20 izango dira, eta Errioxan bat gehiago, 17 guztira. Horrez gain, Nafarroako Kutxak hiru bulego dauzka Guadalajaran, bi Burgosen eta bat Valladoliden.

Canchak 2006ko irailean hasi ziren irekitzen, beraz, urtebete baino gehiagoko bizia eta esperientzia daukate dagoeneko. Arduradunak pozik daude bulegoen kudeaketa eredu berriarekin, eta "gizarte bankuaren" estilo berria dela diote, eurak aitzindari direla. Emaita ekonomikoen ikuspegitik,

EAEn ere egin nahi du negozioa

CANek Araba, Bizkaia eta Gipuzkoa-rako hedapen plan sakona prestatu du, orain arte Hego Euskal Herriko Aurrezki Kutxek izan duten filosofia eta jokabidetik aldenduz, kutxa bakoitza bere herrialdean egotea, alegia. Filosofia hori CANek defendatu du gehien orain arte. Horrela, 2008ko urte amaierarako CANek aurreikusita dauka beste 78 bulego lanean izatea Araba, Bizkaia eta Gipuzkoan. Dagoneko bulegoetarako lekuak erosita dauzka herrialde guztietan. Kutxak hiru bulego ditu Iruñean, eta BBK eta Vital Kutxak aurrean bana irekitzea aurreikusita daukate.

Oraintxe bertan Cancha batzuk irekita dauzka EAEko hiru hiriburuetan eta lurralde bakoitzeko herri handietan. Orotara 47 Cancha bulego dauzka Hego Euskal Herri osoan. Bederatzi Nafarroan bertan, beste hainbeste Araban, 16 Bizkaian eta 13 Gipuzkoan. Atzerrian, aldiz, zazpi Cancha bulego ditu Madrilan, hiru Bartzelonan, bi Errioxan eta bat Aragoian. Urte amaiera baino lehen 80 Cancha bulego izatera helduko dira gainera.

Hego Euskal Herriko lau Aurrezki Kutxen artean 1.300 bulegotik gorako sarea daukate Espainiar Esta-

tuan. 2006an lau Kutxek 647,5 milioi euroko irabazi garbiak izan zituzten. BBK-k 251 milioi euro irabazi zituen, Kutxak 194,2 eta Vitalek 61,5. 140,8 milioi euroekin, CAN izan da irabazietan hazkunderik handiena izan duena, %31,2 eta beste hiru Kutxak hurrenez hurren %26, %10,3 eta %10,2 hazi ziren. Hedapen aldiaren amaieran, 2008an, CANek 232 bulego izango ditu guztira Nafarroatik kanpora eta ia 200 Foru Erkidegoan. Gaur egun CANek 1.692 langile baino gehiago ditu eta horietatik %31k Nafarroatik kanpo dihardute.

CANek esperientzia eta negozio ona izan dela uste du. Lehenengo sei hilabeteetan, negozioa %52 igo duela dio CANek, bulegoen eredu berria hedatzean. Negozioa, gaineratzen dutenez, oso orekatua izan da administratutako baliabideen eta kredituen artean, azken horiek bolumen osoaren %55 dira eta.

HBW Express erosteko aukera ere sinatu du. Horrez gain, Wachovia Bankek CANeko bazkide diren enpresen eskura jartzen ditu Estatu Batuetan dituen 3.100 bulegoak. Halaber, CECaK Paris, Brusela, Frankfurt eta Ginebran dituen bulegoetan lan egiten du banku nafarrak.

Enpresei nazioartean zabaltzen laguntzen dien sarearen bidez ere eskaintzen ditu zerbitzuak. Sare hori 2.300 korrespontsaliak osatzen dute eta 110 herrialdetara iristen da. Gainera, Asiako inportazioetarako dokumentu-kredituak egiten dituen elkarteak du eratuia Hong Kongen. ■

Vialogos sarearen ostean, Cantera plana

CAN beti izan da aitzindaria negozioa egiteko modu berrietan. Espainiar Estatuko Aurrezki Kutxen Vialogos sarea sortzeko bultzatzailea izan zen. Aurten, 2007an, 2007-2010 urteetarako Cantera izeneko plan estrategikoarekin hasi du urtea. Plan horrek 600 milioi euroko inbertsioa dakar, eta bulego guztiak bezeroaren kudeaketaren ardatz bihurtu ditu: "Zeuk aukeratzen duzu, zeuk erabakiko duzu" programa. Ekimen berria da, hau ere aitzindaria. Horren bidez 450.000 bezerok Gizarte Ekintzarako gastua zertara bideratu aukeratu ahal izan dute, eta 290.000 bezerok 1.300 proposamenen artean programa jakin bat aukeratu ahal izan dute.

Nazioarteko hedapena

Bost bulegoko sarea du Londres, New Jersey, Errumania, Txekiar Errepublika eta Polonian, inbertsioen sustapen eta aholkularitzarako VialEste eta VialAmerica elkarteek bideratua. Hungariako

kafe antzokia

BILBO * Done Bikendi 2 * 48001 * tel 94 424 46 25 * ONDARROA * Iparragirre 10 * 48700 * Tel 94 683 41 41

Bilbo

- ASTEARTEA / 11:00etabik aurrera
20 HERRIEN ETA HIZKUNTZEN ARTEKO TOPAKETAK * Hitzaldia
- ASTEARTEA / 20:30
20 KUKUXUMUSU MUUUS LEHIAKETA
- OSTEGUNA / 22:00
22 LATZEN * GOVERNORS
- OSTIRALA / 22:00
23 LATZEN * GOVERNORS
- LARUNBATA / 22:00
24 MUCHACHITO BOMBO INFIERNO
- IGANDEA / 17:00
25 MARSEL MAQOA
- ASTELEHENA / 21:00
26 THE AGGROLITES
- ASTEARTEA / 20:30
27 KUKUXUMUSU MUUUS LEHIAKETA
- ASTEAZKENA / 11:00
28 LURRA ETA URA Inaki Antigüedad Hitzaldia - Gabriel Arestiaren kultura hizborduak
- OSTEGUNA / 22:00
29 GU TA GUTARRAK Gabriel Aresti euskaltzgia 25 urte ospatuz
- OSTIRALA / 22:00
30 SKIZOO * MOEBIO

Ondarroa

- OSTIRALA / 22:30
23 ANDER LIPUS & KARABANA Hala mintzatu zen Zappatrusta!
- LARUNBATA / 22:30
24 SIXTY SEXERS * NUUK AT
- IGANDEA / 20:00
25 EMAKUMEEKIKO INDARKERIAREN AURKAKO NAZIOARETKO EGUNA
- OSTIRALA / 22:30
30 AXULAR 3.0 * BRANKAN * THE WET BAND Mutriku gaua

2007*
azaroa

www.kafeantzokia.com

Bero-beroan

Sarkozyk dio Europak kultur aniztasuna defendatu behar duela

DAVYTH HICKS-EK www.eurolang.net webgunean azaldu duenez, duela gutxi Nicolas Sarkozy Europako Parlamentuan hitz egin du hilero bezala. Europarrek munduaren globalizazio eta komertzializazioarengatik bizi duten krisia izan du hizpide. Gogoeta hauxe egin du Davyth Hicks: “Bretainako, Korsikako, Alsaziako, Kataluniako eta Okzitaniako hizkuntz eragileak gustura izango dira Sarkozy jaunak honakoa esan baitzuen: ‘Europa Europa izango da gizon ororen begietara balio espiritualak eta zibilizazio balioak defendatzen baldin baditu, indar eta energia guztia kultur aniztasuna defendatzeko biltzen badu’”.

Korrika Britainan

REDADEG (korrika egitea, bretoieraz) izena hartuko du Euskal Herrian bi urtez behin egiten den Korrikaren lehengusuak. Lehenengo aldiz egingo

dute datorren urteko apirilaren 30ean hasi eta maiatzaren 3a artean. 600 kilometroko lasterketa berezia izango da, Naoned-en (Nantes) hasi eta Karaez-en (Carhaix) bukatu arte. Redadegen helburua izango da bretoiera ikasketa zein erabilpena bultzatzea eta diru-laguntza urriak dituen Diwan elebiko eskola ekonomikoki laguntzea. Eskola horientzat 60.000 euro biltzeko itxaropena dute antolatzailerak.

Imanol Urbietarentzat Anton Abbadia saria

GIPUZKOAKO Foru Aldundiak Imanol Urbiet (Zarautz, 1934) musikagile eta musika irakasleari emango dio Anton Abbadia saria, hilaren 30ean. Euskararen alde lan egiten duten pertsona eta erakundeek jaso ohi dute 1996az geroztik sari hori.

Euskaltzaindiaren arauak eskurago

EUSKALTZAINDIAK arau-erabakiak libre eskuratzeko sistema abian jarri

du. Sistema horren izena e-AEB da, hau da, arau-erabakien banaketa elektronikoa. Sistema honen bidez, Euskaltzaindiaren Arauak, Hiztegi Batua, Izendegiak edota Gomendioak ordenagailura jaitsi ahal izango dira.

Arau maila duen erabaki bat onartzen den bakoitzean, posta elektronikoz harpidedunei jakinaraziko zaie, eta arau berria edota e-AEBren artxi- bo berria jaitsi ahal izango da.

Abenduak 3, Euskararen Nazioarteko Eguna

HIZKUNTZA Politikarako sailburuordetzak Euskararen Nazioarteko Eguneko ekitaldia antolatuko du Arabako Foru Aldundiaren eta Gasteizko Udaren laguntzaz. Ekitaldia Artiumen, Arte Garaikideko Euskal Zentro-Museoan, ospatuko da. Euskararen Nazioarteko Eguna Euskal Autonomia Erkidegoko hiriburuetan txandatu- zuz ospatzen du Eusko Jaurlaritzak. 1995etik egiten da Eusko Jaurlaritzak eta Euskaltzaindiak elkarrekin antolatzeko erabakia hartu zutenetik.

Sarkozyren grebak

Estatu frantseseko lehendakari ahaltsua, Nicolas Sarkozy, joan den asteaz geroztik borroka latza izaten ari da sindikatuekin. Honek Ipar Euskal Herriari ere eragiten dio. Garraio publiko eta energia sektoreetako langileak, ikasleak babestuta, grebara atera ziren joan den astean, Sarkozy gogortzeko asmoa duen pentsioen erregimen berezia salatzen. Aste honetan bertan, funtzionarioek, zeinak plantilla eta hauen zerbitzuak murriztearen aurka dauden, gauza bera egingo dute. Justiziaren eremuak eta opera kantariek zein dantzari jarraituko diete bide horri. Egia da Sarkozy lehendakari izan eta gizarte mailako berrikuntzengatik heldu dela, gizartearen gehiengoak babestuta. Baina, apustu arriskutsua da bai berarentzat baita sindikatu-entzat ere. Gaurko grebalariekin aurrean

amore ematen badu –1995ean greben luzapenak Chirac eta Juppé erreforma bertan behera uztera behartu zituen–, beste talde batzuk, funtzionarioak aste honetan bertan, kalera aterako dira gizarte eta soldata hobekuntzak eskatzeko. Amore ematen ez badu, hain aldarrikapen sentikorren aurrean eta grebak luze jotzen badu garesti ordainduko du. Datorren urteko martxoan udaletako hauteskundeak ditu. Bere kudeaketaren lehen proba izango dira.

Sindikatuak ere amore ematen badute eta Sarkozyren erreforma neoliberalak orain gelditzea lortzen ez badute, beste kolektibo batzuek lan eta gizarte erreforma horiek eta lehendik egiteke daudenak jasan beharko dituzte.

Juan Mari Arregi

BAHEA

[Jon Abrilek sustatu.com-en](http://Jon.Abrilek.sustatu.com-en) esanak:

“TDTren bidez Nafarroan ETB ez ikustea ez da EITBren ardura, Nafarroako Gobernuarena baizik, azken honi dagokiolako lizentziak esleitzeari, eta bistan da, ETBri ez dio lizentzia bakar bat ere eman. Harritzekoa dena da, EITBko agintariek zeinen isilik daramaten gaia. Eta Gipuzkoarekin mugan bizitzeagatik ere, ez dugu digital-lean ETB ikusten ahal. Oraingoz, analogikoan ikus dezakegu, baina hau itzaltzearekin, eta gauzak aldatzen ez badira, Nafarroan ETB ikusteari utziko diogu ez ETB1, ez 2, ez 3, eta ez 4”.

[Joxemari Muxikak sustatu.com-en](http://Joxemari.Muxikak.sustatu.com-en) esanak:

“Arazoa ahozko komunikazioan gertatzen da, euskara ulertzen ez duen solaskideak berak ulertzen duen hizkuntza erabiltzea behartzen gaituenean. Jarrera honek pertsona batzuen eskubideak zapaltzea dakarrelako kostu sozial handia du: berdintasunerako eskubidea, askatasunerako eskubidea eta duintasunez tratatua eta errespetatua izateko eskubidea”.

Tortura: zerbait aldatzera ote doa?

JUAN CARLOS RUIZ / ARGAZKI PRESS

TORTURA DELA ETA Amnesty Internationalek berriz salatu ditu Espainian segurtasun indarrek, salbuespenik gabe, ematen dituzten tratu txarrak. Enegarrenez. Eta zertarako, beraz? Salaketan joan-etorrien jarioan, inpuniterako dagoen tarte zabala agerian uzten du galderak.

Eusko Legebiltzarrean bertan ere tortura salaketak ugariak izan dira eta aintzat hartuak eta

aztertuak ere bai horietako batzuk, baina joan den astera arte itxaron behar izan da torturaren berme esanguratsuenetakoa den inkomunikazioaren amaiera ofizialki eskatzeko. Eta pentsatzekoa da, horrek esan nahi duela Ertzaintzak egindako atxiloketetan, epailearen agindu zehatzik ez bada bederen, inkomunikaziorik ez dela erabiliko.

Madrilgo Kongresuan jai izango du lege aldaketa eskaerak, baina Eusko Legebiltzarreko batzorde bat joan egin beharko da bertara onartutakoaren defentsa egitera eta, ezezkoaren baitan, iruzkinen ñabarduretan jarri beharko da arreta PSOEko lerroetan aldaketa zantzu-rik antzematen den ala ez ikusteko.

Esparru Demokratikorako Proposamenaren aurkezpena.

Zeren eta, Madrilgo sinadura esanguratsu batzuek idatzitakoak ikusita, aldaketa zantzurik ba ote den pentsatzen has liteke akaso. Soledad Gallego-Díaz *El País*-eko sinadura eta barne egituretako izen garrantzitsua, adibidez, PSOEren Gobernuak gaiari behar bezala helitzeko zeren zain dagoen galdetzen hasi da. Amnesty Internationaleko salaketak aintzat hartu eta agintarien —eta herritarren— esku hartzea eskatzen zuen argi eta garbi. Erre-suma Batuko gobernua 70eko hamarkadaren amaieran eman zion bukaera torturaren erabilera sistematikoari, IRA oraindik betebetan ari zenean bere bide armatuaren ibilbidean.

ESPARRU Demokratikorako Proposamena luzatu berri du ezker abertzaleak duela hiru urteko Anoetako proposamen ospetsuaren hiru garren urteurrenarekin bat eginda.

Anoetako hark euskal gizarteko ia eragile guztien onarpenera eta bultzada izan zuen. Negoziazio prozesu saio berria bideratzera eta

babestera zihoan, ordura arte ez moduan, bake prozesuan alde *politikoa* eta alde *teknikoa* bi mahaitan bereiziz. Baina bistan da testua eta testuinguruaren interpretazioak desberdinak izan direla. Legebiltzar batek onartutako legea ere bera da guztientzat, baina epaileek egiten dituzten interpretazioen ondorioz oso emaitza desberdinak eman ditzake.

Hark baliagarria izaten jarraitzen du hainbat eragilerentzat, inork ez du hura komunetik behera bota. Haren garapen eta aplikazioan eragileek egindakoan dira desberdintasunak. Ondorioa, berriz eta askoz gehiago hitz egin behar da, besteak beste. Irtenbidea lortu arte.

IBARRAKO U D A L A

San Bartolome plaza 2
20400 IBARRA
Euskara Zerbitzua: 943 67 38 27
euskara@ibarrakoudala.net
www.ibarrakoudala.net

• Administrazioa	943 67 11 38
• Euskara Zerbitzua	943 67 38 27
• Txontxo Ludoteka	943 67 51 72
• Uzturpe Udal Haur Eskola	943 67 02 84
• Kiroldegia (Tel/Faxa)	943 67 15 44
• Kultur Etxea	943 67 03 99
• Gizarte Zerbitzua	943 67 04 15

Gipuzkoako ardiek mingaina ubel eta begiak borobil

Gipuzkoako Donostialdeko ardiek harriturik begiratzen dute eskortetatik. Aktualitateko izar bihurtu dira, zergatik eta gizakiengan –artzainaren ekonomian bai– ondoriorik ez duen gaixotasun batengatik. Alarma piztu da, neurri zorrotzak hartu... eta gaitzaz lehen baino askoz gehiago ez dakigu.

KOLDO OTXANDORENA du izena film honetako heroia, baina komunikabide guztiek Neiker-i egotzi zizkieten meritua. Eusko Jaurlaritzako Nekazaritza Sailaren menpe dagoen enpresa-erakundea da Neiker, eta honek berretsi egin zituen Oiartzundik bidalitako odol analisisen arabera ardiok Mingain Urdina zeukatela. Baina Otxandorena albaitari gaztea izan zen –hala plazaratu du *Noticias de Gipuzkoa* egunkariak– urri bukaeran nekazari batzuen kontsultak telefonoz jaso, susmo txarra hartu, ardi gaixoak gertutik ikusi eta Gipuzkoako Diputazioako Nekazaritza departamenduan alarma piztarazi zuena.

Ondorengo egunetan, nekazariak gutxitan adinako orri eta minutu kopurua eskaini zieten euskal berripaper eta telebistek. Albisteari arreta handiz ez erreparatzekotan –nork irakurtzen ditu hizki txikiak?– pentsa zitekeen hegaztien gripearen tamainako arazoa sortu zela Gipuzkoan. Gero pixkanaka zabaldu dira bestelako mezuak; funtsean pertsonak ez dutela gaitz honen inolako beldurrik izan behar, ganaduzaleen arazoa dela. Baina espektakuluzko komunikazioaren legeak ez dute ezer barkatzen, eta artzainentzako kaltea egina dago.

Gipuzkoan abereen osasunaz okupatzen diren albaitariak Mingain Urdina –euskaraz agian hobeto esango genuke “ubela”– noiz iritsiko zain

zeuden. Baina espero zutena ez zen orain iritsi den birus bera. European barrena Belgikatik abiatu eta Alemanian eta Frantzia barrena hedatzen ari dena 8 serotipoko birusa da, eta honek 2008an jo behar zuen gure atea.

Aldiz Oiartzunen lehenbizi eta ondoren Donostialdean aurkitu duten Mingain Urdin mota 1 serotipokoa da. Serotipo hau asko barreiatu da urteotan Espainiako hegoaldean, eta aurten bertan –*El País* egunkariak publikatu berri duenez– 72.000 azienda hil ditu Andaluzia, Extremadura eta Gaztelamantxan. Preziatuak izan behar dute Gipuzkoako ardi latxek, Espainiako 72.000k kasik inork asaldatu ez eta gure zientia erdi urri batek hainbeste harrabots egin duenerako.

Gipuzkoako albaitariak berek ere erantzun baino galdera gehiago daukate. Hasteko, nola iritsi da 1 motako birus hau, normalean Kantaurialdeko parajeak baino beroagoetan bizi den *Culicoides immicola* xomorroak transmititzen badu? Erantzun posible bat Gipuzkoa zeharkatzen duen N-1 errepideak eduki lezake: azienda trafikozugarria dago karretera horretan, eta tartean kontrolik gabeko abere askorena. Baina zergatik da hain hilgarria Gipuzkoan azaldu den barietate hau?

Galderak galdera, Gipuzkoako agintariak erabaki dute bakunazio kanpaina masiboari ekitea. Oiartzun aldeko lehen kasuak aurkitu dituen Koldo

Latxa arrazako ardi hau Interneten ipini du “Goierritarra1” sinatzen duenak. Argazki txikian ageri dena *Culicoides immicola* eltxoa da, Mingain Urdina eragiten duen birusa garraiatzen duenetako bat. Eltxoa ardi eta behien odola xurgatzetik bizi da eta beregan daraman birusa transmititzen die abereei ziztada egitean. Birusa jasotzen duten abereak ez dira denak gaixotzen, horretarako joera edo immunitate sistema ahula dutenak baizik. Birusetan badira munduan 24 serotipo ezberdin. Mingain Urdina lehenbiziko aldiz Hegoafrikar ezagutu zen, XIX. mendean harantz eramandako merino arrazako ardiak gaixoarazi zituenean. Luzaz egon zen geroztik Hegoafrikara mugatua, baina gero mundu osora zabaldu zen. European, azken urteotan Mediterraneo ertzeko herrialde beroetan zegoen zabaldua. Uda honetan Belgikan azaldu da, eta geroztik abiada osoan barreiatu.

Otxandorena albaitariak aipatu zuen txertoak ipintzen astiro joan behar zela, artalde batzuk bakunatu eta haien jarraipena eginez. Beste aditu batzuk jarrera berekoa ziren. Baina Diputazioak iragarri du herrialde horretako ardi guztiak txertatuko direla epe laburrean. Hala ere, txertaketaren inguruan oso iritzi ezberdinak daude adituen artean. Eta gaitz honekin erabili beharreko estrategiaz ere bai.

Xomorroak eta hesiak

Lapurdikoko artzain laborari baten mezuari esker ezagutu du ARGIAk albaitari talde batek eritasun honetaz daukan bestelako ikuspegia. GIE Zone Verte elkarteak dozena bat albaitari edo marexal biltzen ditu, bat Euskal Herrikoa, eta Frantzia nekazaritza biologikoan ari diren baserritarrei aholkularia eskaintzen die. Zone Verte honek Interneteko bere gunean irailean ipini zuen honako dokumentua Paul Polis doktoreak idatzia: *Fièvre catarrhale ovine et bovine*. Mingain Urdina ingelesezko “Blue Tongue”ren itzulpena baita, frantsesez ardien –eta behien– hotzeriazko sukarra (FCO frantsesezko sigletan).

Artikulu horrek bigarren titulu txikiagoa badu: *Les réalités écologiques face aux illusions administratives et réglementaires*. Izan ere, Polis doktoreak dioenez, huts egin du Europak gaixotasun honen aurrean hesia jarri eta ez sar-

tzea lortu zitekeelako ametsen: 2000. urtean azaldu zen Italia hegoaldean. Hesirik ez da. Joan den uztailen Belgikan azaldu eta geroztik abiada bizian zabaldu da Frantzia, Alemania, Herbehereak eta Luxenburgon barrena. Europako eskualde horietan eltxoa beste bat da, *Culicoides obsoletus*, 1 motako birusa transmititzen du, eta horren kontra pestizidak erabiltzera derrigoritu ditu administrazioak laborariak. Polisek dioenez, zerbaitetan ari direla itxura emateko hartu dira neurriok, alferrikakoak dira, farmaziako laborategiei etekinak emateko ez bada.

Polisen aburuz, inguruko 150 kilometrotan ganaduen mugimenduak oztopatzea bezalako neurriak gaitza gelditu daitekeela pentsatuz hartu ziren. “Naturaren fenomenoak neurri

administratiboz aldarazteko amets modernoak hemen ere bere inefikazia erakutsi du”.

Talde honen iritzian, Mingain Urdin edo Ubela gaixotasun arina omen da lehendik endemikoa den lurraldeetan. Afrikan adibidez. Ez da kutsakorra, bektoriala baizik: eltxoak pasatzen du birusa, baina ez abere batek besteri. Gaixotasuna endemikoa den lekuetan ikusten da badirela abereak seropositiboak baina sintomarik garatu ez dutenak. Espplikazioa: “Eltxoak ez du eritasuna zabaltzen. Abere bat gaixotzen da birusak horretarako prest aurkitzen badu”.

Afrikan gaitz honi bertako arrazek edo bertara ondo egokituek edeki egiten omen diote aurre, eta aldiz Europatik eramandako arraza hautatu

eta produktiboez askoz okerrago, ahulago daudelako.

Bakunatzeen aurrean oso kritikoak dira Zone Verteko albatariak. Bakunen arrisku gabezia ez fidatzeaz gain, Mingain Urdinak berak immunizatu egiten omen du aberea —akabatu ez duena, noski— eta selekzio natural horrek dakar erresistentzia garatu duten abereek aurrera segitzea.

Albatariak direnez, gaixotasunaren kontrako gomendio praktikoak ere eskaintzen dituzte. Prebentzio modura, azienden immunitatea hobetzeko magnesio kloruroa erabiltzea, eta eltxoak uxarazteko olio esentzialak, geranium eta labandazkoak, adibidez. Beren webgunean homeopatia mailako botikak ere aipatzen dituzte, eta fitoterapiakoak.

Baina deigarria egiten da marexalok egiten duten ezjakintasun aitortza. Alegia: birusa eltxoek pasaratzen badute, ezer gutxi dakitela ez haiek eta ez beste inork eltxo horiez. Onartzen bada FCO edo Mingain Urdin dagoeneko Europar dagoela eta betiko hemen geratuko dela —ezin dira dauden *Culicoides* guztiak hil— horiekin elkarbizitzeko askoz sakonago ezagutu beharko genituzke. Paul Polisek salatu du Frantzia osoan entomologo bakarra daukala Nekazaritza Ministerioak, hura erretretan sartzear. “Ministerioan lan egiten da agrokimikoetako *lobby*en mesedera eta ez dago denborarik biologiarentzako”. Birus berria hemen gertatzeko iritsi da. Adi ardiak txertatzeari: gogorra izanen da eztabaida. ■

<http://www.argia.com/nethurbil.php>
helbidean, gai honi buruzko informazio
gehiago eta Interneteko loturak.

K A L I T A T E A

**Produkturik
onenak,
Zinkunegi Optikan**

Aukerarik
zabalena
bataurreko graduatu,
ukipen-lente,
audiofono eta
eguzkitako
bataurrekoetan.

**ZINKUNEGI
OPTIKA**

Hernani, 4 - 20004 DONOSTIA
e-posta: zinkunegi@euskalnet.net
TEL.: 943 420 624

Anuntxi Arana

Berri on-txarrak

B

i albiste, ona bat eta bestea txarra, hemengo bi ermitari buruz. Zein kontatu lehena? Amaierako utziko hoberena, goibelak ezabatzeko.

Pantxika Beguerie-ren liburua, *Le Pays Basque, de la superstition à la religion* (*Euskal Herria, superstizioetik erlijiora*), 1982an argitaratu zen. Izenburuak iragartzen ez duen bezala –egiazko sinestea eta sineskeriak bereizteko temari men egiten dio–, Iparraldeko kaperen katalogo zabala eskaintzen du lanak: haien egoera, historia eta inguruko gertakariak.

Isturitzen bazen bat, Santa Eulalia izenekoa. Hara jotzen zuten isturiztarrek idorteak jotzen zuelarik. Barnean bazen patin txiki bat eta haren zolan errekatxo bat iragaten zen: hartan sartzen zuten santuaren irudia, euria eginarazteko. Eta haurrak ere sartzen zituzten, aski arin mintzatzen edo zutik ibiltzen ez zirenak, hain segur. Diotenez, hara eramane zuten bere amak Roger Etxegarai kardinala izango zena, haur zelarik, zerbait arrangura bazuela, naski.

Santua uretan sartzeko ohitura aski zabaldua da, Gaskoian hasteko, eta hots handia du Nafarroan edo Errioxan: santuari mendekatzeko egiten zutela esaten dute mihi gaiztoek, ez ziotenean barkatzen euria nahita bidali ez izana. Beti ere, euria ekartzeko jestu magikoa da. Leku batzuetan harri bat sartzen zuten ibaian, berezi bat bistan da; edo berdin ura isurtzen iturriko harriaren gainean.

Urari lotuak diren elizak eta ermitak zenbatu ezinak dira, baina askoz gutxiago barnean putzua dutenak; are gutxiago errekadunak...

Horiek gehienak galduak dira aspaldi honetan, eta haien lekuko izan den Santa Eulaliko kapera debaldetara joan da, peko erre kara, esan genezake, zentzu propioan. Jadanik erortzeaz zegoela ikusi zuen Begueriek bere inkesta egin zue-

GAIZKA IROZ

nean, eta orain badira hamar bat urte haren arrastoak ezabatuak direla: jabeak traktorea pasatu omen zuen gainean eta denak berdindu, hain ongi non gure informatzaileak ere ez baitzezakeen esan eraikina non izan zen zehazki.

Etorkizun hobe a izango du beste kapera batek, hura ere hondamenetan egona. Uztaritzen da Otsanzko Madalena, Senpere eta Zuraideko mugan, eta hiru herrietako prozesioak errezibitzen zituela uste du Begueriek. Biziki zaharra dela diote, Sueboen, Alanoen eta Godoengandik ihesi joan ziren eliztarrek erakia; eta San Leon apezpikuak, bikingoek hil zuten Baionaren ebangelizatzaile eta zaindaria, Otsanzen eman omen zuen meza Nafarroarantza zihoalarik. Jondone

Jakueko bidean dago, bestalde, Aturri bazterreko Lahuntza eta Urdazubi arteko zatian.

Ospeak ez zuen kapera babestu, azken urte haue tan laharrek estali horma batzuk besterik ez zen. Baina iazko udaberrian garabi handi bat ageri zen haren gainean, eta senper tar batek jakinarazi zigun René Clément zinegileak erosia zituela hango etxe bat eta inguruko funtsak, kapera barnean dela, eta alargunak hasiak zituela berritzeko lanak. Senper

tar hori oroit zen bere haurrean errogatibaz joanik leku hartara, jadanik sasiek erdi janda zegoelarik.

Lanak aitzina joan dira eta urri honetan *Herria* astekariak kapera berrituaren argazkiak erakutsi ditu, legenda hau daramatela: “Kapera zaharra aurtikia ikusi dugunentzat zer miresmena berritu honetara hurbiltzean!”.

Datorren udan benedikatu eta estrenatu gogo dutela gaineratzen du, eta, behin xendrak ongi garbiturik, bere ateak zabalik izango dituela handik gandi ibiliko diren jende eta beilarientzat. Errogatibak eta superstizioak praktikatzen dituztenentzat ere, agian. ■

Isturitzen bazen kapera bat, Santa Eulalia izenekoa. Hara jotzen zuten isturiztarrek idorteak jotzen zuelarik (...) Diotenez, hara eramane zuten bere amak Roger Etxegarai kardinala izango zena, haur zelarik, zerbait arrangura bazuela, naski

Pixka bat
es mucho!!

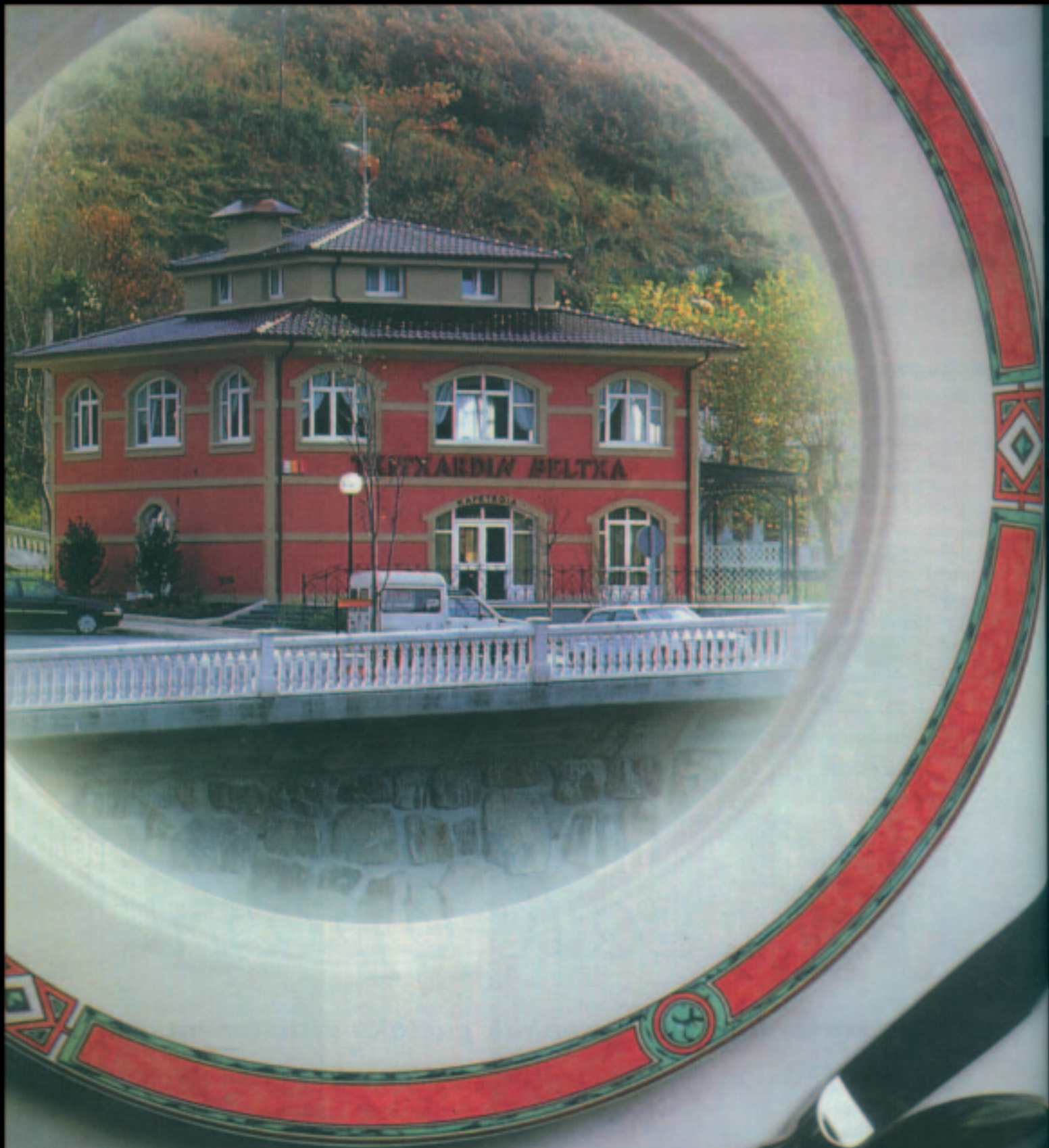
Zuk uste baino gehiago
dakizu euskaraz.
Hitz egin lasai.
Ekin Ukan Ekin.

www.pixkabatesmucho.net

KULTURA SAILA
Hizkuntza Politikarako Saiburuordetza

DEPARTAMENTO DE CULTURA
Viceconsejería de Política Lingüística

TXITXARDIN BELTXA

Oria Etorbidea, 12
☎ 37 03 04